

Medfølgende børn på krisecentre

*En undersøgelse af medarbejderes arbejde med børn på
krisecentre i Danmark*

**AALBORG
UNIVERSITET**

Kandidatspeciale i Socialt Arbejde
af Line Lund og Freja Damsgaard Oggesen

Kandidatspeciale i Socialt Arbejde, Aalborg Universitet, København

Forår 2023

Studerende og studienummer:

Freja Damsgaard Oggesen (20201445)

Line Lund (20210736)

Vejleder:

Inger Glavind Bo

Antal anslag:

188.827

Abstract

This thesis aims to answer the following problem statement: *What issues can be identified in the work of social workers in relation to accompanying children in crisis centers, and how can solid framework conditions be ensured for this work?*

The purpose of the thesis is to investigate the issues that can be identified in the work of social workers in relation to accompanying children in Danish crisis centers. The thesis examines the possibilities and limitations provided by the current legislation in this field for the employees at the crisis centers, as well as how the employees contribute to ensure the welfare of the accompanying children. Furthermore, it explains and examines the work-related tasks that the employees have regarding the children, as well as the methods and tools they use in their work. Finally, it aims to provide information about how the social workers can help provide a good stay for the children in the future, and what the employees think could be changed for the better, with regards to the system surrounding the Danish crisis centers.

The theoretical framework of the thesis is based firstly on Hanne Warming's theoretical perspectives on children and Robert Hart's ladder of participation. Secondly, Axel Honneth's theory of recognition, and thirdly on, John Bowlby's theory of attachment and loss of caregiving figures, as well as Michael Lipsky's theory, street-level bureaucracy. These theories are chosen based on the aim of exploring the issue from multiple theoretical perspectives. Drawing on a hermeneutic approach, the analyses are supported by a qualitative approach with nine interviews involving a total of 14 employees at crisis centers in Denmark, as well as an interview with the Head of Research and Development at LOKK, Eva Bertelsen.

The thesis concludes that there are both advantages and disadvantages for the employees in the current limited legislation in the area surrounding children in crisis centers. The limitation can both be viewed as providing employees with significant freedom, but also as a hindrance since there are no guidelines regarding their work. Therefore, the work with accompanying children can lack coherence across the Danish crisis centers. Furthermore, the thesis finds that the most significant issue for employees is the lack of resources such as adequate funding, impacting both staffing and the physical environment for children. In combination,

these two issues limit the opportunity to offer adequate treatment and follow-up support to accompanying children.

Indholdsfortegnelse

Abstract	3
Problemfelt.....	7
Problemformulering.....	12
Arbejdsspørgsmål	12
Forskningsgennemgang.....	14
Vold og dens konsekvenser	14
Psykologhjælp til børn på krisecentre	15
Metoder til arbejdet med børn på krisecentre.....	16
Anden relevant forskning.....	18
Metodiske valg.....	19
Specialets indledende fase	19
Metoder til indsamling af empiri.....	20
Det semistrukturerede interview	20
Udvælgelse og præsentation af informanter	22
Præsentation af informanter og interviewsituationen i praksis	23
Benspænd i interviewprocessen	25
Interviewguide.....	26
Analysestrategi	27
Transskription.....	27
Kodningsstrategi.....	28
Ethiske overvejelser	30
Videnskabsteoretiske overvejelser.....	31
Teoretiske valg.....	32
Frontlinjemedarbejderperspektivet.....	32
Anerkendelse	33
Børneperspektiver	35
Deltagelsesstigen	36
Tilknytning og tab af en omsorgsperson	37
Tab af en omsorgsperson	38
Analyse.....	39
Lovgivningens påvirkning på arbejdet med børn.....	39

Mangel på klare retningslinjer	40
Skolegang og fælles forældremyndighed	43
Krisecentre er ikke behandlingstilbud	47
Efterværn	50
Delkonklusion	52
Arbejdet på krisecentre i relation til børn	53
Krisecenterfaglige medarbejders arbejdsopgaver	53
Anerkendelse i arbejdet med børn	54
Børnene i fokus.....	59
Terapeutiske- og kommunikative værktøjer	61
Delkonklusion	72
Arbejdet med børn i fremtiden	73
Strømlining af det metodiske arbejde med børn.....	73
Ønsker for fremtiden - et spørgsmål om ressourcer.....	77
Far - det tabublagte emne.....	80
Konklusion.....	85
Litteraturliste	88

Problemfelt

I Danmark er det, foruden at være umoralsk, også ulovligt at udøve vold mod andre. På trods af dette skønnes det, at omkring 27.000 kvinder blev udsat for fysisk partnervold i løbet af 2021 (Algren & Laursen 2022: 7). Når kvinder oplever vold eller trusler om vold i hjemmet, har de mulighed for at tage på krisecenter. Volden behøver ikke være fysisk, men kan også være psykisk, seksuel, materiel eller økonomisk (Larsen 2020). I 2021 boede der 2.618 kvinder på Danmarks kvindekrisecentre, hvilket er en stigning på 12 % kontra 2020 (Danmarks Statistik 2022). I cirka halvdelen af opholdene i 2021 har kvinderne børn med, hvilket svarer til 2.254 børn (ibid.). En tredjedel af opholdene spænder fra 31-119 døgn, mens under 100 af kvinderne havde et ophold på et år (ibid.). Det anslås fra Statens Institut for Folkesundhed, at flere end 30.000 børn hvert år er vidne til vold i hjemmet (Oldrup 2020: 75). At børn overværer vold i hjemmet indebærer, at børnene ser, hører om eller på anden vis oplever konsekvenserne af psykiske, fysiske eller seksuelle voldsepisoder, som involverer forældrene eller søskende (Ottosen et al. 2020: 24). Barnets bevidsthed om voldsepisoder kan føre til, at barnet er i konstant beredskab, og at barnet herved ikke har et trygt miljø at udvikle sig i (ibid.). Det kan have fysiske og psykiske konsekvenser for børn at overvære vold i hjemmet, både socialt, færdigheds- og sundhedsmæssigt, hvilket kan påvirke dem hele livet (Oldrup 2020: 272-274). Krisecentre er ikke behandlingstilbud, men et midlertidigt opholdssted, hvor mor og børn kan flytte ind i en kort periode for at få en pause fra volden i hjemmet. Samtidig kan mor have tid samt få overskud til, i rolige omgivelser, at tænke over, hvad der skal ske efter opholdet.

Når børn flytter med deres mor på krisecenter, sker der en omvæltning i barnets liv, som kan have store konsekvenser, da de uden varsel bliver taget væk fra det, de kender. En udfordring børnene oplever, er manglen på stabilitet og struktur i deres hverdag. Krisecentre er midlertidige boliger, og børnene kan dermed være tvunget til at flytte fra sted til sted og skifte skole og venner. Det kan være svært for børn at håndtere disse ændringer i tilværelsen og kan føre til, at børnene får følelser af usikkerhed og utryghed. Når børn flytter på krisecenter, påvirker det også deres sociale netværk. Børnene kan miste deres sociale netværk og dermed føle sig ensomme og isolerede. De kan derudover have udfordringer med at få bearbejdet de

traumer, de har fået ved at overvære vold i hjemmet (Lund 2020). De kan dermed få brug for professionel hjælp og støtte til håndtering af deres følelser samt at komme videre fra deres traumer. Et traume dækker over en tilstand, man kan være i efter en traumatisk hændelse, som f.eks. at have været udsat for eller overværet vold i hjemmet (Lund 2020). Det er hermed vigtigt, at få mulighed for at udtrykke følelser og tanker, samt få støtte og omsorg fra voksne og professionelle for at kunne bearbejde traumet (ibid.; Riber 2022).

På nuværende tidspunkt er der ikke nogen lovgivning om, hvad danske krisecentre skal kunne tilbyde børn under opholdet, da krisecentrene blot ses som et opholdssted og ikke et behandlingssted. Behandlingsdelen ligger på nuværende tidspunkt hos kommunerne. Den lovgivning, der er på området, er § 109 stk. 8 som lyder:

“Kommunalbestyrelsen skal tilbyde psykologbehandling til alle børn, som ledsager moderen under dennes ophold i boformer efter denne bestemmelse. Behandlingen skal have et omfang på mindst fire timer og op til ti timer afhængigt af barnets behov. Behandlingen skal udføres af en autoriseret psykolog. Pligten til at tilbyde psykologbehandling gælder uanset opholdets varighed. Tilbuddet skal iværksættes under selve opholdet eller i umiddelbar forlængelse heraf.” (Serviceloven 2022: § 109, stk. 8)

Det er dermed primært de sociale aktører på krisecentrenes opgave at planlægge tiltag, som skal tilgodese børnene under opholdet. I politisk regi ser det dog ud til, at man generelt får mere fokus på at hjælpe udsatte børn. I 2021 blev der lavet en aftale mellem den daværende regering og en række partier, som blev til: *Reformen Børnene Først* (Social- og Ældreministeriet 2021). I aftaleteksten fremgår syv centrale temaer for reformen, som aftaleparterne er enige om. Temaerne lyder: 1) bedre og tidligere indsats for udsatte børn og familier, 2) færre skift og mere stabilitet, 3) Barnets Lov – flere rettigheder til børnene, 4) bedre kvalitet i anbringelserne, 5) bedre kvalitet i sagsbehandlingen og styrket retssikkerhed, 6) godt ind i voksenlivet og 7) fra aftale til virkelighed (ibid.: 1). Formålet med Barnets Lov, som er en del af aftalen *Børnene Først*, er at stadfæste et nutidigt børnesyn, som skal sikre

udsatte børn og unges rettigheder, både lovgivningsmæssigt og i praksis (ibid.). For børn på krisecenter betyder denne aftale, at kommunerne har pligt til at afdække, om barnet har behov for et nyt hjem eller anden hjælp og støtte, f.eks. familiebehandling eller psykologsamtaler, hvis mor og barn efter endt ophold flytter hjem til det voldelige miljø, som de flygtede fra (Social- og Ældreministeriet 2021: 18).

En interesseorganisation, som arbejder målrettet for børn på krisecentre, er Landsorganisationen af Kvindekrisecentre (LOKK). LOKK har siden 1987 haft fokus på *“bedre politiske rammer, så krisecentrene får de bedste forudsætninger for at hjælpe voldsudsatte kvinder og deres børn videre til en tryk og sikker fremtid”* (LOKK 2012: 35). Det første krisecenter åbnede i Danmark i 1978, og først i 1996 begyndte der at komme fokus på de medfølgende børn på krisecentrene (ibid.: 9). Det lykkedes LOKK, via KRIB-midler (Socialministeriets pulje til børn på krisecentre), at få ansat børnepædagoger på størstedelen af landets krisecentre. I den forbindelse udarbejder LOKK en børnearbejdsgruppe, som har til formål at udvikle arbejdet med børn på krisecentre, herunder at indsamle viden og udveksle erfaringer. Børnepædagogerne udviklede egne metoder til arbejdet med børn, ligesom der blev afholdt seminarer, så der kunne opnås en fælles forståelse (ibid.: 19).

Dét at hjælpe medfølgende børn på krisecentre er noget, som tidligere forstander på Ringsted Krisecenter, Kirsten Hejnfelt, har haft fokus på i sit arbejde på krisecentret. Hun italesætter, at børnepædagogerne på landets krisecentre ikke har holdt ved, og at hun synes, det er ærgerligt. Kirsten fortæller ydermere:

“I fremtiden vil jeg ønske, at ambulante rådgivning bliver en rettighed i serviceloven, men det er ikke det, der er mit største ønske: Det er at børnene får en selvstændig rettighed og plads i serviceloven. Så de får den hjælp, de har ret til!” (Hejnfelt 2023)

At børnepædagogerne på krisecentrene ikke har holdt ved, kan være et spørgsmål om ressourcer, da en udfordring hos krisecentrene generelt er mangel på ressourcer. Når en

kvinde kommer på krisecenter, betaler kommunen en takst til krisecentrene. På nuværende tidspunkt modtager krisecentrene ikke nogen takst for de medfølgende børn. Dette på trods af at børnene i samme grad som mor kan have brug for en kontaktperson eller have traumer efter volden, som skal bearbejdes. De manglende takster betyder, at der ikke er ressourcer nok til at løfte det faglige arbejde med børn på krisecenter. I 2023 anbefaler et ekspertudvalg, nedsat af Social-, Bolig og Ældreministeriet, at indføre takstloft på kvindekrisecentre (LOKK 2023). I forbindelse med dette mener LOKK, at hele takstsystemet skal revideres, idet medfølgende børn ligeledes skal indgå (LOKK 2023). Direktør i Landsorganisationen af Kvindekrisecentre, Laura Kirch Kirkegaard, udtaler:

“I LOKK mener vi, at den opgave, som krisecentrene løser med børn også bør takstfinansieres – særligt hvis der indføres takstlofter. På den måde kan vi sikre, at også små krisecentre har mulighed for at have de specialiserede pædagogfaglige ressourcer til at tage sig af den vigtige opgave, det er at give børn med traumer fra en opvækst med vold den nødvendige støtte.” (LOKK 2023)

På nuværende tidspunkt er der ikke nogen retningslinjer for, at der skal være børnefaglige medarbejdere ansat på krisecentrene, på trods af at der næsten er lige så mange børn som kvinder. Eftersom et krisecenter er et midlertidigt opholdssted og ikke et behandlingssted, og der ikke er en decideret lovgivning på området for de medfølgende børn, er det ikke et krav, at de sociale aktører på krisecentrene arbejder målrettet med børn. Sociale aktører dækker over ansatte på krisecentrene, herunder familierådgivere, kontaktpersoner og børnerådgivere samt frivillige. Hvis de sociale aktører imidlertid har lysten og ressourcerne samt relevante rammeforhold, både juridisk og internt på de respektive krisecentre, kan de have en aktiv og vigtig rolle i at hjælpe og støtte børnene under opholdet. Red Barnet Ungdom har opstartet en indsats kaldet: *Når krisen rammer hjemmet, står Red Barnet Ungdom klar til at hjælpe børnene*, hvor frivillige får mulighed for at arrangere trygge aktiviteter og sjove lege på forskellige krisecentre, så børnene får et pusterum i hverdagen og samtidig oplever at blive en del af meningsfulde fællesskaber (Red Barnet Ungdom u.å.). Derudover har en række krisecentre i Region Syd i samarbejde med Face:it og med støtte fra Ole Kirk's Fond startet

projektet: *Bo på krisecenter*. Face:it er et pædagogisk- og terapeutisk værktøj, som bruges i arbejdet med følelser, som kunstner Niels Rahbek og terapeut Carsten Møller har udviklet. Bo er navnet på en gennemgående figur, der hjælper børnene med at sætte ord på deres følelser og oplevelser via en metalplade med flytbare magneter¹ (Spektrumshop u.å.).

“Face:it kan bruges til følelsesmæssig spejling, bruges til at udtrykke følelser, igangsætte en ændring af følelser, være med til at skabe bevidsthed omkring følelsers omskiftelighed, anvendes i samtaler og arbejde med enkelte børn både individuelt og i gruppesammenhænge, være med til at hjælpe børn med at blive bedre til aflæsning af andre samt hjælpe til at eksternalisere følelser, der kan være uhåndterlige.”

(Spektrumshop u.å.)

De 10 krisecentre, som er en del af projektet *Bo på krisecenter*, er Esbjerg-, Odense-, Sønderborg-, Aabenraa-, Haderslev-, Kolding-, Fredericia- og Vejle Krisecenter, samt Vejle Ådal og TimeOut i Odense. Det er på baggrund af de sociale aktørers viden om de mulige konsekvenser, børnene kan opleve ved at overvære vold i hjemmet, at krisecentrene har fokus på at hjælpe og støtte børnene med at bearbejde de følelser, der opstår i forbindelse med vold i hjemmet. Det er de sociale aktører på krisecentrenes opgave at sørge for at bruge Face:it-metoden på en måde, så de opnår positive resultater i samspil med børnene. En række af de medarbejdere vi har interviewet til specialet, bruger eller kender til Face:it, hvorfor metoden præsenteres yderligere i senere afsnit.

Det er begrænset, hvad der på nuværende tidspunkt findes af viden og forskning på området om børn på krisecentre. Vi oplever, at der er et hul i forskningen, da forskningsfeltet bærer præg af ældre kilder (Pedersen et al. 2007; Raal 2001), samt at der er et overordnet fokus på kvinderne på krisecentre frem for de medfølgende børn. I den nuværende politik på området er der et meget begrænset fokus på børn på krisecentre. Det efterlader en mangel på dybdegående viden om, hvordan arbejdet med børn på krisecentre er, hvad arbejdet

¹ Se bilag 4.

indebærer, samt om der er behov for mere fokus og lovgivning på området. Imidlertid er vi ikke interesseret i at gå i dybden med børnenes trivsel under opholdet, men er optaget af, hvilken betydning børnenes trivsel tillægges af de sociale aktører på krisecentrene, samt hvordan de arbejder med denne. Vi er derudover interesserede i den manglende lovgivnings betydning for aktørernes arbejde med de medfølgende børn, og hvilke muligheder og begrænsninger denne skaber for arbejdet.

Efter at have opnået viden om udfordringerne for medarbejderne vedrørende børn på krisecentre, finder vi det relevant at udforme et speciale, som har fokus på dette felt indenfor det sociale arbejde. Mere specifikt ønsker vi at undersøge, hvilke udfordringer aktørerne på krisecentrene oplever, samt hvilke tiltag og metoder de benytter for at efterkomme mulige udfordringer. Derudover er vi interesserede i at finde ud af, hvad der juridisk sker på området, samt hvad de sociale aktører ser et behov for, der skal ske på det lovgivningsmæssige plan. Vi har på baggrund af ovenstående formuleret følgende problemformulering med dertilhørende arbejdsspørgsmål.

Problemformulering

Hvilke problematikker kan identificeres ved sociale aktørers arbejde i relation til medfølgende børn på krisecentre, og hvordan sikrer man solide rammevilkår for dette arbejde?

Arbejdsspørgsmål

1. Hvilke muligheder og begrænsninger giver den nuværende lovgivning på området aktørerne på krisecentrene i deres arbejde?
2. Hvordan er de sociale aktører med til at sikre det bedst mulige ophold for medfølgende børn på krisecentre?
3. Hvordan kan det gode arbejde med medfølgende børn på krisecentre sikres i fremtiden?

For at besvare problemformuleringen og de dertilhørende arbejdsspørgsmål interviewer vi medarbejdere fra forskellige krisecentre om deres arbejdsopgaver i relation til børnene. Vi ønsker ligeledes at få svar på, hvilke problematikker medarbejderne ser på området, og

hvordan man muligvis kan efterkomme disse problematikker i det videre arbejde med medfølgende børn på krisecentre. Vores indsamlede empiri består af ni semistrukturerede interviews med i alt 14 medarbejdere, som er ansat på krisecentrene. Vores første arbejdsspørgsmål er valgt på baggrund af, at lovgivningen har en stor og afgørende rolle i arbejdet med medfølgende børn på krisecentre, da lovgivningen er meget sparsom og nærmest ikkeeksisterende. Andet arbejdsspørgsmål dækker over, hvordan medarbejderne specifikt arbejder med børn, herunder hvilke metoder og værktøjer de anvender, som de ser, resulterer i en positiv udvikling hos børnene. Gennem det tredje arbejdsspørgsmål præsenterer vi nogle områder, der kan fokuseres på for at sikre et godt og meningsfyldt arbejde med børn i fremtiden. På krisecentrene er de medfølgende børn i alderen 0-17 år, hvilket dækker over både børn og unge. Vi vil dog gennem specialet udelukkende omtale disse som *børn* og ikke *børn og unge*.

Specialet afgrænser sig fra mandekrisecentre og krisecentre for både mænd og kvinder, da vi ønsker at undersøge arbejdet med børn på krisecentre, som har samme udgangspunkt. Vi afgrænser os dermed også fra krisecentre udelukkende til børn. En betydelig grund til afgrænsningen fra disse krisecentre er, at det er nogle helt andre problemstillinger, disse krisecentre står over for, end dem vi er interesserede i at undersøge.

Forskningsgennemgang

I følgende afsnit præsenteres eksisterende forskning, der relaterer sig til specialets forskningsfelt. Først præsenteres en række forskning om, hvilke konsekvenser det kan have for børn at overvære eller være udsat for vold i hjemmet, hvorefter eksisterende forskning omkring Servicelovens § 109 og selve arbejdet på krisecentre vedrørende børnene præsenteres. Afslutningsvis præsenteres forskellige årsrapporter, herunder statistik indenfor emnet, samt hvorfor vi ser et videnshul i forskningen indenfor det sociale arbejde med medfølgende børn på krisecentre.

Vold og dens konsekvenser

I Danmark ved vi en del om, hvilke konsekvenser det har for børn at overvære eller blive udsat for vold. En del af disse er præsenteret i problemfeltet. Vi finder det relevant at præsentere forskning om voldens konsekvenser, da det danner grobund og forståelse for specialets emne. Grundet de voldsomme konsekvenser det kan have for børn, er medarbejderne på krisecentrenes arbejde særlig vigtigt. Der er lavet en række danske såvel som internationale undersøgelser om emnet (Børns Vilkår 2022; VIVE 2020; Nielsen & Lauridsen 2017). Videnscenter for Psykotraumatologi og Krisecenter Odense har i samarbejde udviklet en rapport om 215 børns trivsel og mestringsstrategier i forhold til deres omsorgsgivere samt en belysning af de psykologiske mekanismer bag følgevirkningerne af at være udsat for vold i hjemmet over en periode på fire år. Rapporten hedder: *Når livet slår fra sig - En eksplorativ undersøgelse af børn på Krisecenter Odense* (2015). Undersøgelsens datamateriale udgør journalmateriale fra cirka 1.000 terapitimer med børnene på krisecenteret (Vang et al. 2015: 20). Undersøgelsen viser, at børnene på Odense Krisecenter oplever store udfordringer på flere områder. Undersøgelsen har fokus på tre temaer, som alle er inddelt i hovedkategorier med dertilhørende underkategorier. De tre temaer er: 1) Barnet, 2) forældre og 3) skole/institution (ibid.: 24). Under temaet: *Barnet* er hovedkategorierne: Grundlæggende problemer, følelser og mestringsstrategier. For at nævne nogle enkelte underkategorier viser resultatet, at børnene har udfordringer med tilknytning, ustabilitet, følelsesmæssig forvirring, ængstelighed, modstand og internalisering (ibid.: 25). Hele 73 % af børnene har en forstyrret tilknytning. Temaet: *Forældre* undersøger bl.a. barnets forhold til sin mor, hvor

underkategorierne er afhængig/nervøs, støttende, ambivalens og vrede/konflikter (Vang et al. 2015: 26). Det tredje tema viser ligeledes, at børnene har udfordringer i skolen, her med underkategorier som social- og faglig trivsel, skoleskift og anbringelse/aflastning (ibid.).

For at præsentere et internationalt eksempel på voldens konsekvenser for børn, blev der til FN-topmødet i 2015 vedtaget 17 verdensmål med dertilhørende delmål. Særlig relevant er delmål 16.2.1 som lyder: *Mishandling, udnyttelse og menneskehandel og alle former for vold og tortur mod børn skal stoppes* (FN 2015). I 2017 præsenterede den daværende danske regering en handlingsplan for, hvordan Danmark vil følge op på verdensmålene. Alle lande bliver målt på: *“Andel af 1-17-årige børn, der har oplevet enhver form for fysisk straf og/eller psykisk aggressivitet fra deres omsorgsperson indenfor den seneste måned”* (ibid.). Regeringen skriver i handlingsplanen, at et af Danmarks mål for at opfylde det overordnede verdensmål er *“fremme af en virksom indsats til voksne og børn udsat for vold i nære relationer”* (Udenrigsministeriet 2017: 16).

Psykologhjælp til børn på krisecentre

Som afdækket i problemfeltet, tilbydes der psykologhjælp til børn på krisecentre. I *Evaluering af psykologhjælp til børn på krisecentre* (2013) har Ankestyrelsen og SFI (VIVE) evalueret denne. Denne udspringer af Servicelovens § 109, stk. 8, som bygger på, at kommunerne har pligt til at tilbyde mellem fire og 10 timers psykologhjælp til alle børn og unge, der opholder sig på krisecentre (Serviceloven 2022: § 109, stk. 8; Ankestyrelsen & SFI 2013). Evalueringen er besvaret af 94 af landets kommuner, hvoraf 39 ud af landets 43 krisecentre er repræsenteret på daværende tidspunkt. Ordningen om psykologhjælp trådte i kraft den 1. juli 2008 og omfattede i første omgang børn over seks år. I 2009 blev ordningen udvidet til at omfatte alle børn og unge. Der blev med udvidelsen af ordningen afsat midler til at evaluere anvendelsen. Evalueringen dækker over kommunernes implementering af psykologhjælpen, samt hvordan de anvender denne til børn på krisecentre. Foruden spørgeskemaer, er der udført telefoninterviews med ansatte på krisecentrene, ligesom der er gennemført interviews med brugerne af krisecentrene, herunder børn og mødre, psykologer og ansatte (Ankestyrelsen & SFI 2013: 1). Evalueringen viser, at kommunerne er bevidste om deres

forpligtelser i forhold til at tilbyde børnene krisehjælp. Der er i paragraffen² ikke beskrevet klare retningslinjer for tilbuddet om psykologhjælp til børn, hvorfor kommunerne vurderer og handler fra sag til sag. Kommunerne beskriver i evalueringen, at de på 24 ud af de 39 repræsenterede krisecentre har aftaler om, at det er krisecentrene selv, der tilbyder psykologhjælp til børnene. I evalueringen præsenterer krisecentrene nogle udfordringer i forhold til at kunne tilbyde børnene psykologhjælp. Udfordringerne dækker over en usikkerhed hos kommunen i forhold til at få kendskab til alle børn, der tager på krisecenter med sin mor, hvilket kan give administrative besværligheder og brug af ressourcer, som ikke kommer til at tilgodesse børnene. Kommunerne har derfor heller ikke et fuldt overblik over, hvor mange børn der tilbydes psykologhjælpen (Ankestyrelsen & SFI 2013: 2). Pædagogerne på næsten alle krisecentrene vurderer, at psykologhjælpen har en positiv effekt på børnene. Et enkelt krisecentre ser dog ingen effekt hos barnet med begrundelsen, at psykologen manglede voldsfaglig viden. Derudover beskrives det, at selve krisecentrene ikke har tilstrækkeligt kendskab til resultaterne af psykologhjælpen, da de ikke taler med børnene om det, da det er børnenes frirum. Pædagogerne har desuden ikke kendskab til processen, når børnene flytter fra krisecentrene (ibid.: 48).

Metoder til arbejdet med børn på krisecentre

Kommunerne har, såvel som aktørerne på krisecentrene, et ansvar i at efterleve § 109 i Serviceloven (Serviceloven 2022: § 109). I 2001 har Kirsten Raal i samarbejde med Formidlingscentret for Socialt Arbejde udarbejdet bogen: *Metoder og metodeovervejelser i arbejde med børn på krisecentre* (2001). I bogen beskrives bl.a. hvilke metoder pædagogerne på krisecentrene benytter sig af i arbejdet med børn. Nogle væsentlige begreber i bogen er *synliggørelse* og *almengørelse*. Begreberne dækker over, at børnene skal have rum til at synliggøre deres oplevelser. Herefter følger en almengørelse, hvor børnene erfarer, at de ikke er de eneste, der har oplevet vold. Den måde krisecentrene modtager børnene på er ligeledes relevant. Pædagogerne skal præsentere sig for mor og børn hurtigst muligt efter ankomst for at vise børnene, at der er nogen, der interesserer sig for dem (Raal 2001: 21). Pædagogerne i bogen beskriver, at de ikke bruger specielle metoder i arbejdet, men at nærvær er essentielt

² § 109, stk. 8 i Serviceloven

(ibid.: 22). Derudover afholdes der børnemøder, der arrangeres udflugter, og pædagogerne lader børnene bearbejde deres oplevelser gennem rolleleg (Raal 2001: 23-26). Arbejdet med helt små børn går ofte gennem moren, hvorimod arbejdet med store børn går ud på at arrangere samvær med jævnaldrende børn, f.eks. gennem fritidsaktiviteter (ibid.: 26-27).

I 2007 udarbejdede en arbejdsgruppe under LOKK ligeledes en bog, som beskriver metoder på krisecentre, som pædagoger benytter i arbejdet med børn. Bogen hedder: *Pædagogik og praksis - på krisecentre* (2007). Arbejdsgruppen består af pædagoger fra krisecentre. I bogen beskrives det, at pædagogerne benytter sig af en række metoder, som skal hjælpe børnene med at bearbejde deres oplevelser, ligesom de skal give dem en forståelse af deres tanker (Pedersen et al. 2007: 38). Der nævnes fem værdier, der er vigtige i arbejdet med børn på krisecentre. Den første værdi er *kvalitet*, hvor der bl.a. kræves: "*at der er de fornødne ressourcer, at der er ansat en børnepædagog, mulighed for kompetenceudvikling for pædagogerne og at arbejdet med børn på krisecentre bliver synliggjort både internt og eksternt*" (ibid.: 21). Dernæst nævnes: *respekt*, *synlighed*, *troværdighed* og til sidst *åbenhed* og *dialog*. *Respekt* dækker over barnets integritet, herunder at barnet rummes, respekteres og er i fokus (ibid.: 22). *Synlighed* som værdi dækker både over internt og eksternt. Det gælder på politisk niveau såvel som internt på krisecentrene, hvor børnene skal nævnes, hvis krisecentrene udsender materiale. Desuden skal børnene tænkes ind i krisecentrenes indretning (ibid.: 23). *Troværdighed* handler om, at børnene skal få tillid til deres omgivelser og fremtiden. Der er her vigtigt, at pædagogerne får skabt tillid til børnene ved bl.a. at overholde aftaler og invitere børnene til interaktion, selvom de har en afvisende tilgang (ibid.: 24). Den sidste kvalitet, *åbenhed og dialog*, dækker over at pædagogerne er imødekommende, nærværende og indgår i en dialog, som er på barnets præmisser (ibid.: 26).

I bogen beskrives metoder som bl.a. rollelege, dukketeater, eventyrmetode og fantasirejse. Derudover nævnes forskellige bøger, som relaterer sig til børn på krisecenter. *Rolleleg* dækker over, at barnet gennem leg skal kunne udtrykke sine tanker, følelser og bekymringer samt begynde at bearbejde dets traumer (Pedersen et al. 2007: 40). *Dukketeater* gør det muligt for pædagogerne at igangsætte en samtale om et bestemt emne, mens børnene får mulighed for at udspille deres tanker og bekymringer og dermed visualisere de følelser, der er svære at sætte ord på (ibid.: 41). *Eventyrmetode* går ud på at fortælle børnene eventyr, enten kendte

eller nogle pædagogerne selv finder på. Formålet er f.eks. at børn skal kunne identificere sig selv i eventyret (Pedersen et al.: 42). I en *fantasirejse* ligger børnene på gulvet, mens de lytter til beroligende musik for at slappe af (ibid.: 45).

Anden relevant forskning

Afslutningsvis udarbejdes der hvert år årsstatistikker for arbejdet på krisecentre.

Årsstatistikkerne udarbejdes af LOKK, Servicestyrelsen, Danmarks Statistik og Socialstyrelsen m.fl., og indeholder bl.a. statistik på hvor mange kvinder og børn, der har været indskrevet på krisecentre i løbet af året, samt antal dage. I nogle af årsstatistikkerne er der desuden dybdegående beskrivelser om børn på krisecentre, bl.a. specifikke børneaktiviteter, psykologbehandling og efterværn (Barlach & Stenager 2010; Danmarks Statistik 2022; Socialstyrelsen 2017).

Det er vores klare opfattelse, at der i den eksisterende forskning på området ses en række udfordringer i forhold til medfølgende børn på krisecentre. Til trods for dette, er der ingen forskning der undersøger, hvad krisecentermedarbejderne mener om deres arbejde med medfølgende børn, hvilke problematikker de ser på området, og hvad de ønsker skal ændres i fremtiden for at sikre det gode arbejde med børn. Vi ser derfor et videnshul i den eksisterende forskning om medfølgende børn på krisecentre, som vi ønsker at bidrage til. Dette ønsker vi at gøre ved at sætte ord på, hvordan arbejdet med børn fungerer i praksis fra medarbejdernes synsvinkel, da disse er eksperter på området. Vi ved imidlertid, at andre også ser et videnshul på området. Det gælder f.eks. skaberne af Face:it, som har startet projektet: *Bo på krisecenter*, hvilket er uddybet indledningsvis i specialet. Desuden er Bryd Tavsheden ved at udarbejde projektet: *En lysere fremtid for børn og unge efter krisecenter* (2023). Projektet har til formål at undersøge, udvikle og teste rammerne for en ny efterværnsindsats. Indsatsen er målrettet børn og unge i en alder af 13-17 år, som har boet på et krisecenter (Bryd Tavsheden 2023). Bryd Tavsheden har oprettet projektet på baggrund af, at de nuværende efterværnsindsatser er for forskelligartede og oftest henvender sig til mor (ibid.). Vi kan desværre ikke uddybe projektet yderligere i dette speciale, da det er i sin opstartsfasen.

Metodiske valg

I det følgende afsnit præsenteres vores valg af metoder og metodefremgang. Specialet er en undersøgelse af, hvilke problematikker sociale aktører oplever i arbejdet med medfølgende børn på krisecentre. Besvarelsen af specialets problemformulering hviler på en kvalitativ metodetilgang, hvor den indsamlede empiri består af semistrukturerede interviews med 14 medarbejdere fordelt på ni krisecentre, samt et interview med leder af forskning og udvikling hos LOKK, Eva Bertelsen. Vi har valgt at interviewe medarbejdere fra krisecentre over hele landet for at skabe et overordnet billede af, hvordan de arbejder med medfølgende børn og hvilke udfordringer, de oplever i deres arbejde. Først præsenteres specialets indledende metodiske overvejelser samt fordelene ved det semistrukturerede interview. Dernæst redegøres der for udvælgelsen af informanter, hvor de ligeledes præsenteres. Efterfølgende præsenteres interviewguiden samt overvejelserne bag denne, specialets analysestrategi, herunder transskription- og kodningsstrategi. Slutteligt præsenteres en række etiske overvejelser og specialets videnskabsteoretiske udgangspunkt. Specialet er baseret på en abduktiv metodisk tilgang, som kommer til udtryk i vores samspil og veksling mellem teori og empiri (Olesen & Monrad 2018: 19-20). Vores proces er startet med overvejelser om teori, herefter indledende samtaler og interviews, hvorefter vi har revurderet teorien. Denne proces har vi været igennem flere gange, og vi ser det som en klar fordel, at specialet har udviklet sig i takt med, at vi er blevet klogere og har fået mere viden om emnet for at sikre den bedst mulige besvarelse af problemformuleringen.

Specialets indledende fase

Specialeprocessen startede med en interesse for krisecentre, nærmere specifikt de medfølgende børn. Vi brugte en rum tid på at fundere over, hvad vi præcist ønskede at undersøge i forhold til de medfølgende børn og hvilke krisecentre, der kunne være interessante at kontakte. Her fandt vi et LinkedIn opslag fra Carsten Møller, som i opslaget skrev om en metode ved navn Face:it. Han beskrev, at metoden for nylig blev implementeret på en række krisecentre i Jylland, og at metoden har fokus på netop arbejdet med de medfølgende børn på krisecentre (Møller 2022). Forfatteren til artiklen er medskaber af metoden, og vi besluttede os for at kontakte ham. Efter en kort beskedudveksling afholdte vi et uformelt online møde med Carsten Møller og en af hans

medarbejdere over Teams, hvor vi fik mulighed for at høre om metoden. Inden samtalen gik vores overvejelser på, om specialet udelukkende skulle omhandle Face:it-metoden, herunder projektet: *Bo på krisecenter*, og de krisecentre der er en del af projektet. Efter at have opnået viden om hvilke problematikker, der er i forhold til medfølgende børn på krisecentre, kom vi frem til, at Face:it-metoden blot skulle benyttes som en del af specialet, som et redskab til at efterkomme nogle af problematikkerne, som medarbejderne oplever.

Da vi kom vores fokus nærmere, startede vi litteratursøgningsprocessen med en bred søgning for at få et indblik i specialets overordnede problemstilling: problematikker i relation til børn på krisecentre. Her søgte vi både efter forskningsartikler, specialer, avisartikler, debatindlæg og rapporter om emner, der relaterer sig til den problemstilling, vi har arbejdet med. Dette kan f.eks. være: børn på krisecentre, metoder og værktøjer til arbejdet med børn og udsatte børn og unge. Vi har derefter foretaget en systematisk forskningsgennemgang, hvor vi anvendte databaserne Google Scholar, Connected Papers, biblioteket.dk og Aalborg Universitets biblioteksdatabase.

Metoder til indsamling af empiri

Efter at have sporet os ind på et specifikt emne og en problemstilling, udarbejdede vi et metodadesign som skulle sikre, at vi fik svar på det, vi ønskede at undersøge. Vi valgte at lave semistrukturerede interviews med medarbejdere, som arbejder på krisecentre forskellige steder i landet. Desuden valgte vi senere i processen at foretage et ekspertinterview med Eva Bertelsen fra LOKK for at få svar på nogle overordnede spørgsmål, vi sad tilbage med efter endt analyse.

Det semistrukturerede interview

Vi har valgt at foretage semistrukturerede interviews af flere årsager. For det første har denne interviewform givet os mulighed for at danne en dybdegående forståelse for arbejdet med medfølgende børn på krisecentre. For det andet har vi haft mulighed for at stille opfølgende spørgsmål under interviewene, hvis informanterne sagde noget, der var særligt interessant, som vi ønskede at gå mere i dybden med. En af styrkerne ved det kvalitative interview er, at det giver forskeren adgang til et menneskes personlige erfaring (Poulsen 2016: 75-76). Da vi

netop har ønsket at få information om børnefaglige medarbejderes personlige arbejds erfaring, har denne interviewform været oplagt. Hvis vi havde afholdt skriftlige interviews, havde vi ikke haft mulighed for at stille opfølgende spørgsmål, hvilket i flere tilfælde har været meget givende for empirien. Det semistrukturerede interviews styrker indebærer desuden, at interviewet bliver mere fleksibelt, og der er mulighed for at stille nye spørgsmål undervejs, hvis man som forsker finder ud af, at der er en anden problematik, der rør sig hos den person, man interviewer (Poulsen 2016: 76). Da vi har interviewet mange forskellige medarbejdere fra forskellige krisecentre, har det været nødvendigt at have lidt elastik i interviewsituationerne for at tilpasse det til den person, vi talte med. I nogle tilfælde har vi interviewet medarbejdere, der bruger Face:it-metoden, som vi ikke vidste brugte denne i forvejen. Her var det fordelagtigt, at interviewet var semistruktureret, så vi havde mulighed for at stille et par ekstra spørgsmål omkring brugen af denne metode for at sikre os at komme rundt om hele problemstillingen og få kendskab til medarbejderens arbejde.

Interview med Eva Bertelsen

Vores interview med Eva Bertelsen fra LOKK³ forløb en smule anderledes end interviewene med krisecentermedarbejderne. Efter vi havde færdiggjort analysen, sad vi tilbage med en række spørgsmål, som vi ikke følte var besvaret. Disse spørgsmål kredser om krisecentrenes autonomitet og ret til selv at bestemme, hvilke aktiviteter de laver, hvad de reelle regler for efterværn og ambulans rådgivning er, samt hvad der aktuelt sker politisk på området. Vi tog derfor kontakt til Eva Bertelsen og spurgte, om hun havde lyst til at tale med os. Efter nøje overvejelse tog vi valget om, at interviewet med Eva Bertelsen skulle være langt mindre struktureret end vores tidligere interviews. Dette valg blev truffet, da Eva Bertelsen er ekspert på området, og vi ikke ville begrænse hendes fortælling, da vi ønskede at være åbne for alle erfaringer og informationer, hun ønskede at dele. Vi havde klargjort nogle spørgsmål, som vi ønskede at få besvaret, men ellers lod vi samtalen forløbe naturligt. Interviewet med Eva Bertelsen kan heraf defineres som en blanding mellem det semistrukturerede- og det ustrukturerede interview. Dette begrundes med, at vi gik ind til interviewet med et par specifikke, men relativt åbne spørgsmål, og da vi ønskede at have rum til at stille opfølgende og uddybende spørgsmål (Poulsen 2016: 76). Dog er formålet med det ustrukturerede

³ Se bilag 3 for interviewspørgsmål.

interview at have en åben samtale, hvor samtalen indledes med et større, mere åbent spørgsmål (Poulsen 2016: 76). Interviewet med Eva Bertelsen gav os et indblik i LOKK's arbejde med medfølgende børn, hvilke problematikker hun ser, hvordan LOKK laver lobbyarbejde og ikke mindst hvilke tiltag, der i skrivende stund bliver formuleret på området.

Udvælgelse og præsentation af informanter

Da vi skulle udvælge informanter fra krisecentre, der anvender Face:it-metoden, fandt vi en liste over de 10 krisecentre fra projektet *Bo på krisecenter* og sendte dem en mail, hvori vi beskrev vores problemstilling og ønskede om et interview. Vi har erfaret på tidligere semestre på studiet, at det kan være svært at finde informanter, der har lyst til at blive interviewet, som arbejder med ømtålelige emner såsom udsatte børn. Derfor skrev vi til flere krisecentre, end vi ønskede at interviewe. Vi fik positiv respons fra fire krisecentre, hvoraf vi lavede en aftale med to. Vi valgte Esbjerg Krisecenter som det ene, da Carsten Møller anbefalede os at interviewe den børnefaglige medarbejder dér. De resterende informanter fandt vi ved at kontakte en lang række krisecentre i Danmark. Der var flere der svarede, at de ikke havde tid eller ressourcer til at stille op, men vi oplevede, at de synes, at emnet var både relevant og spændende. Vi endte dog med at blive positivt overraskede, da 15 krisecentre havde medarbejdere, der ønskede at stille op til interview. Vi har derfor været så privilegerede at have så mange interviews, at vi har måtte sortere nogle fra. Foruden at have mindst to krisecentre, som benytter Face:it-metoden, har vi i frasorteringsprocessen lagt stor vægt på at have krisecentre fra hele landet. På den måde har vi mulighed for at få et mere helhedsorienteret billede af hvilke problematikker, der gør sig gældende. Derudover har vi undersøgt krisecentrenes hjemmesider for at få et indblik i, hvor meget fokus de har på børn på de enkelte krisecentre. Det var tydeligt at se ud fra hjemmesiderne, at der er stor forskel på dette. Vi har haft et krav om, at krisecentrene skal have kapacitet til at have medfølgende børn boende. Vi havde desuden et ønske om at interviewe nogle, der er forskellige steder i processen med medfølgende børn. Derfor har vi interviewet nogle medarbejdere, der har arbejdet med børn i mange år, samt medarbejdere på relativt nye krisecentre, som ikke har så meget erfaring endnu. Vi ønskede ligeledes at interviewe medarbejdere på krisecentre af forskellig størrelse, hvorfor størrelsen på krisecentrene spænder fra, at der kan være fem til 24 kvinder. Informanterne præsenteres i afsnittet nedenfor.

Præsentation af informanter og interviewsituationen i praksis

Foruden vores interview med Eva Bertelsen, er vi endt med at interviewe 14 personer fordelt på ni krisecentre. Vi valgte at interviewe relativt mange medarbejdere, da vi ønskede at opnå et mætningspunkt i forhold til den information, vi har fået (Poulsen 2016: 79). Efter omkring syv interviews mærkede vi, at de ting, vi fik fortalt var nogle, vi havde hørt før, og dermed oplever vi, at vi har interviewet nok personer til at kunne sige noget relativt generelt om medarbejdernes arbejde med medfølgende børn, som gør sig gældende på flere krisecentre.

Med undtagelse af Eva Bertelsen, er alle informanter anonymiserede og omtales gennem analysen ved deres titel frem for navn. Vi har valgt at anonymisere dem, da flere af informanterne gav udtryk for, at de ikke ønskede at stå frem med deres navn. Vi har interviewet alle medarbejderne på baggrund af deres arbejde, hvorfor vi ikke har valgt at give dem et alias. Derfor omtales de ved deres stilling gennem analysen og diskussionen, hvilket også er en fordel hos de krisecentre, hvor vi har interviewet flere medarbejdere med forskellige stillingsbetegnelser. Vi har ikke anonymiseret Eva Bertelsen, da hun ønskede at stå frem med navn og placerer sig anderledes i forhold til de resterende informanter, da hun interviewes som forsker og politisk aktør.

På Esbjerg Krisecenter har vi interviewet en børnefaglig medarbejder med en uddannelse som pædagog.

På Aabenraa Krisecenter har vi interviewet en pædagog.

På Frederiksværk Krisecenter interviewede vi en børnerådgiver med en baggrund som pædagog.

På et anonymt krisecenter interviewede vi en socialrådgiver. Da krisecentret har hemmelig adresse, ønskede medarbejderen at holde det anonymt, hvorfor det gennem specialet kaldes det anonyme krisecenter.

På LivaShelter interviewede vi en børnefaglig koordinator med en baggrund inden for pædagogisk antropologi.

På Silkeborg Krisecenter interviewede vi en børnerådgiver med en uddannelse som socialpædagog.

På Fonden Gro har vi interviewet to børnerådgivere. Den ene er uddannet pædagog, og den anden har en kandidat i pædagogisk psykologi.

På Ringsted Krisecenter interviewede vi forstanderen og en børnerådgiver.

På Bella Vista interviewede vi tre børnerådgivere og krisecentrets souschef. Den ene børnerådgiver er uddannet indenfor IT, den anden er socialpædagog og den sidste er pædagog. Souschefen er ligeledes uddannet pædagog.

Vores to første interviews er med krisecentre, der stod på listen over dem, der indgår i *Bo på krisecenter*-projektet. Carsten Møller anbefalede os at tage til Esbjerg Krisecenter for at tale med den børnefaglige medarbejder, som har været en stor del af udarbejdelsen af projektet. Vi valgte at tage interviewet fysisk, så vi kunne se og føle på elementerne fra Face:it-metoden. Interviewet på Aabenraa Krisecenter som også anvender metoden blev ændret fra et fysisk besøg til et online interview grundet sygdom. Vi valgte at foretage de resterende interviews online over Teams af flere årsager. For det første var nogle af krisecentrene placeret i den anden ende af landet. For det andet ønskede flere af krisecentrene, at vi foretog interviewet online frem for fysisk. For det tredje har vi rigtig gode oplevelser med online interviews. På Teams har vi mulighed for at se hinanden og flere af medarbejderne viste os rundt i deres arbejdsværelse og tog forskellige redskaber frem, vi skulle se. På den måde fik vi det samme ud af langt de fleste interviews, som vi havde gjort, hvis vi sad i samme rum. I et skriv fra analysevirksomheden MEGAFON står der, at der er en række fordele ved at foretage online interviews over en platform som Teams (MEGAFON u.å.). Foruden den fordel, at man ikke skal bruge tid og ressourcer på at rejse langt væk, så kan det være en fordel for interviewpersonen, at de er i vante omgivelser. Ifølge MEGAFON kan det give mere velreflekterede og klare besvarelser, når man interviewes i trygge og velkendte omgivelser (ibid.). Vi ser dog én problematik ved et online interview, som er internetforbindelsen. Dette kommer vi ind på i nedenstående afsnit: *Benspænd i interviewprocessen*.

Den børnefaglige medarbejder på Esbjerg Krisecenter er den eneste informant, vi selv har udvalgt. På de andre krisecentre valgte de, hvem vi skulle interviewe. Dog beskrev vi i den mail, vi sendte ud, hvad vores speciale drejede sig om, og at vi specifikt ønskede at tale med de medarbejdere, der arbejder med børn. Derfor har alle de interviewede medarbejdere kendskab til arbejdet med børn på krisecentre.

Benspænd i interviewprocessen

Undervejs i interviewprocessen oplevede vi to primære benspænd. Hos to af vores informanter var deres internetforbindelse ustabil, og mindre dele af det optagede interview kan derfor ikke tydes. Dog er størstedelen tydeligt på lydfilen, hvorfor vi i det store hele ikke ser det som et problem. Et andet problem vi stødte på, var at der under interviewet med Bella Vista dukkede fire informanter op, hvilket vi ikke var blevet informeret om på forhånd. Under to af interviewene sad der to medarbejdere, hvilket i praksis fungerede rigtig fint. Vi var blevet informeret om dette på forhånd, og vi så det som en fordel, at flere informanter havde mulighed for at fortælle om deres oplevelser med arbejdet vedrørende børn. Dog var det udfordrende at interviewe fire på én gang, når vi ikke var forberedte på det. Ideelt set havde vi sat længere tid af til interviewet, og vi kunne samtidig have behandlet det som et fokusgruppeinterview. Eftersom vi ikke blev informeret om, at der var fire informanter fra krisecentret, der ville stille op til interview, før interviewet allerede var i gang, kunne vi ikke nå at ændre strategien for interviewet. Endnu en af ulemperne ved interviewet var, at de startede med at sidde to medarbejdere, hvorefter der kom en ekstra efter et kvarter. Den sidste medarbejder kom efter en halv time, og det var særligt tydeligt hos den sidste, at vedkommende ikke havde været en del af den forhenværende samtale, og derfor ikke vidste, hvilke spørgsmål vi havde stillet, og hvad der allerede var afdækket af de resterende medarbejdere. Det blev mere vanskeligt at holde en struktur under interviewet af den grund. Vores rolle blev desuden ikke blot at interviewe, men også at facilitere en samtale blandt fire personer. En af grundene til, at vi ikke behandler dette som et fokusgruppeinterview er, at vi imidlertid ikke er interesserede i deres interaktion som gruppe (Damgaard 2016: 110). Desuden oplevede vi, at samtalen foregik mellem os og informanterne, frem for mellem informanterne selv. Vi betegner derfor dette interview, samt interviewene med to personer, som gruppeinterviews frem for fokusgruppeinterviews.

Interviewguide

Vi har under udarbejdelsen af vores interviewguide⁴ haft for øje, at vi ønskede at sende de overordnede interviewspørgsmål til informanterne et par dage inden interviewet. Dette har vi valgt at gøre, da vi som nævnt interviewer medarbejderne på baggrund af deres arbejde og derfor ikke har fokus på følelser eller tanker, der opstår i øjeblikket. Vi ønsker derimod at få velovervejede svar og gerne historier eller oplevelser, de har haft med børn på krisecentret. Vores interviewguide er inddelt i temaer for at strukturere interviewet og skabe en mere fri og nærværende samtale for os som interviewere (Poulsen 2016: 82-83). Under samtlige af vores temaer, har vi været bevidste om at stille hv-spørgsmål, da de ligger op til uddybelse. Det har desuden været vigtigt at stille relativt åbne spørgsmål, så vi sikrede os at ingen information gik tabt, da medarbejderen på den måde havde rum til og mulighed for at fortælle alt, hvad de fandt relevant (ibid.: 83, 85-86). Vi har desuden været bevidste om at stille opfølgende spørgsmål, hvilket ofte er nødvendigt, når man arbejder med en interviewguide med åbne spørgsmål, hvor der er rum til fortolkning. Dog er det ofte der, der kommer meningsfulde fortællinger og spændende pointer at tage med videre til analysearbejdet (ibid.: 85-86).

Vi er bevidste om vigtigheden i at påbegynde et interview med nogle lette, introducerende spørgsmål og give interviewpersonen lov til at fortælle om sig selv (Poulsen 2016: 84). Første tema er derfor en intro, hvor der stilles en række indledende spørgsmål. Andet tema omhandler *planlægningen af arbejdet med børn*. Her ønskede vi at skabe en forståelse for, hvordan medarbejderen planlægger og tilrettelægger arbejdet med børn, og om de har konkrete mål, de arbejder efter. Dette gjorde vi gennem spørgsmål som: "Hvilke redskaber og metoder bruger du i arbejdet med børn?". Næste tema handler om *arbejdet med børn i praksis*. Her spurgte vi bl.a.: "Hvorledes ser du en udvikling hos børnene i den tid de er på centret?". Til slut havde vi en outro, hvor vi takkede for deres deltagelse og gav dem mulighed for at komme med yderligere kommentarer, hvis der var noget, de ønskede at uddybe (ibid.: 87). Vi har derudover udarbejdet nogle spørgsmål angående Face:it-metoden⁵. Til de

⁴ Se bilag 1 for interviewguiden.

⁵ Se bilag 2 for interviewguiden.

krisecentre der benytter metoden, spørger vi generelt ind til metoden, og hvordan den har påvirket deres arbejde, hvor vi derimod til de krisecentre, der ikke benytter den, spørger ind til om de kender den og tror, at de vil bruge den i fremtiden. Vi ønskede heraf at finde ud af, hvor mange af de resterende informanter, der kender metoden, og hvorfor de eventuelt ikke anvender den. Dog fandt vi ud af under interviewene, at det kun er Bella Vista, der ikke kender metoden og ikke bruger den på krisecentret. Vi har til slut været bevidste om at operationalisere de valgte teoretiske perspektiver i interviewguiden (Poulsen 2016: 81). Derfor har vi i vores interviewguide knyttet teori til flere af spørgsmålene for at sikre os empiri, der kan analyseres på baggrund af teorien. På den måde sikrer vi os at kunne afdække specialets problemformulering og arbejdsspørgsmål.

Analysestrategi

I afsnittet nedenfor præsenteres specialets analysestrategi, herunder transskriptions- og kodningsstrategien og de tematikker, som er anvendt gennem kodningen.

Transskription

Vi har optaget samtlige interviews for at kunne transskribere dem efterfølgende. Vi har valgt at transskribere vores interviews for at sikre, at intet går tabt i analyseprocessen, og for at sikre at bearbejdningen af empirien er simpel og overskuelig (Poulsen 2016: 88). I transskriberingsfasen har vi taget et valg om ikke at oversætte talesprog til skriftsprog. Dette valg har vi taget for at sikre, at vigtige pointer ikke går tabt, og vi dermed kommer til at påvirke meningen eller betydningen af det, interviewpersonen siger (Poulsen 2016: 88). Dog har vi gennem analyserne sikret os, at citaterne har været forståelige at læse, uden at det har været meningsændrende. Da vi har haft mange interviews at transskribere, har vi brugt den digitale avis Zetlands transskriberingsprogram Good Tape (Good Tape u.å.), hvorefter vi har gennemgået og tilrettet transskriptionen. Vi har sørget for, at hvis kun en af os var til stede under interviewet, var det den andens opgave at transskribere interviewet. På den måde sikrede vi os, at begge parter blev sat lige grundigt ind i interviewet.

Under transskribering har vi anonymiseret eventuelle navne. Særligt i interviewet med medarbejderen fra LivaShelter, har vi været opmærksomme på at klippe dele ud, der kunne

indikere, hvor krisecentret er lokaliseret, da LivaShelter har hemmelig adresse. For at sikre ens rammer for transskriberingen, har vi valgt at følge nedenstående transskriberingsguide, som tager inspiration i den som Birgitte Poulsen præsenterer i: *Metoder i Samfundsvidenskaberne* (2016) (Poulsen 2016: 89):

[] betyder, at der er sat et eller flere ord ind for at klargøre meningen.

() betyder, at der er indsat en handling, kropssprog eller følelse.

/.../ betyder, at dele af citatet ikke kunne tydes eller er klippet ud. I interviewene med LivaShelter og Aabenraa Krisecenter er tegnet benyttet mere end i de andre transskriberinger, da deres internetforbindelse til tider svigtede, hvorfor dele af interviewet ikke kan tydes.

- betyder, at informanten skifter talestrøm og påbegynder noget nyt trods uafsluttet formulering.

... betyder pause i tale.

Kodningsstrategi

For at skabe overblik og struktur i empirien, anvender vi en kodningsstrategi. Kodningen er med til at identificere centrale problematikker og giver mulighed for at sammenligne udtalelser på tværs af interviews (Poulsen 2016: 89-90). Efter flere gennemlæsninger af empirien, har vi identificeret fem koder, som dækker over tematikker, der går igen i interviewene. Vi har valgt både at lave begrebsdrevne og datadrevne koder for at afdække flest mulige tematikker. De begrebsdrevne koder relaterer sig til vores valgte teori, mens datadrevne koder er formuleret på baggrund af emner, der går igen i empirien (ibid.: 90). I dette tilfælde er der en del overlap mellem de begrebsdrevne og datadrevne koder, da flere af interviewspørgsmålene er formuleret med teorien in mente. Vi har i alt seks koder, som præsenteres nedenfor:

1. Vores første kode, *lovgivning og politisk bestemte retningslinjer*, relaterer sig både til Lipskys street-level bureaucracy teori, og til en gennemgående tematik gennem interviewene. På trods af, at vi havde formuleret et interviewspørgsmål omkring den manglende lovgivning på området, overraskede det os, hvor meget lovgivningen og

de manglende retningslinjer fylder for krisecentermedarbejderne. Denne kode er blevet brugt til at analysere udtalelser, der vedrører lovgivning og politiske retningslinjer inden for vores forskningsområde. Udtalelser, der adresserer juridiske eller politiske spørgsmål, er blevet kodet under denne kategori.

2. Koden: *efterværn og kontakt efter endt ophold*, er blevet anvendt til at identificere udtalelser, der omhandler medarbejdernes oplevelser med kommunens efterværn, deres egne tilbud om efterværn og ambulante rådgivning eller ønsket herom samt kontakten til mor og børn efter endt ophold. Det inkluderer spørgsmål om støtte, kommunalt samarbejde, efterværn og sammenkomster for tidligere beboere.
3. Under koden *børnenes udfordringer og arbejdet med disse*, har vi kodet udtalelser, der direkte fokuserer på de udfordringer, som medarbejderne oplever, at børnene har i starten og under opholdet. Vi har desuden kodet hvilke strategier, de bruger til at arbejde med disse udfordringer. Dette kan omfatte sociale, emotionelle eller adfærdsmæssige udfordringer.
4. *Konkrete metoder og redskaber* er brugt til at identificere udtalelser, der beskriver helt konkrete metoder, redskaber og værktøjer, som medarbejderne bruger i arbejdet med medfølgende børn. Dette kan bl.a. være terapeutiske redskaber og selvopfundne metoder som bøger eller lege.
5. Under koden *eksterne aktiviteter og samarbejder* har vi fokuseret på de samarbejder krisecentrene har med udefrakommende aktører. Det kan være krisecentrets egne frivillige eller den lokale Røde Kors, der kommer og laver aktiviteter med børnene. Det kan ligeledes være samarbejdet med en medarbejder på kommunen eller en psykolog, der har samtaler med børnene.
6. Den sidste kode, *andet*, giver os mulighed for at inkludere udtalelser, der er vigtige eller interessante, men ikke nødvendigvis passer ind under en af de ovennævnte kategorier. Dette giver os mulighed for at fange vigtige aspekter, der måske ikke passer ind i de tidligere definerede kategorier, men stadig er relevante for vores problemformulering. Efter kodningen fandt vi frem til, at informanterne fortæller interessante ting om, hvordan de oplever at mors psykiske udfordringer påvirker barnet, hvilket er en tematik vi førhen havde overset.

Kodningsprocessen har altså givet os et dybdegående indblik i den indsamlede empiri, og vi har skabt en struktureret og stærk base for det yderligere analysearbejde.

Etiske overvejelser

Vi har gennem specialet gjort os en række etiske overvejelser. En af disse overvejelser er gået på informeret samtykke. Dette har vi praktiseret ved at starte hvert interview med at fortælle om specialet og brugen af interviewet, at lydfilerne slettes efter endt transskribering, og at det udelukkende er vores vejleder og censor, der kan få adgang til empirien efterfølgende. En anden etisk overvejelse er valget om, at krisecentrene som udgangspunkt ikke er anonyme. Vi ønsker at specialet skal kunne inspirere fagpersoner og børnefaglige medarbejdere på landets krisecentre til at arbejde aktivt med medfølgende børn. Vi håber desuden, at det vil inspirere til at skabe nogle fælles retningslinjer fra politisk side, så arbejdet med medfølgende børn på krisecentre skrives mere ind i lovgivningen. Derfor har det været vigtigt for os, at man som læser af specialet har mulighed for at kontakte det krisecenter, hvor en medarbejder har nogle overvejelser eller anvender metoder, som man ønsker at høre mere om. Dog har vi ét anonymt krisecenter, da krisecentret udtrykte bekymring for at stå frem med navn, da de ønskede at sikre beboernes privatliv og opretholde deres sikkerhed. Som nævnt i afsnittet: *Udvælgelse og præsentation af informanter*, har vi valgt at anonymisere alle interviewede medarbejdere, på trods af at halvdelen gerne ville stå frem med navn. Vi har truffet valget om at anonymisere dem alle, da vi for det første ønsker at skabe sammenhæng og på sin vis sikre deres privatliv, mens vi for det andet ikke har fokus på deres person, men på deres profession. En problematik, vi også er klar over, er at nogle af medarbejdernes titel er mere anonyme end andres. Børnefaglige medarbejdere kan der være flere af på krisecentre, mens der kun er én forstander, hvorfor det er lettere for andre at finde frem til denne person (Poulsen 2016: 80-81). De informanter der i specialet besidder sådan en stilling, er alle medarbejdere der i første omgang ikke ønskede at være anonyme, hvorfor vi ikke ser dette som et problem. Arbejder man på et krisecenter, har man til dagligt at gøre med sårbare personer, hvoraf nogle ønsker at skjule sig for familie eller tidligere partnere. Derfor er vi bevidste om den sårbare position, man kan stå i, som medarbejder på et krisecenter, hvorfor vi ligeledes har valgt at anonymisere dem.

Videnskabsteoretiske overvejelser

Gennem specialet har vi været bevidste om, at vi ikke er gået til emnet uden at have vores forforståelse i spil. I hermeneutikken er forforståelser en stor del af den fortolkning man foretager som forsker, og igennem specialet har vi netop været bevidste om vores forforståelser (Juul 2012: 111). Særligt i metodehermeneutikken er man som forsker opsat på at undersøge forholdet mellem del og helhed, og man skal forstå den kontekst, hvori fænomenet undersøges (ibid.: 111, 114). Vi har sat os ind i konteksten ved at foretage et dybdegående forarbejde, hvor vi har læst ældre og nyere forskning på området og skabt en forståelse for den nuværende lovgivning på området. Vi ved, at vi forstår fortællinger ud fra en særlig kontekst, som både kan være qua vores viden om socialt arbejde og vores tidligere erfaringer. Vi tilskriver os i særdeleshed tankerne bag den hermeneutiske spiral, hvor helheds- og delforståelse har en central rolle i fortolkningen og forklaringen af et fænomen (Juul 2012: 111). Vi har i specialeprocessen beskæftiget os meget i krydsfeltet mellem disse to forståelser og har af flere omgange måtte kortlægge hvilke fund, vi havde gjort os for at revurdere og tage det videre skridt i undersøgelsen. Dette har vi bl.a. gjort ved at starte processen med at have en samtale med Carsten Møller, hvorefter vi fik ny viden om emnet, tilrettede den oprindelige plan og valgte både at interviewe medarbejdere der bruger- og ikke bruger Face:it-metoden. Efter disse interviews sad vi tilbage med en række uopklarede spørgsmål, hvorefter vi valgte at interview Eva Bertelsen. I et metodehermeneutisk øjemed, skal vi som forskere fortolke med egne metoder og teorier og være udefra-betragtende (ibid.: 145). Vi har forsøgt at se emnet udefra ved at stille åbne spørgsmål under vores interviews og ved ikke at antage problematikker og udfordringer på forhånd.

Teoretiske valg

I dette afsnit præsenteres de teorier og begreber, vi har valgt at anvende i specialet. Teoriene er udvalgt med problemformuleringen og de dertilhørende arbejdsspørgsmål for øje og giver alle et unikt perspektiv på arbejdet med medfølgende børn på krisecentre. Vi har ønsket at afdække området fra flere vinkler, hvorfor der både er teori, der kan relateres til det praktiske arbejde med børn, og teori hvor fokus er på de bagvedliggende mekanismer, man som medarbejder kan opleve. Først redegøres der for Michael Lipskys teori om *street-level bureaucracy*, som er særligt relevant at inddrage i et aktørperspektiv, da teorien underbygger de problematikker, sociale aktører kan have i deres arbejde. Dernæst præsenteres Axel Honneths *anerkendelsesteori*, som både afdækker medarbejdernes relation til børnene, og lovgivningens påvirkning på arbejdet med medfølgende børn. Herefter præsenterer vi Hanne Warmings *børneperspektiver* og Roger Harts *deltagelsesstige*, der er særligt interessant i det praktiske arbejde med børn. Afslutningsvis fremlægges John Bowlbys begreb *tilknytning*, samt hans overvejelser bag *tab af omsorgspersoner i barndommen*. Undervejs i præsentationen vil vi redegøre for, hvordan teorierne anvendes gennem specialet.

Frontlinjemedarbejderperspektivet

Frontlinjemedarbejdere er en essentiel del af det sociale arbejde. I frontlinjen møder velfærdsstaten borgeren, hvor frontlinjemedarbejdere er dem, som tolker og oversætter politik til praksis. Disse medarbejdere bliver vigtige aktører i samfundet og har ofte definitionsmagten i forhold til implementering af politikker og retningslinjer (Lipsky 1980: 72, 74, 83-86). Krisecentermedarbejdere er heraf vigtige aktører i det danske samfund og for det sociale arbejde, men som frontlinjemedarbejder er man ofte underlagt en række regler, som kan være svære at arbejde indenfor, hvis man ønsker at bidrage til meningsfuldt socialt arbejde. Politolog Michael Lipsky har formuleret en teori om frontlinjemedarbejdere og deres problematikker: *street-level bureaucracy*. I teorien tydeliggøres det, at politik formes nedefra fra frontlinjemedarbejderne, da deres handlinger og arbejde er essentielt for udførelsen af love og regler. Som aktør i det sociale arbejde har man et *skønsrum* man arbejder ud fra (Lipsky 1980: 13-16). Ud fra dette har frontlinjemedarbejdere rum til at foretage faglige vurderinger, og herved får de definitionsmagten i relation til implementering af politik i praksis. I sin teori beskriver Lipsky, at der kan være visse *implementeringsproblematikker*, som

aktørerne står overfor i deres professionelle virke (Lipsky 1980: 72-73). En lov eller nogle politiske retningslinjer kan være svære at implementere i praksis, hvis der ikke er taget højde for eksempelvis målgruppe eller budget. Endnu et begreb Lipsky præsenterer er *krydspres*. Inden for det sociale arbejde er der ofte begrænsede ressourcer og ubegrænset efterspørgsel, hvorfor frontlinjemedarbejdere udsættes for et krydspres (ibid.: 29-30, 33-34). Når ressourcerne er knappe og efterspørgslen er høj, betyder det, at man må gå på kompromis med sit arbejde og ikke altid kan udføre det stykke arbejde, man ser som ideelt for borgeren. Det pres som frontlinjemedarbejdere er under, kan medvirke til at de føler sig *fremmedgjort* fra deres arbejde (ibid.: 57-80). Hvis man er underlagt tidspres eller har for mange borgere at tage sig af, kan det påvirke ens måde at arbejde på og kvaliteten af det arbejde man udfører, hvorved man kan ende med at føle sig fremmedgjort fra ens arbejde. Street-level bureaucracy og vigtigheden af frontlinjemedarbejdere, er essentiel at inddrage, når man beskæftiger sig med aktører som medarbejdere på krisecentre. Frontlinjemedarbejderperspektivet og de præsenterede begreber kan alle kobles på den indsamlede empiri, men som nævnt i problemfeltet, er der stort set ingen lovgivning rettet mod børn på krisecentre. Dette ændrer ikke på vigtigheden af frontlinjemedarbejdere, men den manglende lovgivning afføder et behov for, at man som aktør på krisecenter må skabe egne retningslinjer. Teorien anvendes derfor i lyset af, at frontlinjemedarbejdernes arbejde med medfølgende børn ikke er rammesat fra politisk side. På trods af dette anser vi stadig teorien for at være et relevant og interessant perspektiv at analysere vores empiri ud fra, da de manglende retningslinjer påvirker de sociale aktørers arbejde på krisecentrene.

Anerkendelse

Anerkendelse anses af mange som værende en essentiel del af relationsdannelse, personlig udvikling og selvværd. I arbejdet med børn og unge er anerkendelse særligt vigtigt, da mangel på anerkendelse kan påvirke ens selvtillid, selvværd og følelsen af at høre til i samfundet. Derfor inddrages filosof Axel Honneths anerkendelsesteori i specialet som et led i besvarelsen af den overordnede problemformulering.

I Honneths anerkendelsesteori er anerkendelse delt ind i tre sfærer: 1) Privatsfæren, 2) den retslige sfære og 3) den solidariske sfære (Willig 2003: 14). Disse sfærer er formuleret og fortolket af flere forskere, og i forskellige oversættelser af Honneths værker kaldes de

ligeledes noget forskelligt. Vi anvender de betegnelser som sociolog Rasmus Willig benytter i forordet til Honneths bog: *Behovet for anerkendelse* (2003). For at sikre et positivt selvbillede og at kunne realisere sig selv, skal anerkendelse være opfyldt i alle tre sfærer. Den første sfære er *privatsfæren*, hvor man anerkendes af ens primære relationer såsom familie, venner og kærlighedsrelationer - derfor beskrives denne sfære som "kærlighed" i flere værker (Willig 2003: 15; Honneth 2003: 145-147). Mangel på anerkendelse i denne sfære kan særligt føre til mangel på selvtillid (ibid.: 14-18; ibid.: 145-147). Hvis man som barn er bosat på et krisecenter over flere måneder, kan ens kontaktperson eller den børnefaglige medarbejder på krisecentret ende med at blive en del af ens primære relationer. Særligt da medarbejderen og barnet ofte er sammen og taler om emner, der kan være svære og sårbare.

I *den retslige sfære* anerkendes man gennem retsforhold og rettigheder generelt. Mangel på retslig anerkendelse kan føre til mangel på selvrespekt og kommer bl.a. af fratagelse af basale menneskerettigheder eller udelukkelse fra det retslige system (Willig 2003: 15-18; Honneth 2003: 148-150). I relation til børn på krisecentre relateres den retslige sfære bl.a. til Familieretshuset, samvær med far, skolegang og den lovgivning, der er gældende for børn på krisecentre.

Slutteligt er *den solidariske sfære* knyttet til værdifællesskaber og gennem solidaritet og indgåelse i fællesskaber, kan man sikre selv værdsættelse og værdighed (Willig 2003: 16-18; Honneth 2003: 151-153). Som barn på krisecenter indgår man i forskellige fællesskaber, både frivilligt med andre børn og i grupper faciliteret af medarbejdere.

De tre anerkendelsesformer beskrives som værende en forudsætning for et godt og velfungerende samfund. Hvis et barn får kærlighed og anerkendes fra sine primære omsorgspersoner tidligt i livet, skaber det grobund for at barnet får et vellykket møde med samfundet i sin opvækst (Willig 2003: 17). Ligeledes er overholdelse af rettigheder og anerkendelse i den retslige sfære en forudsætning for, at borgere i et samfund føler sig respekteret og anerkendt som værende en vigtig del af samfundets maskineri. Samfundet gavnes ligeledes af, at børn mødes med solidaritet og mulighed for at indgå i meningsfulde fællesskaber (ibid.: 17-18). Anerkendelsesteorien spiller en relevant rolle i specialet, da anerkendelse er en vigtig faktor i ethvert barns liv. Det kan påvirke børn negativt videre i livet, hvis de ikke modtager kærlighed og anerkendelse, hvorfor vi inddrager teorien gennem

analysen, og dermed undersøger hvordan aktørerne på krisecentrene bidrager til at børnene anerkendes. Teorien anvendes desuden som led i at forstå, hvordan lovgivningen på området påvirker medarbejdernes arbejde i relation til den retslige sfære og anerkendelse af børnenes rettigheder.

Børneperspektiver

Professor Hanne Warming inddrager både børn og unge i sin forskning og har formuleret en række børneperspektiver. Disse er særligt interessante i det sociale arbejde og for forskellige aktører, som arbejder med børn, der af forskellig grund betegnes som værende socialt udsat, f.eks. hvis barnet kommer fra et hjem med vold, og barnet bor på krisecenter med sin mor.

Selve begrebet: børneperspektiv, anvendes i tre forskellige betydninger: 1) Et udefra-perspektiv på barnet, 2) et indefra-perspektiv, som er de voksnes forsøg på at sætte sig ind i barnets situation og 3) børns artikulerede oplevelser, fortolkninger og holdninger (Warming 2011: 13). Et *udefra-perspektiv* dækker over de voksnes syn på barnet, herunder den voksnes kategorisering samt forståelse af barnets livssituation, behov, problemer og udviklingsmuligheder. Dette perspektiv er baseret på en generaliseret forståelse af, hvad det vil sige at være barn, da der er en forestilling om, at den voksne objektivt og vidensbaseret kender til barnets bedste (ibid.: 14). Udefra-perspektivet kan ikke stå alene, men skal suppleres af et indefra-perspektiv (ibid.: 19). Dog gør nyere forskning opmærksom på, at det er vigtigt at sætte spørgsmålstegn ved, hvorvidt man objektivt kan kende til det bedste for et barn og vide sig sikker på, hvad deres behov er.

Indefra-perspektivet er de voksnes forsøg på at sætte sig ind i barnets situation. Warming beskriver det som værende: *“et forsøg på at forstå, hvordan det føles og opleves at være barnet i en bestemt situation eller under bestemte vilkår”* (Warming 2011: 18). I denne betydning af børneperspektivet forsøger man f.eks. ikke blot at få et barn til at tage i skole, men man forsøger derimod at identificere problemet i forhold til, hvorfor barnet ikke ønsker at tage i skole. Man forsøger altså at se problemer og situationer fra barnets synsvinkel. Det sociale arbejde udføres her i samspil med barnet, hvilket gør barnet til en medspiller (ibid.). Dog er problematikken ved dette perspektiv, at det ikke altid er muligt at spørge et barn om, hvad deres problem er, eller hvordan de synes det skal løses. Dette kan skyldes barnets alder samt en fysisk- eller psykisk funktionsnedsættelse. Den sidste betydning, *børns artikulerede*

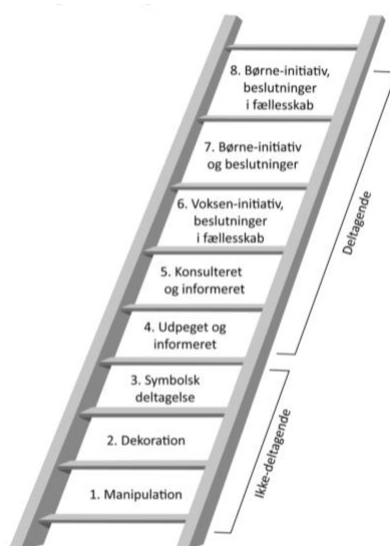
oplevelser, fortolkninger og holdninger er en bestræbelse på at lade børnene tale for sig selv. Børnene behøver ikke nødvendigvis udtrykke sig med ord, hvorfor den voksne skal trænes i og have redskaber til, at tilgodese børns forskellige måder at artikulere sig (Warming 2011: 20).

En essentiel måde at arbejde med børn er, at den voksne socialarbejder anvender sin viden og faglighed samtidig med, at vedkommende formår at supplere med et indefra-perspektiv. Nødvendigheden af denne supplerende er både metodisk og etisk motiveret i arbejdet med børn (Warming 2011: 23). Den metodiske motivation er en erkendelse af, at det succesfulde sociale arbejde forudsætter, at barnet selv er motiveret og vil indgå i et samspil med den voksne (ibid.: 24). Den etiske motivation omhandler ligeværdig inddragelse, hvor barnet har ret til at blive lyttet til, samt at blive inddraget og få indflydelse på beslutninger, der påvirker barnets eget liv (ibid.: 24).

Deltagelsesstigen

Professor Roger Hart har, med afsæt i den etiske motivation, udarbejdet en deltagelsesstige, som udgør otte niveauer af forskellige typer af inddragelse (Warming 2011: 25). På de laveste trin, fra et til tre, har barnet ingen reel deltagelse. Et eksempel for det laveste trin, *manipulation*, er, at man beder børn om at tegne en tegning af deres drømme-legeplads. Derefter samler man tegningerne sammen, for at finde ud af, hvad børnene ønsker. Børnene bliver aldrig spurgt direkte ind til dette (Hart 1992: 9). På trin fire og fem bliver barnet informeret om formålet og hørt som informanter, i f.eks. et forskningsprojekt, hvor det inddrages via spørgeskemaer eller interviews. Et eksempel på trin fem, *konsulteret og informeret*, kan være, at en tv-kanal til børn spørger børn til råds om et nyt børneprogram. På baggrund af børnenes beskrivelser udarbejdes et program, hvorefter dette vises til børnene, som herefter kan komme med rettelser. På denne måde er børnene ikke kun *konsulteret*, men også *informeret* om processen (Hart 1992: 11-12). På trin seks til otte har barnet indflydelse på både processen og produktet (ibid.: 12-13). Et eksempel på trin otte, *børne-initiativ, beslutninger i fællesskab*, er, hvis nogle børn på eget initiativ starter et lille observationsstudie af trivslen hos kammeraterne i klasseværelset og formår at inddrage en voksen, som kan understøtte studiet og anerkende børnenes kreativitet. Hart påpeger selv, at eksempler fra det virkelige liv på trin syv og otte er sjældne. Dette er imidlertid ikke på grund af manglende initiativer fra børnene, men en mangel på voksne, som netop er i stand til i første omgang at

opdage børnenes idé og derefter at understøtte denne og kreativiteten. Trin otte ses derfor oftest i brug hos teenagere, da teenagere er ældre og dermed er bedre til selv at inddrage voksne for understøttelse (Hart 1992: 14). Deltagelsesstigen er interessant at anvende i specialet, da den giver os en forståelse af, hvor meget børnene deltager i beslutningerne vedrørende dem selv, og hvor meget rum de får til at være initiativtagere. Herved skaber vi også en dybere forståelse for, hvor meget medarbejderne inddrager børnene i beslutningsprocesserne.

Kilde: Kulturprinsen u.å.

Tilknytning og tab af en omsorgsperson

Psykolog John Bowlbys *tilknytningsteori* begrebsliggør den tilknytning, som mennesker oplever til andre og de konsekvenser, som separation kan have for vedkommende (Bowlby 1996: 135-136). Teorien er baseret på den betydning, som følelsesmæssig tilknytning kan have for et barn og bygger desuden på nøgleord som adskillelse, tab og relationsdannelse (ibid.: 111-112, 135-136). Børn søger ofte nærvær, omsorg og beskyttelse hos en *primær omsorgsperson*, hvorfor der opstår et særligt emotionelt bånd mellem barnet og den voksne, som er genstand for tilknytningen (ibid.: 137-140). For et barn ses en *tilknytningsperson*, eller en primær omsorgsperson, som værende en tryk base, hvor barnet har mulighed for at udforske sin egen verden velvidende, at der er et trygt sted at vende tilbage til. Dette kræver naturligvis at et barn har en omsorgsperson, der er i stand til at påtage sig rollen som

tilknytningsperson samt at kunne respondere sundt på barnets behov. Heraf vil barnets udvikling og mulighed for at udforske sig selv og verden udvikle sig positivt, hvis dets tilknytningsperson, eller personer, giver det mulighed for at udforske. Hvis det modsatte er tilfældet, kan barnet blive ængstelig og have svært ved at samarbejde (Bowlby 1996: 111-114). I dette speciale er det relevant at have in mente, at barnets udvikling i høj grad er afspejlet af dets tilknytning til omsorgspersoner. Hvis det mødes af støtte og opmuntring, er der langt større sandsynlighed for, at barnet har en sund og velfungerende tilknytning senere i livet. Hvis et barn f.eks. er vokset op i et dysfunktionelt hjem med vold, er der en sandsynlighed for, at dets tilknytningsadfærd er svækket, hvis dets forældre ikke har haft psykisk overskud til at danne en sund tilknytning til deres barn (ibid.: 111-114).

Tab af en omsorgsperson

I sin bog: *At knytte og bryde nære bånd* (1996), nævner Bowlby de konsekvenser det kan have for et barn, hvis det mister en forælder eller oplever stor sorg i barndommen (Bowlby 1996: 89-110, 52-74). I bogen beskriver han, at tab af omsorg fra barnets mor i en tidlig alder kan føre til personlighedsforstyrrelser (ibid.: 53). På trods af Bowlbys primære fokus er på et permanent tab af en omsorgsperson samt at dette skal ske tidligt i livet, antager vi, at et hvilket som helst form for tab af en primær omsorgsperson i barndommen kan påvirke barnet videre i livet, både psykisk og personlighedsmæssigt. Efter tab af en forælder kan et barn virke udadreagerende, destruktivt eller voldsomt på anden vis, mens andre bliver indelukkede, hvorfor det er vigtigt, at der tages hånd om barnet fra en tidlig alder (ibid.: 56-61). Børn der mister en omsorgsperson, kommer desuden ubevidst til at føle, at de har svigtet den person, de har mistet (ibid.: 63). Disse overvejelser er essentielle at have in mente gennem specialet, da børn der flytter på krisecenter med deres mor på sin vis mister deres far. Det er vigtigt for krisecentermedarbejderne, kommunale instanser og psykologer at have fokus på, at tabet af ens far kan påvirke barnets psyke og kan ende med at påføre barnet personlighedsforstyrrelser, hvis der ikke tages hånd om barnets tab og sorgen, der medfølger, hurtigt.

Analyse

Som led i besvarelsen af specialets problemformulering: *Hvilke problematikker kan identificeres ved sociale aktørers arbejde i forhold til medfølgende børn på krisecentre, og hvordan sikrer man solide rammevilkår for dette arbejde?* ønsker vi i analyseafsnittet at undersøge hvilke muligheder og begrænsninger den nuværende lovgivning giver krisecentermedarbejdere i arbejdet med børn. Desuden ønsker vi at finde frem til, hvilke redskaber og metoder medarbejderne anvender i deres arbejde, og hvordan disse er med til at sikre en positiv udvikling hos børnene. Gennem analysen inddrages den præsenterede teori og dertilhørende begreber i samspil med empirien for at sikre en fyldestgørende besvarelse og en dybdegående analyse. Analyseafsnittene inddrages begge i en række overordnede temaer, som vi i kodningsprocessen har lokaliseret, gør sig gældende hos de fleste medarbejdere. Disse temaer inkluderer bl.a. den manglende lovgivning, problematikkerne ved fælles forældremyndighed, medarbejdernes arbejdsopgaver og de konkrete værktøjer, de anvender i arbejdet med medfølgende børn.

Lovgivningens påvirkning på arbejdet med børn

Som tidligere nævnt, indgår børn ikke i krisecentrenes takstsystem, hvorfor de ikke modtager penge for de børn, de har boende (LOKK 2023). Desuden er der en mangelfuld lovgivning på området, hvoraf indholdet kun lægger op til, at børnene skal have tilbudt fire til 10 psykologtimer, mens de er på krisecenter (Serviceloven 2022: § 109, stk. 8). Som nævnt indledningsvist finder vi lovgivningen mangelfuld, og som led i besvarelsen af problemformuleringen ønsker vi at undersøge, hvordan lovgivningen påvirker medarbejderne. Derfor besvares følgende arbejdsspørgsmål i dette analyseafsnit: *Hvilke muligheder og begrænsninger giver den nuværende lovgivning på området aktørerne på krisecentrene i deres arbejde?* Som led i besvarelsen har vi lokaliseret fire overordnede temaer, som går igen i flere af interviewene. Derfor er denne analyse delt ind i fire afsnit: 1) mangel på klare retningslinjer, 2) skolegang og forældremyndighed, 3) krisecentre er ikke behandlingstilbud og 4) efterværn. Gennem analysen trækkes der på Lipskys teori om frontlinjemedarbejdere og Honneths anerkendelsesteori.

Mangel på klare retningslinjer

Retningslinjer for arbejdet med børn er noget, der nævnes i alle interviewene. Flere af medarbejderne giver udtryk for, at klare retningslinjer ville være fordelagtigt i deres arbejde, da det ville sikre, at alle krisecentre har tilbud til børn, og at man kan være sikker på, at krisecentrene yder et relevant og givende arbejde for børnene. En børnerådgiver fra Bella Vista fortæller, at det ville være godt med nogle *“minimumskriterier for, hvordan børn skal hjælpes”*. Børnerådgiveren fra Frederiksværk Krisecenter nævner § 109 og siger, at det udelukkende er et krav om psykologsamtaler, der ses i lovgivningen: *“Men fra Serviceloven er der jo ingen lovgivning i forhold til, hvad krisecentrene skal gøre”*. Den børnefaglige medarbejder på Esbjerg Krisecenter følger trop:

“Vi har en bestemt lovgivning, en § 109, men hvordan arbejdet skal køre og driftes, det er der jo ikke regler for. Så Esbjerg Krisecenter er en ting. Aabenraa Krisecenter, Haderslev Krisecenter, Kolding Krisecenter /.../ de kører på helt andre måder.”

Socialrådgiveren fra det anonyme krisecenter kommenterer på problematikken om, at alle krisecentres arbejde med børn drives forskelligt. Da vi spørger ind til mål og udviklingsmuligheder for krisecentret i fremtiden, siger medarbejderen:

“Jeg tænker, at vores center ville kunne udvikle sig, hvis /.../ vi havde en fælles tilgang til børn. At de [lovgivningen] var meget tydelige omkring, hvad vores opgave var. Jeg tror, ikke kun vores center, men at alle centre, ville få gavn af, at der er noget specifik lovgivning, der har fokus på børn, der er på krisecenter. At der er nogle fælles rammer og regler og nogle procedurer for hvad, der er vores opgave.”

Det gøres klart, at det ville gavne deres krisecenter og sandsynligvis andres, hvis der stod skrevet nogle retningslinjer i lovgivningen, som gjorde, at krisecentres arbejde med børn blev rammesat, hvorved medarbejderne ville være helt klar over, hvad deres opgave vedrørende børnene er. Ser man på Lipskys teori om street-level bureaucracy, er man som frontlinjemedarbejder en essentiel del i udformningen af lovgivning i praksis (Lipsky 1980: 72).

Da der i realiteten ikke er lovgivning på området, er det op til frontlinjemedarbejderne at skabe rammer selv, bl.a. med udgangspunkt i § 109. Det er i frontlinjen lovgivningen møder borgeren, og vores interviewpersoner står alle i en situation, hvor arbejdet med børn på krisecentre ikke er rammesat. Herved argumenterer vi for, at det er nødvendigt for de sociale aktører selv at skabe rammer og regelsæt for deres arbejde, så de på hvert krisecenter har nogle retningslinjer at arbejde ud fra. Jf. Lipskys teori er medarbejderne nødt til at bruge deres skønrum til at vurdere, hvad der er det rigtige at gøre ud fra de få retningslinjer, de har (Lipsky 1980: 13-16). Som citatet fra socialrådgiveren på det anonyme krisecenter ovenfor tyder på, er problematikken særligt at se, når man ser på krisecentrene imellem. Vi ser i interviewene, at krisecentrene formår at skabe rammer for arbejdet med børn, men disse rammer er ikke fælles for alle krisecentrene. Forstanderen på Ringsted Krisecenter siger følgende, da vi spørger ind til deres tanker om den nuværende lovgivning på området:

“§ 109 er jo en voksenparagraf, og børnene er kun nævnt som medfølgende børn. Jeg synes, at der mangler, at børnene har deres egen plads i lovgivningen, og at der skal være nogle krav til, hvilken form for hjælp, de børn skal have, og hvordan krisecentre skal være indrettet med børnerum og med faciliteter for børn og med personaleressourcer i forhold til børnene.”

Der er bred enighed fra medarbejderne på krisecentrene om, at det ville være gavnligt med en designeret lovgivning vedrørende børn på krisecenter; herunder hvilke tilbud man skal stille til rådighed, generelle krav og retningslinjer og eventuelt minimumskrav for de fysiske rammer. Da politik formes af frontlinjemedarbejdere, så er problematikken i dette tilfælde, at der ikke er en politik at forme. Derfor kan det ske, at der tages beslutninger i øst og vest, og som en af interviewpersonerne nævner, kan det være svært hvis en familie skal sendes videre til et andet krisecenter, da de ikke arbejder på samme måde og med samme metoder. Nogle krisecentre har lidt eller ingen tilbud til børn, hvilket den børnefaglige medarbejder fra Esbjerg Krisecenter pointerer: *“Førhen var de [børnene] jo bare vedhæng, der var med. Der arbejdede man kun med mor. Men heldigvis bliver vi jo klogere. Men det er ikke alle, der har et tilbud, som vi har”*. Børnerådgiveren fra Frederiksværk Krisecenter taler om samme problematik:

“Jeg synes helt sikkert, at de [børnene] skal have mere plads, og jeg ved også godt, at der er andre krisecentre, der ikke tager børnene lige så alvorligt, som vi gør. Det ved jeg, fordi jeg har fået børn fra andre krisecentre, som hverken har haft nogen kontaktperson eller haft samtaler. Og det er ikke okay, hvis du spørger mig.”

Såvel som det kan være svært for socialarbejdere at navigere i deres arbejde, hvis de er underlagt mange politiske retningslinjer, så kan det lige så vel være svært at udføre meningsfuldt og godt arbejde, når man undervejs selv må skabe de nødvendige retningslinjer. Med street-level bureaucracy teorien in mente, tolker aktørerne den manglende lovgivning forskelligt. Mens nogle, som det fremgår af citatet ovenfor, vælger ikke at have medarbejdere- eller tilbud til børn, er der andre, der lægger lige så meget vægt på børnene, som de gør på moren. Dette er et eksempel på frontlinjemedarbejderens magt til at forme og fortolke, og mens nogle tolker manglen på retningslinjer og lovgivning på børneområdet som et problem og forsøger at formulere egne regelsæt, er der andre der angiveligt vælger ikke at bruge ressourcer og tid på arbejdet med børn - måske fordi det ikke står skrevet som et lovkrav. En anden central problematik ved de manglende politiske retningslinjer er, at medarbejderne ikke opnår retslig anerkendelse for deres arbejde som fagpersoner. De bliver på sin vis usynliggjort, da de medarbejdere, der har fokus på børn, ikke er tænkt ind i lovgivningen. I det efterfølgende analyseafsnit: *Skolegang og fælles forældremyndighed*, kommer vi ind på den manglende retslige anerkendelse af medfølgende børn på krisecentre, men en vigtig pointe er, at de medarbejdere, der har til opgave at tage sig af børnene, har ret til at blive anerkendt som fagpersoner. En børnerådgiver fra Fonden Gro fortæller:

“Vi startede jo heller ikke som særlig mange medarbejdere, så i takt med, at vi blev flere medarbejdere, har vi også lavet en børnegruppe, hvor vi får drøftet de her ting og sparet om de her ting. Så på den måde er der blevet meget mere fokus på det [arbejdet med børn], end der var før.”

Dette er et eksempel på, at medarbejderne har mulighed for at skabe gensidig anerkendelse gennem sociale fællesskaber og sparring, hvilket ofte bliver nødvendigt, hvis man mangler anerkendelse fra anden side. Anerkendelse i den solidariske sfære sikrer både selvværdsættelse og værdighed, hvilket ofte stammer fra solidariske fællesskaber (Honneth 2003: 151-153). Det er sandsynligt, at både selvværdsættelse og værdighed er vigtige komponenter at have som medarbejder såvel som i det sociale arbejdes felt generelt, da man arbejder med sårbare og udsatte borgere. Som det nævnes i Lipskys teori, kan frontlinjemedarbejdere ende med at blive fremmedgjort over for deres arbejdsopgaver, hvilket kan svække glæden ved arbejdet og kvaliteten heraf (Lipsky 1980: 57-80). Hvad end man som krisecentermedarbejder mangler anerkendelse i den solidariske- eller retslige sfære, er fremmedgørelse over for ens arbejdsopgaver formentlig en konsekvens af den manglende anerkendelse. Derfor ville klare retningslinjer i lovgivningen på børneområdet ikke blot være gavnlige for de medfølgende børn, men også for de børnefaglige medarbejders arbejde og deres glæde herved, samt deres overordnede selvbillede.

Skolegang og fælles forældremyndighed

I Danmark har vi undervisningspligt, hvorfor børn der bor på krisecenter også skal i skole (Børne- og Undervisningsministeriet 2023). Dog sker det i de fleste tilfælde, at mor flytter på krisecenter i en anden by end den, hvor skolen ligger, hvorfor barnet skal starte på en ny skole. En af problematikkerne ved dette er, at far nemt kan tilgå information om, hvor barnet er indskrevet i skole eller institution via Aula. Dermed kan far ligeledes finde ud af, hvor mor er på krisecenter. For at undgå dette fortæller en af medarbejderne⁶, at de laver såkaldte skuffeaftaler med en lokal skole, så børnene ikke indskrives på normal vis: *“Der er skolepligt i Danmark /.../, vi laver en aftale /.../ med en enkelt skole, hvor de ikke skriver børnene ind. De har oplysningerne i skuffen, vi kalder det en skuffeaftale”*. Ligeledes fortæller en børnerådgiver fra et andet krisecenter⁷, at de også har mulighed for at sende børn i skole gennem såkaldte skuffeaftaler: *“Det synes jeg er et stort problem, at vi ikke bare kan sende børnene i skole /.../. Vi har mulighed for at sende børnene undercover - hvis man kan sige det*

⁶ Krisecentret er anonymiseret, da vi ikke ønsker at afsløre hvilke krisecentre, der benytter sig af skuffeaftaler af sikkerhedsmæssige årsager.

⁷ Krisecentret er anonymiseret, da vi ikke ønsker at afsløre hvilke krisecentre, der benytter sig af skuffeaftaler af sikkerhedsmæssige årsager.

sådan - i skole". På flere af krisecentrene har medarbejderne et samarbejde med lokale skoler, hvor de ved, at de kan sende børnene sikkert hen gennem skuffeaftaler, der sikrer, at far ikke finder ud af, hvor de er. Børnefaglig koordinator fra LivaShelter fortæller i forbindelse med en snak om lovgivning og børnenes skolegang:

"Der er rigtig mange ting, vi skal have ordnet, inden et barn kan komme i skole /.../. Mor skal have anmeldt volden eller have søgt om midlertidig bopæl. Men det stopper jo ikke en far i at opsøge sit barn /.../. Der skal være rigtig meget i forhold til sikkerhed, og at han [far] ikke har adgang til for eksempel Aula."

En problematik som flere nævner er, at siden som Aula gør det svært at skjule børn fra deres far. Aula bruges som kommunikationsplatform mellem forældre og lærere på landets skoler (Aula u.å.). Når far kan tilgå Aula, er der en chance for, at han derigennem kan finde ud af, hvor barnet går i skole. Her ses igen en mangel på retslig anerkendelse hos børnene, som grundet manglende retlig sikkerhed og lovgivning ikke kan komme sikkert i skole - som de har lovmæssigt krav på (Honneth 2003: 148-150; Børne- og Undervisningsministeriet 2023). I forbindelse med skolegang og børnenes sikkerhed, nævnes der i flere interviews, at skolegang og fælles forældremyndighed er en problematik som medarbejderne kæmper med, og at det er noget, de ser et stort behov for, at der lovgives omkring. De begrænses i deres arbejde på dette område, da de ønsker, at børnene føler sig sikre. Medarbejderne er ikke sikre på, at sikkerheden kan opretholdes, når mor og far har fælles forældremyndighed, da det her er lettere for far at finde ud af, hvor mor og børn er flyttet hen. Da der ikke er lovgivning på området, forsøger aktørerne selv at sikre børnenes sikkerhed, bl.a. ved at lave skuffeaftaler med skoler. En børnerådgiver fra Fonden Gro fortæller om hendes frustration om den manglende lovgivning, som særligt bygger på at børn skal skifte adresse til kommunen for at starte i skole:

"For børnenes tarv burde der være et eller andet der hedder, at når man kommer på krisecenter, så har man ret til at starte i skole, om man skifter adresse til kommunen eller ej. Altså der skal være et eller andet, der sætter ind, så børnene bare kan starte i

institution og i skole, og man ikke skal være bekymret for, at far får besked på Aula. Der er alt for meget praktisk, vi skal tage stilling til, som spænder ben og som gør, at far finder ud af, hvor de [mor og børn] er henne.”

Udtalelsen her kan for det første relateres til krydspres, som beskriver hvordan der på den ene side er mangel på midler, mens der på den anden side er en efterspørgsel (Lipsky 1980: 29-30, 33-34). Medarbejderne ønsker alle at sende børnene sikkert i skole, men det er fra lovgivningens side ikke altid muligt uden at risikere, at far finder ud af, hvor de er. For det andet adresseres det i ovenstående citat, at praktikken bag at få børn sikkert i skole kan spænde ben for medarbejderne. Dette kan skyldes, at de ikke har kompetencer til opgaven eller at opgaven er indviklet. Det kan også skyldes, at de ønsker at sikre børns sikkerhed, men at fokus faktisk tages væk fra barnet, når de skal bruge meget tid på praktik og logistik. Herved kan det ske, at man som medarbejder fremmedgøres fra ens arbejdsopgaver, da man ikke opnår det, man ønsker eller ikke har fokus på det, som er meningsfuldt (Lipsky 1980: 57-80). Forstanderen fra Ringsted Krisecenter adresserer ligeledes spørgsmålet om sikkerhed for børnene, og den problematik den manglende lovgivning påfører krisecentrenes medarbejdere:

“Der er jo nogle sikkerhedsspørgsmål og nogle forhindringer på grund af sikkerhed. /.../ Det er ikke noget, vi som krisecenter kan ændre på, fordi det handler også om noget lovgivning. /.../ Der kommer også et sikkerhedsaspekt i, at vi ikke bare lige kan sende dem [børnene] af sted, fordi vi risikerer, at far finder ud af hvor de bor. /.../ Så derfor er der sådan et hul, der ikke er blevet dækket lovgivningsmæssigt.”

I citatet udtrykkes der, at forstanderen ikke ser, at de på krisecentrene selv kan gøre noget ved skole- og forældremyndighedsproblematikken, da det er lovgivning, der mangler. Igen udtrykkes der et krydspres, hvor lovgivningen spænder ben for, at de kan udføre deres arbejde og beskytte de familier, der er på krisecentrene. Børnerådgiver fra Silkeborg Krisecenter kommer også ind på emnet om skolegang og forældremyndighed. Rådgiveren fortæller, at alt er vanskeligt, når forældrene har fælles forældremyndighed, da det er

sværere at få barnet skiftet over på en lokal skole. Rådgiveren fortæller desuden, at *“der mangler noget lovgivning i forhold til et midlertidigt skoleophold”*. Børnerådgiveren fra Silkeborg Krisecenter fortæller yderligere om, hvordan denne oplever at barnet ikke sættes i centrum i lovgivningen, og at det kan sætte barnet i en svær situation:

“Man har jo med hele forældreansvarsloven haft intentionen om at sætte barnet i centrum. Og det er ligesom barnets rettigheder, man gerne vil fokusere på /.../. Og det er bare ikke det, jeg ser. Altså jeg ser, der bliver taget rigtig meget hensyn til forældrenes behov for at have barnet /.../. Og jeg synes jo børnene kommer enormt meget i klemme.”

I citatet ovenfor nævnes forældreansvarsloven. Denne lov baseres på: *“hensynet til barnets bedste og barnets ret til trivsel og beskyttelse”* og indeholder lovgivning om forældres ansvar for deres børn (Forældreansvarsloven 2020). I teorien kan lovgivningen være med til at sikre barnets retslige anerkendelse, men i praksis er dette ikke tilfældet, da de ender med at komme i klemme lovgivningsmæssigt. Børnerådgiveren på Frederiksværk Krisecenter fortæller også om problematikken ved forældreansvarsloven:

“Børnene kommer aldrig ud af det, de bliver ved med at være i klemme, fordi der sandsynligvis bliver samvær, fordi vi har et samfund, og vi har en forældreansvarslov, der siger at børnene helst skal se dem begge to.”

De nævner, hvordan børnene sommetider kan komme i klemme i lovgivningen såvel som i forholdet mellem far og mor, som ønsker samvær og en relation til deres barn. Bekymringen om at barnet kommer i klemme i lovgivningen, giver anledning til at inddrage den retslige sfære, hvor anerkendelse opretholdes gennem retsforhold og rettigheder (Honneth 2003: 148-150). I tidligere præsenterede citater blev det tydeliggjort, at medarbejderne ønsker at skabe sikkerhed og tryghed for børnene ved, at de kan komme sikkert i skole og institution uden frygt for, at far finder dem og deres mor. Her blev en ny pointe præsenteret, som bygger på at der jf. forældreansvarsloven tages mere hensyn til, hvad forældrene ønsker, end hvad

barnet ønsker. Man anerkendes i den retslige sfære, når man har de samme muligheder og rettigheder som alle andre borgere i samfundet. Anerkendes man ikke i denne sfære, påvirker det både selvrespekt og selvværd (ibid.: 148-150). Uanset alder har man behov for at føle sig som en ligeværdig del af samfundet og opleve, at man har nogle rettigheder, der imødekommes (Willig 2003: 17). Flere af medarbejderne gør en dyd ud af at gøre børnene bevidste om deres rettigheder, og hvad end det er retten til at komme til psykolog, når man er på krisecenter eller retten til at sige nej, hvis der er noget man ikke har lyst til, så er det vigtigt for børn at kende til deres rettigheder. I forhold til lovgivningens begrænsninger for medarbejderne, kan det ud fra retslig anerkendelse tolkes, at de går meget op i, at børnene skal have nogle rettigheder, hvilket bl.a. kan ske ved, at der formuleres en designeret lovgivning på området. Når der ingen lov findes, kan det være svært at opretholde den retslige anerkendelse, da medarbejderne på sin vis ikke anerkendes lovmæssigt. Medarbejderne ønsker dog, at sådan en lov skal formuleres, hvilket både kan være gavnligt for dem og deres arbejde med børn, men mindst lige så gavnligt for børnenes ophold på krisecentrene og deres oplevelse med bl.a. kommunale instanser og Familieretshuset.

Krisecentre er ikke behandlingstilbud

Endnu en problematik der nævnes uafhængigt af hinanden i interviewene er, at krisecentre ikke er behandlingstilbud, men at de ofte ender med at blive det i praksis. I Servicelovens § 109 stk. 7 står der beskrevet, at kommunalbestyrelsen i byen hvor krisecentret er, skal:

“Introducere kvinden til den koordinerende rådgivning og skabe kontakt mellem kvinden og en medarbejder, der varetager den koordinerende rådgivning. Den koordinerende rådgivning gives i forhold til bolig, økonomi, arbejdsmarked, skole, daginstitutioner, sundhedsvæsen m.v. og skal understøtte de enkelte dele i kommunalbestyrelsens øvrige tilbud.” (Serviceloven 2022: § 109, stk. 7)

Ud fra ovenstående står det klart, at den primære opgave for medarbejdere på krisecentre er at yde rådgivning og ikke behandling. Til sidst i citatet står der, at de desuden skal understøtte de tilbud, der allerede er i den pågældende kommune. Socialrådgiveren fra det anonyme krisecenter fortæller: *“Der er ofte familier, der har brug for meget mere end det, krisecentret*

kan give. Og det er også vigtigt at have for øje, at vi ikke er et behandlingstilbud". Børnerådgiveren på Silkeborg Krisecenter er enig: "På krisecenteret laver vi jo ikke behandling. Det gør vi måske, men egentlig er det jo ikke det, vi skal". Dette kan både skyldes, at medarbejderne har et reelt ønske om at yde behandling, men det kan også tyde på nogle implementeringsproblemer mellem de kommunale retningslinjer og krisecentrene, da nogle af krisecentrene ender med at udføre de arbejdsopgaver som egentlig ligger hos kommunen. Socialrådgiveren fra det anonyme krisecenter fortæller: "Hvis børnene har brug for noget særlig støtte, noget behandling eller andet, så skal det jo komme et eller andet sted fra". Denne udtalelse kan tolkes som om, at medarbejderen ikke ser mulighederne for at få hjælp og outsource behandlingsopgaverne, og at de derfor ender med at påtage sig opgaverne internt på krisecentret. Det kan, jf. Lipsky, tyde på et krydspres, da medarbejderne er klar over, at det er nødvendigt med behandling og støtte til børnene efter endt ophold, men at de ikke har midlerne til det. En børnerådgiver fra Fonden Gro taler ind i ønsket om, at kommunen officielt skal outsource nogle opgaver til krisecentrene:

"Jeg tænker faktisk, at det skal være eksternt som Børnehuset. Men det bliver fordi jeg tænker, at krisecentrene ikke er et behandlingstilbud. Og det kommer vi nærmest nogle gange til at blive, og jeg oplever lidt, at kommunerne opfatter os som et behandlingstilbud. Som om: Nu er de [børnene] placeret der, og så behøves vi ikke gøre mere. Men det er vi jo ikke. Så jeg synes faktisk, det [behandlingen] skal være [på krisecentret, red.] for at vi både bliver et krisecenter og behandlingstilbud for børn."

Børnerådgiveren udtrykker et ønske om, at det ville være gavnligt, hvis krisecentre officielt kunne blive behandlingstilbud. Ligesom hos det anonyme krisecenter har rådgiveren en opfattelse af, at kommunerne fralægger sig ansvaret og udsætter krisecentrene for et krydspres (Lipsky 1980: 29-30, 33-34). Det er desuden problematisk, at der er sat nogle rammer for, at krisecentre ikke er behandlingstilbud, men alt efter hvilken kommune der er tale om, gøres krisecentrene til behandlingstilbud alligevel. Hvis medarbejderne og krisecentrene ikke har de nødvendige ressourcer til at agere behandlingstilbud, får de for mange arbejdsopgaver i forhold til antal medarbejdere og kan derfor ende med ikke at udføre

deres arbejde med den standard og kvalitet, de ønsker. Socialrådgiveren fra det anonyme krisecenter oplever en anden form for pres fra kommunen: *“Jeg tror det er lidt farligt at sige højt, fordi man oplever, /.../ at man bliver presset fra kommunerne: “Hvorfor er de [mor og børn] der stadigvæk?”. Der er altid en god grund til, at man har dem”*. Medarbejderen giver udtryk for, at kommunen er uforstående overfor, hvorfor visse familier er på krisecentret i længere tid. Med henblik på Lipskys teori kunne dette igen tyde på nogle klare implementeringsproblemer, da dem som skal tilbyde behandling, ikke gør det eller ikke ser det som deres opgave, mens dem som ønsker at yde behandling enten ikke har ressourcerne og mulighederne eller fordi det står skrevet i lovgivningen, at det ikke er deres opgave (Lipsky 1980: 72-73).

En af børnerådgiverne fra Fonden Gro fortæller om en situation, hvor de bruger ressourcer på noget, de ikke får penge for:

“Vi har også en lærer, der er ansat på 10 timer, der skal hjælpe de børn, som ikke går i skole. Og man kan sige, det er jo igen sådan lidt frækt, men det er jo heller ikke noget, man får penge for på et krisecenter.”

Krisecentre får som nævnt takster for hver kvinde, men får ikke nogen for de medfølgende børn (LOKK 2023). Nogle krisecentre modtager donationer fra fonde og privatpersoner, men ressourcerne rækker ikke til alt, de godt kunne tænke sig. Forstanderen på Ringsted Krisecenter fortæller om, at nogle krisecentre ikke arbejder med børn: *“Det er simpelthen for dårligt. Det er lovgivningen og finansieringen, der er for dårlige. Jeg er sikker på, at de fleste krisecentre gør det så godt, de kan ud fra de rammer, de nu engang har”*. Derefter tilføjes det, at lovgivningen og finansieringen ses som en udfordring, og at de rammer som krisecentrene har, ikke er gode nok i forhold til det arbejde, de gerne vil udføre. Som frontlinjemedarbejder er ens fornemmeste opgave at arbejde ud fra de retningslinjer man har, og herfra bruge sit faglige skøn til at arbejde med retningslinjerne i praksis (Lipsky 1980: 13-16). Som medarbejderne siger, så arbejder langt de fleste krisecentre så godt de kan ud fra de rammer, de nu engang har, men ikke desto mindre ville det være fordelagtigt at både kommuner og

lovgivningen skabte muligheder frem for begrænsninger i arbejdet med medfølgende børn på krisecentre for at sikre det bedst mulige arbejde.

Efterværn

Spørgsmål om ressourcer og kommunalt samarbejde knytter sig i høj grad til dilemmaet om efterværn, som mange af krisecentrene står overfor. Nogle af krisecentrene tilbyder ikke efterværn, men drømmer om at kunne det i fremtiden. Andre afholder arrangementer som sommerhusture og middage for tidligere beboere, mens nogle holder uformelle rådgivningssamtaler og forsøger at holde kontakten til familien. På Esbjerg Krisecenter holder de fast i de gamle beboere, der har lyst til at være en del af fællesskabet: *“Når man flytter ud herfra, så kan man være tilknyttet vores efterværnsgruppe i et år efter”* fortæller den børnefaglige medarbejder. På Silkeborg Krisecenter er der ligeledes tilbud om at mødes med tidligere beboere: *“Vi holder sådan en madklub en gang om måneden hvor tidligere beboere kan komme og spise og sige hej. Og børnene de elsker det”*. Et lignende tiltag med madklub har de også etableret på Ringsted Krisecenter: *“Vi kalder det en pizza-party, hvor vi inviterer tidligere familier, hvis de har lyst til at komme, en gang om måneden cirka”*. Her ser vi, at de brede rammer og retningslinjer for krisecentrene gør, at de har mulighed for selv at lave de arrangementer, de har lyst til, som de oplever fungerer godt for deres tidligere beboere. Det er altså muligt at vedligeholde kontakt til de kvinder og børn, der har været bosat på krisecentret førhen, hvis krisecentrene har ressourcerne og mulighederne for det. Når medarbejderne faciliterer arrangementer for børnene, er de med til at skabe anerkendelse i deres solidariske sfære og bidrager dermed til at øge børnenes følelse af værdighed (Honneth 2003: 151-153). På trods af at nogle krisecentre holder arrangementer for tidligere beboere, så ønsker flere medarbejdere, at deres opgave med efterværn var mere officiel og ikke kun drejede sig om sommerhusture eller gruppesamtaler. Børnefaglig medarbejder på Esbjerg Krisecenter fortæller os, at de familier der har været på krisecenter, skal tilbydes samtaler og rådgivning efter de har været på krisecenter. Dette er kommunens opgave, men der er et ønske om, at opgaven lå hos krisecentrene:

“Det vil vi ønske for de borgere vi i hvert fald har her, fordi dem kender vi jo, og vi kender deres sager. Det ville give god mening, at vi kunne følge dem det halve år efterfølgende. Vi håber, det kan blive sådan, men sådan er det ikke.”

Socialrådgiveren fra det anonyme krisecenter fortæller ligeledes om, at det er svært ikke at vide, hvilke konkrete tilbud børnene får af kommunen, når de fraflytter krisecentret. I fortællingen indgår der en bekymring om, at det er forskelligt fra kommune til kommune, hvordan de håndterer efterværensopgaven, og at det er svært som medarbejder at regne ud, hvad kommunen kan tilbyde og hvad deres fokus er. Socialrådgiveren siger desuden: *“Og hvem har egentlig ansvaret for dem [børnene]? Det er der ikke rigtig nogen, der helt påtager sig altid. Desværre”*. Det er forståeligt, at de medarbejdere der arbejder med børn på krisecentre, gerne vil sikre sig, at de sender børnene videre til nogle som tager sig af dem, da det nærmest er uundgåeligt at skabe en tilknytning til de børn, man arbejder tæt med på krisecentret. Det kan også handle om anerkendelse, og at medarbejderne ikke ønsker at sende børnene ud til nogle, som ikke møder dem, hvor de er, eller ikke anerkender deres situation eller følelser på samme måde, som de har gjort på krisecentret. Vi vurderer her, at medarbejderne ønsker at sikre, at børnene anerkendes i privatsfæren og dermed skal mødes med åbenhed, omsorg og tålmodighed (Honneth 2003: 145-147). En børnerådgiver på Bella Vista fortæller, at de har en smule samvær eller telefonisk kontakt med tidligere beboere, men at de *“vil gerne udvide det til et reelt efterværn, og det er vi i gang med at arbejde med”*. Senere fortælles der fra Bella Vista, at det er lovpligtigt for kommunerne at stå for efterværn, men at det ikke altid sker:

“Hvis kommunerne også påtog sig det ansvar, de egentlig skal tage, efter et ophold på krisecenter, så skal de stå for efterværn. Og det er der heller ikke mange kommuner, som er gearet så godt til. /.../ Det er lovpligtigt, at kommunerne skal stå for efterværn. Men der er ikke mange kommuner, der har en plan for det.”

Igen ser vi et krisecenter, som forsøger at skabe muligheder for sig selv og deres tidligere beboere. Bella Vista fortæller om at de selv er i gang med at skabe rammerne for deres eget

arbejde med efterværn på krisecentret, på trods af at det er kommunens ansvar. Dette er endnu et eksempel på det pres som frontlinjemedarbejdere er underlagt, og at de på trods af manglende ressourcer må skabe det arbejde og de vilkår, som de finder bedst. Børnerådgiveren på Silkeborg Krisecenter drømmer også om, at børnene bliver grebet, når de fraflytter krisecentret: *“Det kunne være så fedt, at der var nogen, der greb børnene, når de flyttede herfra, for der er ingenting”*. I forlængelse af dette fortæller rådgiveren, at de har fået frataget en bevilling til børnerådgivning:

“Et andet stort ønske - og det har vi lavet henede, og så er der taget en bevilling væk, og nu vil jeg gerne have det op at stå igen, men jeg har ikke timer til alt - men det er /.../ ambulant børnerådgivning.”

Her ses igen et krydspres, hvor de manglende økonomiske midler gør, at de har måtte stoppe deres ambulante rådgivning. Det er altså ikke alle krisecentre, der har mulighed for at skabe det efterværn, de drømmer om, hvad end det er tid, økonomiske ressourcer eller medarbejdere de mangler. Vi vil dykke mere ned i efterværn og ambulant børnerådgivning i afsnittet: *Ønsker for fremtiden - et spørgsmål om ressourcer*.

Delkonklusion

Ud fra ovenstående analyseafsnit kan der først konkluderes, at medarbejderne oplever, at manglen på klare retningslinjer for deres arbejde med børn påvirker arbejdet negativt. De ser, at det ville være fordelagtigt, hvis arbejdet med børn havde fælles retningslinjer for at sikre det gode arbejde på tværs af krisecentrene. Deres arbejde er ikke rammesat fra politisk side, hvorfor medarbejderne er nødt til at anvende deres skønsrum og selv forsøge at skabe meningsfulde rammer for arbejdet. Dernæst slog vi fast, at det er et stort problem for medarbejderne, at mor ikke kan få midlertidig forældremyndighed. Dette påvirker børnenes skolegang og sikkerhed, da far nemt kan finde ud af, hvor de går i skole og dermed kan finde børnene. Desuden konkluderer vi, at selvom krisecentrene ikke er behandlingstilbud, oplever flere medarbejdere, at de gøres til behandlingstilbud af kommunen, hvilket leder til et stort krydspres. Medarbejderne er klar over vigtigheden i at børnene får nødvendig støtte og

terapi, men de har ofte ikke ressourcer til at give dette. Dog ender flere af krisecentrene med at blive behandlingstilbud, fordi medarbejderne ønsker at sikre sig, at børnene får den rette behandling.

Arbejdet på krisecentre i relation til børn

Dette analyseafsnit har til formål at besvare andet arbejdsspørgsmål: *Hvordan er de sociale aktører med til at sikre det bedst mulige ophold for medfølgende børn på krisecentre?* I afsnittet præsenteres de interviewede medarbejdere på krisecentrenes generelle arbejdsopgaver samt de udfordringer, der opstår i forbindelse med disse. Derudover præsenteres og analyseres en række forskellige værktøjer, redskaber og metoder, som medarbejderne benytter i arbejdet med medfølgende børn på krisecentre, samt hvilke udfordringer de oplever, at børnene har under opholdet. I analysen inddrages Honneths anerkendelsesteori, Bowlbys tilknytningsteori, Warmings børneperspektiver og Harts deltagelsesstige for at understøtte pointer og observationer.

Krisecenterfaglige medarbejders arbejdsopgaver

Som pointeret i foregående analyse, er de sociale aktører på krisecentrene frontlinjemedarbejdere, hvis opgave er at tolke og oversætte politik til praksis. Spørgsmålet er så, hvad de sociale aktører gør, når der ikke er en politik at tolke. De interviewede medarbejdere planlægger selv deres arbejdsopgaver, hvorfor det er forskelligt på krisecentrene hvilke og hvor mange arbejdsopgaver, de har i relation til børnene, samt hvordan de er med til at sikre en positiv udvikling hos dem. Som det tidligere er slået fast, har personalet på krisecentrene ikke nogen lovgivning, retningslinjer eller faste rammer at arbejde ud fra, når det gælder børn. Det er derfor medarbejdernes egen opgave at tilføje relevante metoder, aktiviteter og tilgange til børnene på krisecentrene. Som aktør har medarbejderne råderum til at foretage skønsmæssige beslutninger om, hvordan de ser, at man sikrer positiv udvikling hos børnene. Hertil skal det nævnes, at krisecentrene, på baggrund af den manglende lovgivning, ikke er forpligtet til at have fokus på børnene i deres arbejde. Arbejdet med børn er derfor et aktivt tilvalg hos krisecentrene. De medarbejdere, vi har interviewet, har set et behov for at have tiltag relateret til børn og har generelt meget fokus på de medfølgende børn. Når de beskriver deres arbejdsopgaver i relation til børnene, dækker de bl.a. over en samtale med både mor og barn, når de kommer til krisecentret. Her

afdækkes den vold, der er sket i hjemmet, samt hvad mor og barn kommer fra og mere specifikt om, hvis der har været en voldsom episode i hjemmet, som er skyld i indflytningen på krisecentret. Samtalerne har også til formål at relationsdanne og skabe tillid mellem de børnefaglige medarbejdere og børnene. Derudover dækker arbejdsopgaverne bl.a. over kontinuerligt at have børnesamtaler og samtaler med mor for at tale om barnets trivsel og eventuelle problematikker vedrørende barnet. Desuden skal medarbejderne observere, hvordan børnene har det, være deres kontaktperson, rådgive mor og barn, være bisidder, lave underretninger og udarbejde krisecenterfaglige erklæringer. Pædagogen på Aabenraa Krisecenter fortæller, at de laver to krisecenterfaglige erklæringer pr. familie. Den første laves et par uger efter mor og børn er flyttet ind på krisecentret. Den omhandler medarbejdernes observationer, herunder deres adfærd og om de er traumatiserede. Den anden krisecentererklæring laves når Familieretshuset begynder at dykke ned i familiens sag. I den beskrives risiko- og beskyttelsesfaktorer, vurderet ud fra mors omsorgsevne over for børnene, samt hvad mor og børn selv fortæller om den vold, de har levet i.

Nogle medarbejdere yder spædbarnsterapi og laver gruppeforløb for børnene på krisecentrene. Medarbejderne har i tilfældet med spædbarnsterapi taget et eksternt kursus eller en uddannelse, da de har følt, at de manglende kompetencer eller viden på området. Dansk Institut for Spædbarnsterapi beskriver terapien som: *“En metode til at løse op for traumer, der er opstået i de tidlige leveår”* (Dansk Institut for Spædbarnsterapi u.å.a). Internt på krisecentrene sker det desuden, at man inviterer forskellige eksperter til at komme og undervise medarbejderne. Her har flere medarbejdere nævnt, at de har modtaget voldsfaglig undervisning. Medarbejderne har altså frie rammer til at vælge, hvordan de ønsker at sikre en positiv udvikling og et godt ophold for barnet. Desuden arrangeres der aktiviteter for børnene på krisecentrene, såsom yoga og grillaftener. Disse aktiviteter kan f.eks. arrangeres af frivillige, som er tilknyttet det enkelte krisecenter.

Anerkendelse i arbejdet med børn

I relation til Honneths anerkendelsesteori, oplever vi at arbejdet med børn til dels foregår i børnenes privatsfære. Dette skyldes, at medarbejderne indgår i nære relationer med børnene, hvor de har til mål at afstemme deres følelser, ønsker og behov (Honneth 2003: 145-

147). En stor del af arbejdet med medfølgende børn på krisecentre, går ud på at relationsdanne og anerkende børnene i deres følelser og tidligere oplevelser. Flere af medarbejderne nævner, at en tillidsfuld relation mellem dem selv og børnene er vigtig, og at arbejdet med børn fylder meget hos dem. Børnerådgiveren på Silkeborg Krisecenter udtaler: *“Altså alt vores arbejde her på krisecentret er sådan funderet i at skabe en tillidsfuld relation. Det er relationsarbejde”*. Den tillidsfulde relation som børnerådgiveren her beskriver, er kernen i anerkendelse inden for privatsfæren, omend den kommer fra familie, venner eller andre vigtige personer i barnets liv. Socialrådgiveren på det anonyme krisecenter fortæller i relation til dette: *“Det jeg har særligt fokus på, det er, at børnene føler sig anerkendt. De føler sig lyttet til, og at de finder ud af, at de ikke er de eneste i verden, der har været udsat for det, de har”*. Når børn følger med deres mor på krisecenter, kan der argumenteres for, at de har oplevet manglende anerkendelse fra deres primære omsorgspersoner. Dette begrundes med, at de for det første har haft en far, der har været voldelig mod mor, barnet selv eller sågar begge. For det andet er det sandsynligt, at barnets mor har haft det svært grundet den voldelige relation til faren. Mor har måske traumer, som hun selv skal have bearbejdet og har derfor ikke haft det mentale overskud til at være tilstrækkeligt nærværende og anerkendende over for børnene. Den relation som børnene får med medarbejderne på krisecentret, kan dermed ende med at blive vigtig, da børn har behov for at føle en tilknytning til en primær omsorgsperson for at sikre en positiv udvikling og et sundt mentalt helbred (Bowlby 1996: 111-114).

Som børnefaglig medarbejder på et krisecenter bruger man meget tid med børnene, og hvad end man leger eller taler om svære følelser, så er det uundgåeligt at danne en tæt relation - særligt fra barnets side, da det står i en sårbar position og er bosat et nyt sted. Medarbejderne spiller derfor en vigtig rolle i at anerkende barnet, og denne anerkendelse sker ofte i privatsfæren. Den omsorg som børnene får fra medarbejderne, er med til at sikre barnets selvtillid og troen på sig selv (Honneth 2003: 145-147). Børnerådgiveren fra Silkeborg Krisecenter fortæller om, at mor kan have svært ved at rumme barnet, når hun selv står i en svær livssituation: *“Jeg tilbyder selvfølgelig børnesamtaler og dem tager jeg næsten altid med barnet alene, for mor er ofte i krise og har ofte selv nogle traumer, og så det er jo rigtig svært for mor at mentalisere barnet”*. Når mor har svært ved at rumme sit barn, er det ekstra vigtigt, at barnet føler en tilknytning og får anerkendelse fra medarbejderne. En udfordring

medarbejderne på krisecentrene beskriver i forhold til dette, er, at det er svært at arbejde med børnene, hvis mor ikke giver lov til det. En børnerådgiver fra Fonden Gro fortæller: *“Og så synes jeg også, det er udfordrende /.../ når mor ikke selv kan se, at der er et problem. Eller når mor ikke selv kan se, hvor skadede hendes børn er. Det er jo nærmest den største udfordring”*. Børnerådgiveren fra Ringsted Krisecenter følger trop og fortæller: *“Hvis hun [mor] ikke synes, at børnene skal gå til psykolog, /.../ så synes jeg, det kan være lidt svært at nå børnene”*. Grundet konsekvenser, vi har præsenteret indledningsvis i specialet⁸, er det væsentligt, at børnene får bearbejdet deres traumer og føler sig anerkendt. Det er derfor imidlertid en udfordring, hvis mor ikke kan sætte sig ind i, at hendes børn er påvirkede af volden og den store livsomvæltning, det er at flytte på krisecenter.

For krisecentermedarbejderne er det vigtigt at anerkende børnene på flere parametre. I flere af interviewene fik vi indtryk af, at medarbejderne anser retslig anerkendelse som en vigtig del af deres arbejde med børn. Medarbejderne lader børnene kende deres rettigheder, for derved at sørge for, at de føler sig anerkendt lovgivningsmæssigt. Børnerådgiveren på Frederiksværk Krisecenter udtaler:

“Det er vigtigt for mig, at ved mit allerførste møde, /.../ der fortæller jeg dem [børnene] allerede om deres rettigheder. /.../ Jeg har rettighedsplakaten stående. Den er særlig udarbejdet til krisecentre, og der er også FN’s børnekonvention og rettigheder. Plus at jeg fortæller dem om tavshedspligt.”

Den børnefaglige koordinator på LivaShelter udtaler ligeledes: *“Noget, jeg er meget opmærksom på, det er også at oplyse et barn om deres rettigheder”*. Der er med tiden kommet mere fokus på børns rettigheder samt at informere børn om disse jf. Barnets Lov (Social- og Ældreministeriet 2021: 1). Mange børn kender ikke til deres rettigheder, hvorfor der er behov for, at medarbejderne på krisecentrene oplyser børnene om dem. Herved ser medarbejderne børnene som ligeværdige, når de formår at inkludere dem i det retslige system (Honneth 2003: 148-150).

⁸ Sociale-, sundhedsmæssige-, psykiske- og fysiske konsekvenser.

Børnene anerkendes i den solidariske sfære på krisecentrene på flere måder. Når børnene flytter på krisecenter, er det som oftest i en anden by, og de udskrives midlertidigt fra deres skole. Dermed ser de ikke længere deres venner og udebliver fra deres vante fællesskaber. Børnefaglig medarbejder på Esbjerg Krisecenter udtaler: *"Den her manglende struktur kan være svær for nogle børn. Fordi det er ikke alle sammen, vi kan sende i skole eller i børnehave"*. Socialrådgiveren på det anonyme krisecenter udtaler i tråd med dette:

"Det her med, at man bare ikke har en normal hverdag. /.../ Altså ved os kan man ikke have legeaftaler, man kan ikke have nogen med hjem. /.../ Og det gør bare, at det ikke er en normal hverdag, /.../ selvom man måske går i skole eller dagtilbud /.../. Og du bliver konstant mindet om, at du har været igennem noget, I har som familie, og du som barn, har været udsat for noget."

Af citaterne fremgår det, at Esbjerg Krisecenter og det anonyme krisecenter har fokus på, at børnenes hverdag er vendt op og ned, og at børnene ikke kan omgås de venner, de plejer. Medarbejderne beskriver, at de har og føler et ansvar for at opretholde børnenes solidariske anerkendelse. Pædagogen fra Aabenraa Krisecenter fortæller om, at de på krisecentret forsøger at skabe en genkendelig hverdagsstruktur for børnene. Det gør de ved, at der mellem klokken 10-12 er tilbud til de børn, der ikke er i skole. Til de mindre børn er der ligeledes en lignende struktur som i en børnehave, hvor de laver samling, synger, leger og laver aktiviteter. Flere af medarbejderne lægger vægt på vigtigheden i, at børnene skal indgå i fællesskaber med hinanden. Medarbejderne er heraf med til at facilitere nye fællesskaber, hvor børnene har mulighed for at danne relationer til hinanden og få en følelse af, at de er en del af et fællesskab, hvori de gensidigt anerkendes af hinanden. De ser at struktur og fællesskaber med andre børn er en vigtig del i at sikre, at børnene oplever en positiv udvikling under opholdet. På Esbjerg Krisecenter afholdes der desuden middage og aktiviteter for tidligere beboere inklusiv børnene. Den børnefaglige medarbejder fra Esbjerg Krisecenter fortæller i den forbindelse at tidligere beboere ofte mødes, da de har dannet en relation til hinanden, hvor de *"hjælper og støtter hinanden"*. Her faciliterer medarbejderne sammenkomster, så det er

muligt for tidligere beboere at holde kontakten med hinanden, hvilket flere af dem vælger at gøre udenfor krisecentret. Dette tyder på, at der på krisecentret er blevet dannet meningsfulde relationer mellem beboerne. I relation til Harts deltagelsesstige, argumenteres der her for, at medarbejderne skaber en mulighed for at børnene kan få lov at tage initiativ (Hart 1992: 12-13). På trods af, at det er medarbejderne selv der beslutter at afholde sammenkomster for børnene, giver det børnene mulighed for at danne individuelle relationer til hinanden, og inviterer dem til selv at tage initiativ til at tale med andre og eventuelt få nye venner. Denne deltagelse ligger på trin seks, *voksen-initiativ, beslutninger i fællesskab*, da det er medarbejderne, der har taget initiativet, hvorefter den har fået feedback fra børnene. Hvis børnenes deltagelse skal højere op på stigen, skulle initiativet være startet hos børnene, hvor medarbejderne derefter ville blive inddraget og have understøttet initiativet (Hart 1992: 12-13).

Når man er i en svær livssituation, som børnene i den grad er, når de flytter på krisecenter, så er det ekstra vigtigt at føle sig som en del af et fællesskab. Det er derfor vigtigt, at man på krisecentre giver børnene mulighed for at danne en relation til hinanden, så de kan spejle sig i hinandens livssituation og støtte hinanden velvidende om, at de ikke er alene om at opleve vold i hjemmet. Et krisecenter kan beskrives som et stort fællesskab eller et mikro-samfund, hvor man mere eller mindre ufrivilligt skal indgå i relation til de resterende beboere. Et tydeligt eksempel på dette, er Silkeborg Krisecenter, hvor børnerådgiveren udtaler:

“Vi fungerer som et lille bofællesskab. Det vil sige, hver familie har deres eget eller to værelser ovenpå og hernede på førstesalen har vi fælles køkken og legerum og sådan nogle ting. Det vil sige, at hver familie skiftes til at lave mad til alle i huset. Vi spiser alle sammen sammen, morgenmad og aftensmad.”

Når man bor på et krisecenter, skal man naturligvis tage hensyn til den enkelte, men også til helheden. På eksempelvis Silkeborg Krisecenter skal man indgå i fællesskabet og tage del i det på lige fod med alle andre. Børnerådgiveren på Frederiksværk Krisecenter kalder et ophold på krisecenter: *“at man ufrivilligt bor i et kollektiv”* og uanset, om det er noget man trives i eller ej, så ender man med at indgå i et solidarisk fællesskab med mennesker, der står

i samme livssituation som en selv. Jf. anerkendelsesteorien sikrer man et godt selvbillede, selvtillid og selvværd, hvis man anerkendes af ens primære omsorgspersoner, af retssystemet og i meningsfulde fællesskaber (Honneth 2003: 151-153). Ud fra ovenstående analyse er det tydeligt, at krisecentermedarbejderne har fokus på at anerkende de medfølgende børn, og at de ønsker at sikre en positiv udvikling hos børnene ved at tilbyde dem adgang til fællesskaber og ved at sikre, at de anerkendes.

Børnene i fokus

I arbejdet med børn på krisecentre er Warmings børneperspektiver relevante at have in mente. Warmings børneperspektiver anvendes i tre forskellige betydninger: 1) Et udefra-perspektiv på barnet, 2) de voksnes forsøg på at sætte sig ind i barnets situation og 3) børns artikulerede oplevelser, fortolkninger, holdninger og visioner (Warming 2011: 13). Disse er alle meningsfulde på forskellig vis for medarbejdernes arbejde med medfølgende børn.

Når børn kommer på krisecenter, ser medarbejderne først og fremmest børnene i et udefra-perspektiv (Warming 2011: 14). De har, på baggrund af uddannelser eller kurser, en forhåndsviden omkring, hvordan det som barn er at have oplevet vold i hjemmet. Denne viden resulterer i en kategorisering af barnet, hvor de på forhånd har en idé om barnets livssituation, behov eller problemer. Det er f.eks. med denne viden, at medarbejderne indgår i den første børnesamtale. Børnefaglig medarbejder på Esbjerg Krisecenter indgår i *“børnesamtaler i forhold til selve voldens betydning og konsekvenser”*. Af citatet fremgår det, at medarbejderen på forhånd kender til de overordnede konsekvenser for børn ved enten at have oplevet eller overværet vold. En børnerådgiver på Bella Vista udtaler i tråd med ovenstående: *“Vi samarbejder med Institut Mod Vold, som har været ude og undervise. Der er også en psykolog, som har specialiseret sig i børn, som selv er vokset op i vold. Hende skal vi have ud til børneteamet”*. Børnerådgiveren forklarer, at formålet med dette er at undersøge, om denne har tilgange og metoder, som de kan tage i brug på krisecentret. Citatet viser, at krisecentret ikke blot antager, hvordan det er for børn at have oplevet eller overværet vold i hjemmet, men aktivt søger viden herom, så de kan specialisere sig i børnenes konkrete livssituation og hjælpe derfra. Det er heraf tydeligt, at medarbejderne forsøger at forstærke deres udefra-perspektiv for at hjælpe børnene bedst muligt.

Alle børn er forskellige og oplever ting forskelligt, og medarbejderne er derfor nødt til at indgå i et indefra-perspektiv, da de ikke på forhånd kan vide, hvad der vil være bedst for det enkelte barn samt dennes specifikke behov i forhold til hvilke traumer, barnet muligvis har (Warming 2011: 18). De børnefaglige medarbejdere forsøger på den baggrund at sætte sig ind i det enkelte barns situation samtidig med, at de forsøger at identificere barnets problemer og udfordringer fra barnets egen synsvinkel. Medarbejderne forsøger at gøre dette via et samspil med barnet gennem forskellige metoder samt terapeutiske- og kommunikative redskaber, som vil blive uddybet i afsnittet: *Terapeutiske- og kommunikative værktøjer*.

En problematik ved indefra-perspektivet er, at det ikke altid er muligt at spørge et barn om dets konkrete udfordringer og problematikker. Problematikken kan skyldes alder eller funktionsnedsættelse hos barnet (Warming 2011: 18). De krisecenterfaglige medarbejdere genkender nogle problematikker inden for indefra-perspektivet. I forhold til en mulig problematik om alder, nævner børnerådgiverne på Silkeborg Krisecenter, at denne bruger spædbarnsterapi: *“Spædbarnsterapi går ud på at give barnet dets historie og fortælle om de følelser, man tænker, at barnet har haft”*. Børnerådgiveren fortæller om en succesoplevelse med spædbarnsterapien:

“Den fysiske vold har faktisk primært været rettet mod den to-årige. /.../ Hun lå /.../ altid med hovedet drejet, hvilket resulterede i et skævt kranie. Hun sagde ingenting. Hun pludrede ikke. Hun var faktisk nærmest ukontaktbar. Den lille fik spædbarnsterapi. Det lyder fuldstændig vanvittigt, men den første spædbarnsterapi, jeg gav hende, /.../ der drejede hun hovedet. /.../ Det er helt fantastisk.”

Udover alderen, er det dog ikke fysisk- eller psykisk funktionsnedsættelse hos barnet, der er udfordringen for medarbejderne på krisecentrene. Børnene, der kommer på krisecenter, kan være så traumatiserede, at de ikke kan eller tør åbne sig op over for de børnefaglige medarbejdere. Her kommer det sidste af Warmings børneperspektiver i spil: Børns artikulerede oplevelser, fortolkninger og holdninger. I dette perspektiv behøver børnene ikke at udtrykke sig med ord, men kan ved hjælp af forskellige redskaber artikulere sig (Warming 2011: 20). Det er dermed medarbejdernes arbejdsopgave at have redskaber, som kan hjælpe

børnene, og som kan være med til at sikre en positiv udvikling under opholdet. Dette leder os videre til næste afsnit, som omhandler hvilke terapeutiske- og kommunikative værktøjer, medarbejderne benytter i arbejdet med børn på krisecenter.

Terapeutiske- og kommunikative værktøjer

Krisecentermedarbejderne nævner flere forskellige terapeutiske- og kommunikative værktøjer, som de benytter i arbejdet med børnene på krisecentrene, især i forhold til deres udfordringer. I dette afsnit redegøres der netop for de udfordringer, som medarbejderne oplever at børnene kan have, hvorefter vi analyserer de terapeutiske- og kommunikative værktøjer, som medarbejderne benytter. Desuden analyseres hvordan medarbejderne benytter disse værktøjer for at sikre gode og positive resultater i forhold til børnene og deres udvikling.

Børnenes udfordringer

Krisecentermedarbejderne beskriver flere forskellige udfordringer, som børnene har, når de ankommer til krisecentrene. En udfordring, som flere nævner, er, at børnene er i høj arousal. Når et barn har høj arousal betyder det, at barnet er meget opmærksomt, har svært ved at slappe af, er spændt i kroppen, er overstimuleret og har koncentrationsbesvær (Hansen 2021). En børnerådgiver fra Fonden Gro udtaler: *“Så har vi også meget fokus på det der med arousal, altså høj og lav arousal, fordi de stort set alle sammen er i meget høj arousal, når de kommer”*. Børnene beskrives af medarbejderne som stressede, samt at tingene generelt foregår i et højt tempo. Derudover beskrives det, at børnene gør de fleste ting for deres egen skyld. Børnerådgiveren tilføjer: *“Alt er lidt for egen vindings skyld. Man har svært ved at dele, man har svært ved at gå på kompromis”*. Når børnene har svært ved at dele og gå på kompromis, har det konsekvenser for samspillet med de andre børn på krisecentret, hvilket kan have en negativ effekt på, at børnene opnår anerkendelse i den solidariske sfære, da de herved får sværere ved at indgå i fællesskaber med andre børn. På trods af at medarbejderne forsøger at facilitere meningsfulde fællesskaber for børnene, er det ikke sikkert, at det lykkes, eftersom børnene kan have svært ved at fornemme andre børns grænser og dermed let kommer til at overskride dem. Dette kan være en udfordring for medarbejderne, når de forsøger at sikre en positiv udvikling og et godt ophold for børnene. En anden udfordring, som medarbejderne ser hos børnene, er problemer med tilknytning. Børnenes følelse af at høre

til og opleve tilknytning bliver udfordret, når de bor på et krisecenter. En børnerådgiver fra Fonden Gro udtaler at: "Vi ret ofte kan se, at der er nogle af dem [børnene], der faktisk har fars adfærd". For at imødekomme og arbejde med børnenes udfordringer, bruger medarbejderne forskellige terapeutiske- og kommunikative værktøjer. Nedenfor er et af de væsentligste værktøjer, Face:it-metoden, beskrevet.

Face:it-metoden

Et værktøj som har en stor rolle i arbejdet med børn på nogle af krisecentrene, er Bo (metalpladen) fra Face:it-metoden. Som tidligere nævnt i specialet er Bo en metalplade med flytbare magneter, som forestiller Bo's øjne, næse og mund. Derudover er der også Bosnakkekort og bogen ved navn: *Bo på krisecenter*⁹. Metalpladen Bo, Bosnakkekort og bogen indgår alle i Face:it-metoden.

Hos de krisecentre vi har interviewet medarbejdere på, er Face:it-metoden en fast del af hverdagen hos børnene på Esbjerg Krisecenter, Frederiksværk Krisecenter, Silkeborg Krisecenter og Aabenraa Krisecenter. På disse krisecentre har metoden en central rolle i det børnefaglige arbejde, og metoden benyttes stort set hver dag. Derudover bruges metoden i nogen grad af medarbejderne på det anonyme krisecenter og LivaShelter. På Ringsted Krisecenter og Fonden Gro skal de børnefaglige medarbejdere medio 2023 på et kursus i brugen af Face:it-metoden. Metoden er altså et værktøj, der er kendt blandt de fleste krisecentermedarbejdere og som anvendes i større eller mindre grad på mange krisecentre i arbejdet med medfølgende børn. Da det kun er på Bella Vista, at medarbejderne bruger metoden i meget lille grad, må det konstateres, at Face:it-metoden er en fast del af de fleste medarbejders arbejde. Når Face:it-metoden anvendes af medarbejderne, arbejder de, jf. Warmings børneperspektiver, ud fra børns artikulerede oplevelser, fortolkninger og holdninger (Warming 2011: 20). Anvender man dette børneperspektiv, har man som medarbejder fokus på at lade børnene tale for sig selv, hvad end det er gennem aktiviteter eller visuel leg (ibid.: 20). Børneperspektivet er særligt gavnligt at bruge som børnefaglig krisecentermedarbejder, da de medfølgende børn ofte har nogle udfordringer og traumer, som er vigtige at få talt om og bearbejdet. Flere medarbejdere fortæller, at Face:it-metoden

⁹ Se bilag 4-6 for billeder af metalpladen Bo, Bosnakkekort og Bo på krisecenter.

har gjort en stor forskel i deres arbejde med børn. Ved hjælp af metoden kan børnene få lov at udtrykke deres følelser uden at skulle sige dem højt, f.eks. gennem metalpladen med de flytbare magneter. Børnefaglig medarbejder på Esbjerg Krisecenter fortæller om metoden:

“Det skal være på barnets præmisser. /.../ Jeg har været sammen med Bo [metalpladen] i to år, og han har været min pædagogmedhjælper og relationsmedarbejder. Og inden det, havde jeg svært ved at finde et redskab, hvor det blev på barnets præmisser.”

Ud fra citatet ses det, at den børnefaglige medarbejder på Esbjerg Krisecenter tillægger metalpladen meget stor værdi, idet pladen omtales som en pædagogmedhjælper og relationsmedarbejder, hvorved den personliggøres. Desuden lægges der vægt på, at metoden sikrer, at det børnefaglige arbejde bliver på børnenes præmisser, hvilket udviser et børneperspektiv, der har fokus på at tilgodese barnets behov og lade dem få en vis kontrol i den terapeutiske relation. Metoden har gjort en forskel i flere af medarbejdernes arbejde, hvor flere af dem omtaler metalpladen som værende en rigtig person og kalder den for Bo, ligesom medarbejderen på Esbjerg Krisecenter gør i ovenstående citat. Pædagogen på Aabenraa Krisecenter fortæller om en positiv oplevelse med metalpladen Bo:

“Jeg kan fortælle en episode op mod jul, hvor jeg sad med et barn med Bo, og vi skulle i sommerhus og holde jul. Så spurgte jeg hvordan hun havde det med at skulle væk fra krisecentret og holde jul i sommerhus. Hun laver det glade ansigt. Det havde hun det godt med, for hun skulle være sammen med sine søskende. /.../ Så spurgte jeg: Hvis nu vi drømmer eller leger, at far skulle med i sommerhus, hvordan ville du så have det? Så blev ansigtet vredt, og det blev ked af det samtidig, der var tårer. /.../ Har du det sådan, spurgte jeg så, som du viser på Bo, hvis far skulle med i sommerhus? Ja, det havde hun. Så spurgte jeg, hvordan kan det være? Og så fortalte hun, at det var fordi, at far slår mor, og han ødelægger julen.”

Citatet ovenfor er et klart eksempel på, hvor vigtig et redskab metalpladen Bo er i arbejdet med de medfølgende børn. Her formåede pædagogen på Aabenraa Krisecenter at finde frem til nogle svære følelser hos et barn gennem brugen af metalpladen. Børnene har f.eks. ikke altid selv ordene for deres følelser. Desuden er det endnu engang tydeligt, at der anvendes Warmings børneperspektiv fokuserende på børns artikulerede oplevelser, fortolkninger og holdninger (Warming 2011: 20). Barnet behøver ikke at fortælle med ord, hvordan det føler om sin far, men kan i stedet vise det via metalpladen og de flytbare magneter og dermed åbnes der op for en svær samtale på barnets præmisser. Foruden at hjælpe børn til at udtrykke sig, er metalpladen også god at anvende i tilknytningsarbejde. Bowlby er optaget af de problemer, det kan have for børn at miste omsorgspersoner tidligt i livet (Bowlby 1996: 57-61). Når et barn flytter med sin mor på krisecenter, kan man argumentere for, at barnet som minimum midlertidigt, afhængigt af morens og eventuelt Familieretshusets beslutning om, hvad der skal ske efter opholdet, mister en af sine omsorgspersoner, sin far. Børnene kan ligeledes opleve at kunne knytte sig mindre til sin mor i en periode under opholdet, da mor ofte også selv har traumer og udfordringer, der skal tages hånd om. En børnerådgiver fra Fonden Gro fortæller:

“Men hvis vi har to - tre mødre indskrevet, som ikke har syn for deres børn, fordi de selv er så ramt, så bliver det virkelig svært. Fordi så opstår der konflikter mellem børnene, og der opstår konflikter mellem mødrene. Så det handler nemlig også rigtig meget om, hvor meget forældrene evner.”

Hos Fonden Gro opleves det heraf, at børnenes primære tilknytningsperson, jf. Bowlby, ikke altid formår at fylde den vigtige rolle ud, som det er at være tilknytningsperson for et barn. Som tilknytningsperson er det vigtigt at evne at respondere på barnets behov, da barnet i høj grad påvirkes, hvis det ikke mødes af dets omsorgspersoner (Bowlby 1996: 111-114). Børnerådgiveren fra Silkeborg Krisecenter udtaler i den forbindelse: *“Der kan jo være nogle rigtig svære samtaler om for eksempel mors interageren med barnet eller morens manglende omsorg eller mor der overser nogle ting, qua hun måske er i krise”*. Heraf fremgår det, at mor ikke altid er i stand til at være der for eller anerkende sit barn under et ophold på krisecenter.

Når man som barn tidligt i livet mister en omsorgsperson, kan det jf. Bowlby have flere konsekvenser. Alt efter barnets natur, kan det opleves udadreagerende, voldeligt eller indelukket, og det kan ende med at sætte varige men senere i livet, f.eks. gennem psykiske udfordringer som angst og depression eller personlighedsforstyrrelser (Bowlby 1996: 56-57). Derfor er den relation, som børnene danner til medarbejderne ekstra vigtig, da et barn har brug for en tilknytningsperson for at have sikkerhed og en tryk base, som er medvirkende til en sund udvikling (ibid.: 111-114). Ved at danne en nær relation til børnene, er medarbejderne med til at sikre en positiv udvikling hos børnene under opholdet. Pædagogen fra Aabenraa Krisecenter fortæller her om den tilknytning der skabes: *“Når jeg skal aktivere børnene, så er det ikke bare at aktivere dem, men det er også en måde at komme ind under huden på dem. Vi lærer hinanden at kende. De får også noget udvikling den vej igennem”*. Her tydeliggøres det, at relationen ikke udelukkende er professionel, men også personlig, hvoraf medarbejderne kan ende med at blive vigtige omsorgspersoner for børnene, mens de er på krisecenter. Medarbejderne oplever desuden, at når børnene ikke har mulighed for at knytte sig til deres far grundet manglende tilstedeværelse og mor grundet manglende overskud, så knytter børnene sig i stedet til metalpladen Bo. Når et barn føler tilknytning til en omsorgsperson, hvad end det er en krisecentermedarbejder eller en metalplade, så har det en positiv indvirkning på børn at opleve en tilknytning. På Esbjerg Krisecenter er metalpladen Bo en integreret del af børnenes hverdag, da den hænger tilgængelig for børnene flere steder på krisecentret:

“Nede på kontoret er det sådan, at der kommer børnene og skal sige godnat til ham. Og vi er nødt til at lave, at han lukker øjnene, for ellers så er det ikke rigtigt. Og de [børnene] kommer også ind og siger godmorgen til ham.”

Dette er et tydeligt eksempel på, at metalpladen personificeres, og at den er en del af børnenes hverdag og deres rutiner. Senere fortalte medarbejderen på Esbjerg Krisecenter om en familie, hvor mor fik en metalplade med hjem til sit barn. Medarbejderen fortæller her om, hvordan metalpladen blev en vigtig del af barnets hverdag efter endt ophold:

“Men Bo [metalpladen] hang på hans seng, så hun [moren] slog øjnene op på ham, lavede øjne på ham, som var glade. Hun vækkede sin søn og sagde, at nu skal du op, og Bo er også vågen. Og så tog han Bo med ud og spiste morgenmad. Og han sagde farvel til Bo og gik i skole og kom hjem og havde en snak med ham om, hvordan dagen egentlig havde været.”

Tilknytning er med til at sikre et godt og trygt miljø for børn at vokse op i. Hvis et barn har en utilstrækkelig tilknytning til dets primære omsorgspersoner, er det nemt at forestille sig, at man søger denne tryghed et andet sted (Bowlby 1996: 137-140). Ud fra ovenstående citater virker det til, at metalpladen på visse punkter kan være en tryghed for børn, og at de føler en tilknytning til Bo. Udover tryghed og tilknytning skaber hele Face:it-metoden også en genkendelighed for børnene. Børnene bliver i forvejen fjernet fra deres hjem og vante omgivelser. Deres privatsfære og den solidariske sfære bliver herved ændret drastisk, når de flytter med deres mor på krisecenter. Selvom medarbejderne har fokus på at anerkende børnene i alle sfærer, opstår der udfordringer, hvis et barn skal flytte til et andet krisecenter, hvilket kan ske af forskellige årsager. Børnefaglig medarbejder på Esbjerg Krisecenter fortæller:

“Vi havde en dreng, som skulle overflyttes til et andet krisecenter, og det var han faktisk rigtig ked af. Jeg siger så, at der er Bo [metalpladen] også. Nå ej, fedt. Så vil jeg gerne [sagde drengen, red.]. Så jeg tænker, at den del er en mega vigtig genkendelighed for børn, det giver dem tryghed. Det er også med til at lave deres trygge base.”

Hvis børn flytter til et andet krisecenter, sker der endnu en gang en omvæltning i barnets liv. Er Face:it-metoden på flere krisecentre, har barnet mulighed for at tage sin omsorgsperson med sig. Det gode ved metalpladen Bo er, at der findes flere af dem, hvorfor børnene kan tage den med sig, og dermed behøver den aldrig at forlade én. Den tryghed, barnet oplever via metalpladen, behøver dermed ikke at forsvinde, blot fordi barnet flytter.

Selvom Face:it-metoden er et godt hjælpemiddel til at snakke om svære følelser, behøver brugen af denne ikke kun at være i negativ øjemed. Pædagog fra Aabenraa Krisecenter fortæller:

“Bo [metalpladen] giver mening, så snart vi er inde og snakke om følelser. Det behøver ikke kun være svære følelser, for det skal også være et positivt forhold til Bo. Bo må også godt være det sjove, det rare, det dejlige. /.../ Så jeg kan godt, hvis vi skal på en udflugt, tage Bo ned og sige: Hvordan har I det med, at vi skal på en udflugt derhen til? Så Bo bliver brugt i alle aspekter.”

Ud fra citatet ses det, at for at skabe en positiv tilknytning til metalpladen, skal den ikke nødvendigvis kun bruges om negative følelser og episoder. Metalpladen kan også bruges til at tale om de gode følelser, ligesom de resterende elementer af Face:it-metoden. Den børnefaglige medarbejder på Esbjerg Krisecenter fortæller, at de ønsker at figuren Bo skal være *“den gennemgående figur [i arbejdet med børn, red.], fordi både mødre og børn kender ham”*. Desuden fortæller medarbejderen, at de bl.a. anvender Bosnakkekortene, når de med børnene skal evaluere deres ophold. Bosnakkekort er små kort med billeder af Bo, hvorpå der står en sætning eller en udtalelse¹⁰. Der kan f.eks. stå: *“Jeg bliver glad, når jeg...”* og så skal man gøre sætningen færdig. Kortene er en måde at skabe dialog og starte en samtale, og på Esbjerg Krisecenter går medarbejderen meget op i at deltage i spillet på samme præmis som barnet, hvorfor denne også svarer på de spørgsmål, de trækker.

Det er måske lige præcis denne brug af Face:it-metoden, som er med til at skabe den ekstra gode tilknytning mellem barnet og metalpladen Bo eller barnet og krisecentermedarbejderen, da børnene dermed ikke kun forbinder metoden med noget dårligt. Den børnefaglige medarbejder fra Esbjerg Krisecenter tilskriver sig også at bruge Face:it-metoden i et positivt øjemed. Denne børnerådgiver fortæller, at hende og barnet har en metalplade hver, hvor de i stedet for at lave ansigter ud af magneterne, skal lave dyr, biler eller robotter. Metalpladen

¹⁰ Se bilag 5 for et billede af Bosnakkekort.

bliver på denne måde et fælles tredje, som barnet og medarbejderen kan skabe en fælles relation omkring ved at sidde og tale og grine over de figurer, de får fremstillet. Når Bo bruges i leg såvel som i svære situationer, beskriver den børnefaglige medarbejder fra Esbjerg Krisecenter, at relationen, tilknytningen og samtalerne, hvor børnene åbner sig op, går hurtigere end inden Face:it-metoden kom til krisecentret. Det metoden kan, er nemlig, at det ikke handler om børnene direkte, men det handler om børnene gennem f.eks. metalpladen eller snakkekortene. Foruden Face:it- metoden nævner medarbejderne også andre værktøjer, som er vigtige i deres arbejde med børnene, hvoraf de mest relevante præsenteres i det følgende afsnit.

Andre relevante værktøjer

Flere krisecentre, herunder LivaShelter og Bella Vista, benytter bogen: *Mig og min (særlige) rygæk* (2019), som er udarbejdet af Lev Uden Vold (Lev Uden Vold u.å.). Den børnefaglige koordinator fra LivaShelter fortæller om denne: *“Det er simpelthen en bog, hvor man taler omkring, de dilemmaer man kan have som barn, man taler omkring volden, /.../ [og, red.] bekymringer omkring følelser, som barnet har”*. Børnerådgiveren på Silkeborg Krisecenter har skrevet sin egen bog: *Albas familie*, som handler om en pige på 2,5 år, som oplever vold i familien. Derudover har samme børnerådgiver udarbejdet en samtalekuffert, som er målrettet de yngste børn, og som indeholder artefakter, der stimulerer sanserne. Der findes en række fysiske værktøjer som bøger og legetøj, der indgår i medarbejdernes daglige praksis, og som de oplever medvirker til en positiv udvikling hos børn. Børnerådgiveren fra Frederiksværk Krisecenter nævner i interviewet de såkaldte hjernemennesker, som bor i et hjernehus. Børnerådgiveren beskriver, at hjernehuset er delt op i tre trin, hvor det første trin er relationen til barnet. Her handler det om: *“At du får skabt en tryk og god relation, eller så tryk og god, som den nu kan være. At barnet lærer dig at kende”*. Trin to handler om rekonstruktion af, hvad der skete i en traumesituation. Her fortæller børnerådgiveren, at der bruges *“rigtig meget tegning og sådan nogle ting”*, hvorfor de her giver børnene mulighed for at udtrykke sig gennem andre metoder end ord. Tredje trin er den psykoedukative forståelse af, hvor man som barn bliver meget ked af det eller vred i bestemte situationer. Her siger børnerådgiveren: *“Hvis jeg skal bruge det sprog, jeg bruger til børnene, hvorfor kommer Vrede Viggo hurtigt på besøg hos mig eller hvorfor kommer Triste Trine ind?”*. Desuden arbejder de i trin tre på, at barnet efter endt ophold på krisecenter er sikret at komme ud til sikkerhed og

tryghed. Dette kan være gennem netværk, men også en bevidsthed om, at barnet altid kan ringe til børnetelefonen. Hjernemenneskene indeholder bl.a. Triste Trine, Alarm Allan og Vrede Viggo, som er følelser, der personificeres, lidt som vi ser i Face:it-metoden¹¹. Børnerådgiveren fortæller, at hjernemenneskene kan noget af det samme som metalpladen Bo, idet det ikke behøver at handle om børnene og deres følelser, men om hjernemenneskene. Brugen af dette redskab relateres igen til Warmings børneperspektiv, omhandlende børns artikulerede oplevelser, fortolkninger og holdninger (Warming 2011: 20). Anvender man dette børneperspektiv, skal man som børnefaglig medarbejder have en række redskaber, der tilgodeser børns vidt forskellige måder at udtrykke sig, og et redskab som hjernemenneskene giver netop børnene en mulighed for at udtrykke sig gennem leg og noget mindre personligt og farligt end deres egne følelser.

Det fælles tredje er ligeledes en ting, som nogle af medarbejderne har fokus på. Det fælles tredje kan dække over flere ting, men det væsentligste er, at det er noget, der lægger op til tale og interaktion, og som forbinder medarbejderen og barnet. Det er et udgangspunkt for at kunne åbne op for de svære snakke, som kan være nødvendige for børnene at have for at få bearbejdet deres traumer. Det kan f.eks. være en af de førnævnte samtalekufferter, Face:it-metoden eller hjernemenneskene. Børnerådgiveren på Ringsted Krisecenter fortæller om en rygsæk børnene får fra Mary Fonden, når de flytter på krisecenter: *“Det er jo ligesom et fælles tredje, hvor man kan snakke om rygsækken”*. I tråd med dette siger en børnerådgiver fra Fonden Gro: *“Vi bruger meget det fælles tredje i vores aktiviteter med børnene. /.../ Så arbejder vi med det narrativ, helt på børneniveau, omkring børnenes fortælling om dem selv”*. Her er to eksempler på medarbejdere der nævner vigtigheden af det fælles tredje for relationen mellem dem og barnet. I citatet fra Fonden Gro nævnes der desuden vigtigheden i at arbejde med børnenes egen fortælling om dem selv. Dette tyder også på et børneperspektiv, hvor barnet selv er i fokus, og hvor barnet inddrages i arbejdet.

Denne inddragelse kan kategoriseres under Warmings teoriapparat om motivation, som er et underpunkt for indefra-perspektivet. Børnenes inddragelse omhandler både en metodisk- og etisk motivation. Den metodiske motivation afspejler, at det succesfulde arbejde med børn forudsætter, at børnene selv er klar på at indgå i et samspil med medarbejderen (Warming

¹¹ Se Young.u.å. for yderligere information om hjernemenneskene.

2011: 24). Pædagogen fra Aabenraa Krisecenter udtaler: *“Og nogle børn, dem kommer jeg aldrig ind under huden på”*. Citatet er et eksempel på, at man ikke kan opnå gode resultater, udvikling og bearbejdning af traumer hos børn, hvis de ikke selv er motiverede for det. Medarbejderen fra Aabenraa bruger metalpladen i sit arbejde og kan på trods af dette ikke komme ind under huden på barnet. Så selvom der er medarbejdere på krisecentrene, der er motiverede og har gode terapeutiske værktøjer, er det ikke sikkert, at de får børnene til at åbne op om, hvad de har oplevet. Den etiske motivation gør sig gældende i forhold til ligeværdig inddragelse, herunder at barnet får indflydelse på beslutninger, der påvirker barnets eget liv (ibid.: 24). Ud fra interviewene kan vi udlede, at krisecentrene har et stort fokus på at efterleve denne motivation. Foruden at inddrage børnene i deres rettigheder, som er nævnt tidligere i analysen, så beskriver medarbejderne også, hvordan de inddrager børnene i selve arbejdet, som medarbejderne udfører i relation til børnene. Børnene bliver f.eks. ikke tvunget til noget, som de ikke har lyst til. Den børnefaglige medarbejder fra Esbjerg Krisecenter udtaler: *“Jeg kigger meget på barnet, og hvor det er henne. Og det, der også er rigtig vigtigt i alt det her med børnesamtaler, det er jo også, at barnet får lov til at sige: nej tak, nu vil jeg ikke mere”*. På den måde får børnene medbestemmelse i, hvad de ønsker at tale om til børnesamtalerne samt hvilke aktiviteter, de vil deltage i på krisecentret. Med afsæt i den etiske motivation har Hart udarbejdet en deltagelsesstige, som indeholder otte trin af forskellige former for inddragelse (Hart 1992: 9-13). Ud fra det faktum, at medarbejderne har fokus på børnenes egne fortællinger med barnet selv i fokus, samt at børnene har mulighed for at sige nej til samtaler og aktiviteter, vurderer vi, at børnenes inddragelse ligger omkring trin seks. Trin seks kaldes: *Voksen-initiativ, beslutninger i fællesskab* og indebærer, at det er medarbejderne, der tager initiativet til, samt kommer med forslag til eventuelle aktiviteter, metoder eller samtaleemner, men at beslutningen om, om initiativerne bruges tages i fællesskab med barnet (ibid.: 12-13). Den børnefaglige medarbejder fra Esbjerg Krisecenter udtaler i forhold til at være initiativtageren:

“De [børnene] ved jo heller ikke, hvilke tilbud der er. Så det skal jeg jo præsentere dem for. Men i forhold til, hvordan de bruger de redskaber, jeg præsenterer for dem, det er helt op til barnet. Men jeg har styring, jeg har ansvaret, fordi der er også nogle børn,

der har svært ved at fastholde noget, så er jeg nødt til at være den styrende i forhold til det. Men det, der sker i processen, det er helt deres styring.”

Af citatet fremgår det, at eftersom børnene ikke kender til, hvilke tilbud krisecentrene har samt hvilken hjælp man kan få eksternt, er det nødvendigt, at medarbejderne er initiativtagerne. Der kan derudover argumenteres for, at børnene ikke ved, hvad der vil være det bedste for dem, da de ikke altid er bevidste om, hvordan de konkret har det. De er desuden ikke bevidste om, hvor ødelæggende deres traumer kan være for deres videre liv, samt hvilke værktøjer de har brug for i processen om at overkomme traumerne. En vigtig pointe er, at dette selvfølgelig ikke gælder alle medfølgende børn, da børnenes alder spænder fra 0-17 år, og nogle børn dermed er mere bevidste om, hvad det er, de har brug for samt hvilke tilbud, der er til rådighed. Ældre børn vil derfor muligvis kunne placere sig højere på stigen om inddragelse og medbestemmelse end de yngre børn.

Netop det brede aldersspænd hos børnene kan være en udfordring for medarbejderne. Flere af medarbejderne beskriver, at der kan være behov for at aldersopdele børnene til forskellige aktiviteter. Små børn vil f.eks. helst lave kreative aktiviteter eller synge sange, mens teenagere gerne vil shoppe og snakke. Flere af medarbejderne fortæller, at de mærker, at det er gavnligt at gå med på børnenes præmisser og lave det, som de har lyst til, for på den måde kan man også få nogle gode og vigtige snakke. På Harts deltagelsesstige ligger arbejdet med børnene her ligeledes omkring trin seks, da det primært er medarbejderne, der lægger op til aktiviteter, som børnene kan få lov at melde fra til eller deltage i. Medarbejderne er dog også lydhøre over for børnenes idéer (Hart 1992: 12). Hvis dette skal op på trin syv, *børne-initiativ og beslutninger*, er det børnene der både skal finde på samt facilitere aktiviteterne, hvilket oftest ikke er tilfældet på krisecentre. Hvad end børnene får lov at beslutte alene, eller medarbejderne er inde over beslutningen om valg af aktivitet, styrker det børnene at blive set som ligeværdige af de børnefaglige medarbejdere.

En udfordring medarbejderne oplever med aldersopdeling af børnene, er mangel på ressourcer. Skal man lave forskellige aktiviteter og grupper til de forskellige aldersgrupper, kan det kræve flere medarbejdere, mere arbejdstid og lignende. En børnerådsgiver fra Fonden

Gro fortæller i relation til dette: *"Ja, aldersforskellen er faktisk også en udfordring. Altså når vi så har tre, der er ét år, to der er otte og en der er 16, /.../ så er vi nødt til at dele det op".* Ligeledes fortæller børnerådgiveren fra Frederiksværk Krisecenter at: *"Hvis der ikke er andre jævnaldrende børn her på krisecenteret, så kan det godt være svært. I øjeblikket har jeg børn fra 14 til halvandet år."* Det brede aldersspænd opleves altså på flere krisecentre, og når der skal planlægges aktiviteter, kan det vise sig at være et båndspænd for medarbejderne. Netop de manglende ressourcer vil vi vende tilbage til i afsnittet: *Ønsker for fremtiden - et spørgsmål om ressourcer.*

Delkonklusion

I dette analyseafsnit kan det først og fremmest konkluderes, at medarbejderne på krisecentrene har mange arbejdsopgaver i relation til de medfølgende børn - arbejdsopgaver som de selv tilføjer krisecentrene. I arbejdet har medarbejderne meget fokus på at skabe en relation og tillid mellem dem selv og børnene. Relationen og tilliden er essentiel for, at børnene føler sig trygge ved at åbne op, så medarbejderne kan få afdækket den vold, der har været i hjemmet. I denne proces er det vigtigt, at børnene føler sig anerkendt af medarbejderne. Vi kan konkludere, at medarbejderne på krisecentrene overordnet gør et stort stykke arbejde ud af, at børnene føler sig anerkendt både retligt, solidarisk og omsorgsmæssigt. For at kunne skabe tillid og relationer samt anerkende børnene tilstrækkeligt, gør medarbejderne brug af forskellige børneperspektiver. Medarbejderne har hermed både en forhåndsviden om, hvordan det er at have oplevet vold, og de sætter sig ind i barnets oplevelser ud fra barnets egne fortællinger, ligesom de bruger forskellige værktøjer i arbejdet, hvis børnene har udfordringer med at åbne op. Ud fra medarbejdernes udtalelser, kan vi konkludere, at Face:it-metoden er et godt værktøj til netop dette, da det lader børnene vise deres følelser uden at skulle sige dem højt. Der er dog også andre værktøjer og redskaber, som kan noget af det samme, som Face:it-metoden kan. Medarbejderne gør desuden noget ud af, at børnene føler sig inddraget og har medbestemmelse. Børnene bliver f.eks. ikke tvunget til aktiviteter eller bestemte samtaleemner, hvis de ikke ønsker det. Afslutningsvis kan vi konkludere, at der dog også opstår nogle udfordringer for medarbejderne i henhold til medfølgende børn på krisecentre, f.eks. at det er svært at arrangere tiltag og aktiviteter, der tilgodeser alle børn, grundet børnenes forskellige aldre.

Arbejdet med børn i fremtiden

Følgende afsnit har til formål at besvare tredje arbejdsspørgsmål: *Hvordan kan det gode arbejde med medfølgende børn på krisecentre sikres i fremtiden?* Besvarelsen inddeles i tre dele, som relaterer sig til tidligere fund i analyserne og generelle problematikker, vi har fundet på området. Første del kredser om medarbejdernes ønske om at skabe fælles retningslinjer for arbejdet med medfølgende børn. Her tager vi udgangspunkt i det metodiske arbejde og kommer med bud på, hvordan dette kan skabe fælles rammer for arbejdet i fremtiden. I anden del er fokus på medarbejdernes ønsker for fremtiden, og hvordan de ser både deres krisecenter og lovgivningen kunne ændre sig til børnenes fordel. Her fokuseres der særligt på ambulante rådgivning og efterværn, som blev berørt i analyseafsnittet: *Efterværn*. I tredje og sidste del præsenterer vi medarbejdernes overvejelser om inddragelse af far i børnenes proces på krisecentrene og diskuterer, om et øget fokus på far vil kunne sikre det gode arbejde med medfølgende børn. I denne del inddrager vi udtalelser fra Foreningen Far, som i 2020 rettede kritik mod den måde, hvorpå krisecentrene landet over ikke inddrog far i processen. Gennem denne analytiske diskussion vil vi inddrage teori, relevant litteratur og udtalelser fra Eva Bertelsen, leder af forskning og udvikling hos LOKK.

Strømlining af det metodiske arbejde med børn

Under vores interviews med krisecentermedarbejderne spurgte vi ind til, om de oplever at de mangler redskaber eller metoder i arbejdet med børn. Flere af medarbejderne udtaler, at de tidligere har manglet redskaber og metoder, og derfor selv er begyndt at finde relevante tilgange og metoder til brug i arbejdet med børnene. Børnerådgiveren på Silkeborg Krisecenter udtaler f.eks.: *“Altså jeg har jo manglet til de yngste børn. Og det var jo så der, jeg tog uddannelsen som spædbarnsterapeut”*. Som nævnt i analyseafsnittet: *Krisecenterfaglige medarbejders arbejdsopgaver*, kan man både tage kurser i- og uddanne sig som spædbarnsterapeut. Uddannelsen tager to dage og er bygget op af otte moduler. Dansk Institut for Spædbarnsterapi skriver, at man efter uddannelsen kan praktisere terapi på baggrund af ens grunduddannelse, og at man lærer: *“at registrere traumer hos spædbørn, og samtidigt blive fortrolig med spædbarnsterapiens metode i forhold til spædbørn, større børn og voksne”* (Dansk Institut for Spædbarnsterapi u.å.b). En anden mulighed medarbejderne har for at videreudanne- og dygtiggøre sig indenfor deres profession er at uddanne sig til

børnegruppeleder. Der findes flere af denne type uddannelse, og hos Psykologisk Perspektiv beskriver de deres helt nystartede fem dages uddannelse således:

“Uddannelsen er praksisnær og vil kvalificere dig til at afholde grupper for børn og unge i forskellige former for mistrivsel. Du vil blive præsenteret for en bred vifte af hjælpsomme terapeutiske lege og aktiviteter samt relevant viden og teori.”
(Psykologisk Perspektiv 2023)

Der eksisterer altså flere kurser og uddannelser som krisecentermedarbejdere har mulighed for at tage på, og børnerådgiveren fra Silkeborg Krisecenter er blot én af de medarbejdere, som har uddannet sig til spædbarnsterapeut for at få flere metoder i sit arbejde.

I afsnittet: *Forskningsgennemgang*, præsenterede vi rapporten: *Evaluering af psykologhjælp til børn på krisecentre* (2013). I denne evaluerede Ankestyrelsen og SFI den psykologhjælp som medfølgende børn kan modtage, når de er på krisecenter, hvor et flertal af krisecentermedarbejdere vurderede, at indsatsen havde en positiv effekt på børn (Ankestyrelsen & SFI 2013: 48). Derfor er det fordelagtigt, at børnene modtager så meget terapi som muligt, hvorfor vi vurderer, at det er positivt, at de børnefaglige medarbejdere videreuddanner og dygtiggør sig indenfor deres fag, da det i sidste ende gavner børnene. Desuden præsenteres der i LOKK's bog: *Pædagogik og praksis - på krisecentre* (2007) fem værdier, der er vigtige i arbejdet med medfølgende børn. En af værdierne er kvalitet, som dækker over, at man som krisecentermedarbejder skal have ressourcer og kompetencer til at arbejde med børn (Pedersen et al. 2007: 21). Ved at medarbejderne sørger for at kompetenceudvikle gennem kurser og uddannelser, sikrer de en vis kvalitet i deres arbejde, som er med til, at det gode arbejde med børn sikres i fremtiden.

Børnerådgiveren fra Silkeborg Krisecenter har ikke kun valgt at efteruddanne sig, men også at skrive en bog, *Albas familie*, som handler om en pige, der oplever vold i familien. Rådgiveren bruger bogen i sit terapeutiske arbejde med de yngste børn, da disse er målgruppen. Da vi spørger ind til bogen, fortæller børnerådgiveren: “*Den har jeg jo selv opfundet af nød, kan man sige*”. Det er bemærkelsesværdigt, at børnerådgiveren har set et behov for et specifikt redskab og herfra har valgt at skrive og producere bogen. Rådgiveren er desuden ved at skrive

flere bøger i samme serie, da de har haft en positiv effekt på arbejdet med børn. På den ene side har dette i høj grad tydet på en mangel af konkrete redskaber til medarbejdernes arbejde med børn, mens det på den anden side tyder på, at medarbejderne på området er effektive og handlekraftige. Desuden kan man håbe, at bogen kommer flere medarbejdere på tværs af krisecentrene til gode, og at de derved føler, at de efterhånden har tilstrækkeligt med redskaber til rådighed. Et lignende eksempel på en handlekraftig medarbejder, der oplevede manglen på metoder og redskaber, er den børnefaglige medarbejder fra Esbjerg Krisecenter. Denne medarbejder mødte skaberne af Face:it-metoden, Niels Rahbek og Carsten Møller, på et kursus og har siden været en stor del af processen og udformningen af projektet: *Bo på krisecenter*. Medarbejderen fortæller om en af de første samtaler med Carsten Møller:

“Hvorfor laver I det [Face:it] ikke om til bog?¹² /.../ Og så siger han, det var sgu da også dumt, at de ikke gjorde det. Så det lavede de om, og så fik jeg lavet [noget på metoden, red.] nede ved mig, og Carsten var begejstret for det, jeg havde lavet, og syntes det var fedt. /.../ Og så ringer han, og så siger han: Er du med på at lave en ansøgning? Så prøver vi det. Så kan vi udvikle noget materiale, med min erfaring i forhold til hvad der sker med børn, og hans erfaring med traume og nervesystemer.”

Her er det tydeligt, at der på Esbjerg Krisecenter sås en mangel på metoder til arbejdet med medfølgende børn. I dette tilfælde endte det med at et samarbejde blev dannet, som endte ud i projektet: *Bo på krisecenter*.

I analyseafsnittet: *Mangel på klare retningslinjer* berørte vi problematikken om de manglende retningslinjer for arbejdet med børn på krisecentre, og spørgsmålet er nu, om Face:it-metoden kunne være med til at strømline arbejdet. På den ene side er svaret ja, da der som nævnt i førnævnte analyseafsnit blev gjort klart, at de adspurgte medarbejdere synes, at der mangler nogle fælles retningslinjer for arbejde med medfølgende børn. Hvis alle børnefaglige medarbejdere brugte Face:it-metoden, som kan bruges i mange sammenhænge og til forskellige typer børn, så kunne man på sin vis sikre en form for fælles standarder i deres

¹² Se bilag 6 for et billede af bogen: *Bo på krisecenter*.

arbejde. I et tidligere præsenteret citat¹³, fortæller socialrådgiveren fra det anonyme krisecenter om en drøm om *“en fælles tilgang til børn”* og *“nogle fælles rammer og regler og nogle procedurer for, hvad er vores opgave, og hvad er vores ansvar, og hvad skal vi støtte op omkring, i forhold til de her børn”*. Vi vurderer, at en gennemgående metodisk ensretning i arbejdet med børn vil sikre fælles tilgang- og rammer, og medarbejderne ville desuden vide, hvordan andre krisecentermedarbejdere arbejder med børn, hvilket er en god information at have, hvis en familie skal flytte på et andet center. Herved kan de berolige børnene og fortælle, hvad de kan forvente fra det nye krisecenter, hvilke aktiviteter de kan tilbyde og lignende. På den anden side påpeger flere af medarbejderne senere i interviewene, at de ikke synes, at de mangler konkrete metoder. Da vi spurgte den børnefaglige koordinator på LivaShelter om de mangler konkrete redskaber svares der: *“Nej, altså det føler jeg ikke, at jeg gør”*. Der tilføjes: *“Der er virkelig mange materialer og de bliver udviklet hele tiden”*. Ligesom hos LivaShelter, siger børnerådgiveren fra Silkeborg Krisecenter, som har skrevet den førnævnte bog om Alba: *“Nej, jeg synes ikke, jeg mangler”*. At der på Silkeborg Krisecenter ikke opleves en mangel på metoder og redskaber kan skyldes, at børnerådgiveren er proaktiv og selv har udarbejdet metoder som bøger og samtalekufferter. Børnerådgiveren udtaler, at disse er udarbejdet af nød, hvorfor vi vurderer, at medarbejderen tidligere har set en mangel på metoder og selv har bidraget til at efterkomme denne mangel. Når krisecentermedarbejderne ikke oplever en mangel på metoder, er det sandsynligt, at de ikke ser et behov for at implementere en metode som Face:it i deres arbejde. Herudover kan det konstateres, at på trods af, at flere krisecentermedarbejdere ser en klar mangel på retningslinjer og fælles tilgange, så mangler de ikke konkrete metoder. Dog ser vi, at en strømlining i det metodiske arbejde med børn ville være en god måde at skabe sammenhæng og fælles rammer for arbejdet med de medfølgende børn i fremtiden. Under interviewene talte vi med alle medarbejderne om Face:it-metoden, og om de kunne finde på at bruge metoden, hvis ikke de allerede gjorde det. Både Fonden Gro og Ringsted Krisecenter tager i foråret 2023 et kursus i brugen af metoden, mens socialrådgiveren på det anonyme krisecenter heller ikke er afvisende over for metoden:

¹³ Se side 40.

“Ja, altså, så skal jeg først lige sætte mig ind i det, så det er svært at svare på, når jeg ikke kender til /.../ metoden eller tilgangen. Men hvis det er noget, man hører, der virker, og det fremmer børns trivsel og udvikling, så hvorfor ikke?”

Socialrådgiveren udtrykker, at det er en mulighed at benytte metoden, hvis den viser at fremme børns trivsel og udvikling, hvilket f.eks. er oplevelsen på Esbjerg Krisecenter. Da vi spørger den børnefaglige medarbejder på Esbjerg Krisecenter om Face:it-metoden har gjort en forskel i arbejdet med børn, fortælles der: *“Han [metalpladen Bo] har gjort en kæmpe forskel. Jeg tænker jo, at han burde være alle steder i børnehaver og skoler og specialområdet”*. Desuden siger medarbejderen, at deres arbejde er blevet *“mere ordentligt”*, efter de har implementeret Face:it-metoden. Ud fra disse udtalelser kan det tyde på, at metoden og de dertilhørende redskaber er et godt bud på en metode til at strømline arbejdet med medfølgende børn på krisecentre i fremtiden.

Ønsker for fremtiden - et spørgsmål om ressourcer

Under interviewene spurgte vi ind til medarbejdernes drømme og ønsker for fremtiden, både i forhold til ændringer i lovgivningen og krisecentrets udvikling. På nogle af krisecentrene er der et ønske om bedre faciliteter til børn, f.eks. hos Fonden Gro, hvor de har en gammel staldbygning, de gerne vil have renoveret, så der er mere plads til børneaktiviteter. Andre ønsker generelt at have yderligere fokus på børnene. På LivaShelter ønsker de netop at styrke børneområdet:

“Vi arbejder i højere grad med fokus på børn. Nu er vi ved at få ansat en kollega, som også bliver ansat i forhold til børns trivsel. /.../ Så vi er også ved at få styrket det, få de rigtige mennesker ind over, så vi sikrer os, at alle børn kan komme i trivsel. /.../ Det er også et område, der har med ressourcer at gøre. /.../ Vi har lige fået en frivilligfond, så der kommer flere frivillige i huset. Det gør også en ret stor forskel, som kommer og laver aktiviteter.”

Ud fra citatet er det tydeligt, at de på LivaShelter tager sagen i egen hånd og sørger for at sikre et godt ophold for børnene. De nævner ressourcer, hvilket i høj grad relaterer sig til det gode arbejde med børn. På langt de fleste krisecentre skal man søge penge, hvis man f.eks. ønsker at ansætte flere medarbejdere, lave nye aktiviteter, renovere lokaler og lignende. Dog er det ikke alle krisecentre, hvor medarbejderne er proaktive og har nemt ved at finde ressourcer, som på LivaShelter. Som nævnt præsenterer bogen: *Pædagogik og praksis - på krisecentre fem værdier*, der er vigtige for arbejdet med børn. Netop ressourcer nævnes under værdien: kvalitet (Pedersen et al. 2007: 21). Det er nødvendigt at krisecentre har en række ressourcer for at sikre det gode arbejde med børn. Herunder økonomiske ressourcer, børnefaglige medarbejdere og fysiske rammer. Som tidligere nævnt i analyseafsnittet: *Efterværn*, har Silkeborg Krisecenter fået frataget en bevilling, hvorfor de ikke længere har mulighed for at lave ambulante børnerådgivning. Børnerådgiveren fortæller i den forbindelse: *“Nu vil jeg gerne have det op at stå igen, men jeg har ikke timer til alt”*. På den ene side er det i realiteten muligt for krisecentrene selv at lave ekstern rådgivning, men på den anden side er det langt fra alle, der har ressourcerne til det, både i form af tid, ansatte og økonomisk råderum. Vi spurgte Eva Bertelsen om krisecentrene i princippet må lave efterværn, hvis de har lyst. Her sagde hun: *“Ja, de kan søge. Der er nogen, der søger midler, og så laver de et privat - eller hvad man kan sige - efterværn”*. På trods af, at det faktisk er en mulighed for krisecentrene at søge om at køre ambulante rådgivning eller privat efterværn, så berørte vi i analysen problematikken omkring netop dette. Flere af medarbejderne fortalte os om deres ønske om, at efterværnsopgaven skal ligge hos krisecentrene frem for, at det er kommunens opgave. I dag ligger opgaven lovmæssigt hos kommunen, men det er langt fra alle kommuner, der påtager sig opgaven. I vores samtale med Eva Bertelsen talte vi om kommunernes rolle i forhold til beboere på krisecentre og den rådgivning, de lovmæssigt er forpligtede til at give efter endt ophold. Her fortæller Eva Bertelsen:

“Men det, der jo ligger igennem i lovgivningen, det er jo, at kommunerne skal tilbyde den her koordinerende rådgivning. Og der står jo også meget fint, at den skal i hvert fald påbegyndes, når man begynder at tale om fraflytning på krisecentret. De gode kommuner, de kommer jo til et møde lang tid før. Så de faktisk får mødt kvinden, møder hendes børn /.../ og får at vide, hvor vi er henne i landskabet, hvis man kan sige

det sådan. Så vedkommende faktisk kan tage over. De gode krisecentre sørger for, at der skal være en overlevering. /.../ Men så er der jo nogle, der fortæller, at man kan ringe ned på en kommune, og at de siger, at: koordinerende rådgivning, det har vi ikke.”

På den ene side kan der ofte være tale om kommuner, som ikke varetager deres opgaver optimalt, og som ikke formår at gribe børn og mødre ordentligt efter endt ophold. På den anden side fortæller Eva Bertelsen, at krisecentrene også skal sørge for en overlevering. På sin vis forestiller vi os, at det ville være lettest hvis efterværnsopgaven lå hos krisecentrene, da de kender børnene og mødrene godt og har dybere kendskab til og forståelse af deres situation. Dog er det igen en diskussion om brug af ressourcer og generel ressourcemangel for nogle krisecentre, som muligvis ville blive belastede af at skulle køre efterværn ved siden af deres hovedopgave som krisecenter. I analysen benævnte vi, at krisecentermedarbejderne kan føle en fremmedgørelse over for deres arbejdsopgaver, da de har for mange opgaver til for lidt arbejdstid. Hvis krisecentrene skal stå for efterværn, ville det i flere tilfælde være nødvendigt med flere medarbejdere, hvilket igen kræver en del ressourcer. Krisecentrene ville naturligvis modtage flere økonomiske ressourcer, hvis de fik penge for at have børn boende, børnetaktser, men som vi indledningsvis i specialet har slået fast, så får de udelukkende penge for at have mor boende (LOKK 2023). Eva Bertelsen fortæller desuden, at nogle af de større krisecentre *“er bedre til at tænke børnearbejdet indirekte ind i deres takst”*. Da vi spørger ind til, hvordan de kan gøre det, fortæller hun:

“Jamen, det er jo så at skrive, at man laver et eller andet for børnene. Og så er det jo en forhandling med den kommune, der skal betale, og med Socialtilsynet i forhold til hvad de vil godkende /.../. Det tror jeg godt, man kunne være lidt bedre til lokalt - at prøve at pushe lidt tilbage.”

Som tidligere fastslået, medvirker både manglende fokus i lovgivningen og manglende retningslinjer til, at krisecentrene er frie til selv at bestemme hvilke tilbud, de ønsker at have, og hvordan de bygger arbejdet med børn op. Eva Bertelsen fortæller i ovenstående citat, at

man på nogle krisecentre formår at skaffe penge til aktiviteter med børn gennem forhandlinger og ansøgninger til arbejdet. Hun siger desuden, at nogle krisecentre kunne være bedre til at *“pushe lidt tilbage”* og derved give kommunerne modspil, stille sig kritisk over for deres beslutninger og prøve at være mere ihærdige for at få dem til at hjælpe. Igen ender vi i et spørgsmål om tid og ressourcer, og vi vurderer, at de større krisecentre har mulighed for at presse kommunerne lidt ekstra, fordi de er flere ansatte og dermed har flere ressourcer. Vi vurderer dog, at problematikken er, at selvom alle krisecentrene reelt har råderum til at tage de beslutninger, de finder gavner dem selv og børnene bedst, er realiteten dog en anden. Langt fra alle krisecentre har muligheden for at søge mange fonde, presse kommunen til at hjælpe dem og til at ansætte flere medarbejdere. Desuden resulterer den manglende børnetakst i økonomisk ressourcemangel. Så på trods af, at rammerne er frie, er det vores vurdering at en vis rammesætning er nødvendig for, at medarbejderne kan yde det bedst mulige arbejde. Dette ser vi blandt andet ville ske, hvis krisecentrene kunne have efterværn eller få ressourcer til at lave designerede børnerum og aktiviteter målrettet børn.

Far - det tabubelagte emne

Gennem specialet har fokus naturligt ligget på de medfølgende børn og til dels deres mor. Dog blev far nævnt under flere interviews, hvor medarbejderne fortalte om, at de ser det som mangelfuldt, at far ikke inddrages i processen, hvad end det er i form af terapi, rådgivende samtaler eller lignende. Socialrådgiveren fra det anonyme krisecenter nævner eksempelvis vigtigheden i at tale med børn om deres far: *“Hvis far er voldsudøver, så kan det være svært og skamfuldt, at man også savner sin far”*. Børnefaglig koordinator på LivaShelter siger, at det er vigtigt at fortælle, at problemet ikke er far, men at far slår. Der er flere medarbejdere, der lægger vægt på, at de i deres arbejde med børn taler om far, og at de ser det som en vigtig samtale at tage. På den ene side har vi i tidligere afsnit gjort det klart, at flere af medarbejderne ser det som et problem, at det ikke er let at give mor midlertidig fuld forældremyndighed, og at det er bekymrende, at far nemt kan finde frem til, hvor børnene går i skole. På den anden side fortæller flere om vigtigheden af at inddrage far i arbejdet - særligt fra børnenes perspektiv. Igen kan medarbejdernes arbejde relateres til de fem værdier fra: *Pædagogik og praksis - på krisecentre*. Særligt værdierne: respekt samt åbenhed og dialog, som omhandler at rumme barnet og sætte det i fokus, samt at indgå i en nærværende

dialog på barnets præmisser (Pedersen et al. 2007: 22, 26). Medarbejderne lever igen op til nogle af de værdier, der er vigtige for arbejdet med medfølgende børn.

Da vi spørger, hvad børnerådgiveren på Frederiksværk Krisecenter synes er udfordrende i arbejdet med børn, fortæller denne: *“Jeg synes det er helt vildt udfordrende, at - det er også noget stort og overordnet, men det er noget, der optager mig virkelig - at far ikke er med i det her arbejde”*. Der er forskellige måder, man kan inddrage far på. Uanset om far skal tilknyttes en psykolog på opfordring fra krisecentret eller kommunen, eller komme i en anden form for behandling, så er det vigtigt at finde frem til, hvordan far er. Hvad end far har været fysisk eller psykisk voldelig over for mor eller børn, så er der flere ting, man skal tage højde for. Det kan være, at far har et stof- eller alkoholmisbrug, en psykisk diagnose eller en personlighedsforstyrrelse. I nogle tilfælde kan far inddrages i processen gennem samtaler og behandlingsforløb, men det kommer an på fars mentale tilstand. Børnerådgiveren på Frederiksværk Krisecenter fortæller i den forbindelse:

“De [børnene] bliver stadig udsat, fordi far ikke får det tilbud om at få bearbejdet det han er i, eller det, han gør, fordi han ikke får nogle værktøjer. Han aner ikke, hvordan han skal ændre sin adfærd, hvis han gerne vil. Som jeg er sikker på, at der er nogen, der gerne vil. Jeg er sikker på, at der er en procentdel af fædrene derude, der rigtig gerne vil noget andet, end det de gør. De aner bare ikke, hvordan de skal gøre det.”

Børnerådgiveren har altså en fornemmelse af, at der er flere der gerne vil ændre sig og ønsker at få hjælp, men at problematikken opstår, når fædrene ikke tilbydes den nødvendige hjælp og støtte. I 2020 beskrev Foreningen Far, en organisation med fokus på børn og far, at krisecentrenes måde at håndtere deres arbejde på kan være diskutabelt, da far ofte ikke modtager de krisecentererklæringer, der omhandler ham: *“Det selvom han pludselig står med anklager, han aldrig havde drømt om og med en retssikkerhed, der bogstavelig talt er ikke eksisterende for far og barn”* (Foreningen Far 2020). Foreningen stiller sig kritisk over for håndteringen af anklagerne og pointerer, at ikke alle anklager mod far er sande, men at det derimod kan være mor, der er voldsudøver (ibid.). Dette er et vigtigt perspektiv at have in mente i arbejdet med børn på krisecentre, og noget som flere af medarbejderne ønsker at

have yderligere fokus på. Emnet omkring mænd bliver ofte tabubelagt på kvindekrisecentre, hvor det i de fleste tilfælde er kvinder, der har været udsat for vold af mænd. Den børnefaglige medarbejder på Esbjerg Krisecenter fortæller os om deres frivillige, og at det er vigtigt for dem at have mandlige frivillige:

“De [børnene] er helt vilde med ham. Det er vigtigt for os, at de ser nogle mænd. Vi kan ikke modsige os, at de elsker deres far lige meget hvad. Men de har godt af at mærke, at vi bare er sammen på en anden måde. Så vi sætter faktisk stor pris på, at vi også kan have mænd inde i huset.”

Medarbejderen ønsker altså at give børnene et sundt syn på mænd og måske forsøge at vise dem, at bare fordi deres far har udøvet vold, så betyder det ikke, at alle mænd gør det. Den kritik som Foreningen Far retter er svær at komme omkring. At anklage nogen for vold er en meget alvorlig ting, og langt de fleste stoler på, at hvis man siger, at man har været udsat for vold, så er det rigtigt. Netop derfor er kritikken vigtig, da det er et ømtåleligt emne, som mange er berøringsangst over. Foreningen Far skriver: *“De mange sager har skabt store problemer og medvirker til lange ventetider på 7-9 måneder i et væltet familieretsligt system, hvor primært børn og fædre mister kontakten systematisk”* (Foreningen Far 2020). Her pointerer de, at børn og fædre mister kontakten, når de er på krisecenter med deres mor, og at en af grundene til dette er de mange sager, der tager lang tid at komme igennem. Den børnefaglige medarbejder på Esbjerg Krisecenter fortæller, at de ønsker at lave et efterværnstilbud eller en skilsmissegruppe for børn, fordi *“man mister far i processen”*. Så de er tydeligvis opmærksomme på, at barnet kan gå hen og miste deres far, efter de har boet på krisecenter med deres mor. Jf. Bowlbys teori påvirkes børn i høj grad af at miste en forælder, og denne påvirkning kan ende med at sætte spor i voksenlivet (Bowlby 1996: 53). Uanset om barnet ikke længere har kontakt til sin far, om de har samvær eller om de blot ses sjældent efter endt ophold, så er deres forhold ændret markant, og ofte drastisk. For mange børn kan det føles som et tab af deres ene forælder, og som pædagogen på Aabenraa Krisecenter siger: *“Selvom børn har været udsat for vold af deres far, /.../ så elsker de også deres far. Fordi han har også haft nogle gode sider, så de er meget ambivalente i forhold til deres far”*. På den ene side er

det forståeligt, at børnene har aversioner mod deres far, hvad end han har udsat dem eller deres mor for vold. På den anden side kan man ikke fratage børn deres tilknytning til deres primære omsorgspersoner. Bowlby beskriver i sin teori, at et tab af en primær omsorgsperson skal bearbejdes tilstrækkeligt for, at man ikke får psykiske mén af det i fremtiden (Bowlby 1996: 57-61). Netop derfor er det ekstra vigtigt for det gode arbejde med medfølgende børn, at der tages hånd om deres relation til far og alle de følelser der følger med. Desuden nævner Bowlby, at børn ubevidst kan føle, at de har svigtet deres omsorgsperson, hvis de mister denne (ibid.: 63). Det er blot endnu en grund til at gøre emnet mindre tabubelagt og bruge tid på at tale om far og de følelser, børnene har for ham - både de gode og dårlige. I relation til Harts deltagelsesstige, udtrykker flere af medarbejderne, at de har et oprigtigt ønske om at inddrage barnet i processen og samtalen om far. Hvis dette ønske skal opfyldes, vil det befinde sig på trin seks: voksen-initiativ, beslutninger i fællesskab (Hart 1992: 12). Det kommer naturligvis an på hvordan dette gribes an, om det er medarbejderne eller børnene, der initierer samtalen. Vi har dog udelukkende kendskab til medarbejdernes fortællinger, hvor der er et ønske om, at børnene skal have lov til at udtrykke deres følelser og behov, anerkendes samt beslutte, hvorvidt de ønsker at tale om deres far, hvorfor vi vurderer dette til at ligge på trin seks (Hart 1992: 12).

Desuden er det generelt vigtigt at have for øje, om barnet inddrages i beslutningen om at se sin far - både under og efter opholdet på krisecentret. Ideelt set, ville det være fordelagtigt, hvis børnene kunne få indflydelse på, om de har lyst til at se deres far, og herved befinde sig i den deltagende ende af deltagelsesstigen (Hart 1992: 12-14). Dog er problemet, at for børn under 18 er det op til deres forældre at tage beslutninger på deres vegne, hvorfor vi ser en mulighed for at børnenes deltagelse i beslutninger vedrørende samvær med deres far, kan ligge på de nederste trin af deltagelsesstigen, de ikke-deltagende (ibid.: 9-10). Ud fra barnets bedste vurderer vi, at det er essentielt at inddrage børn så meget som muligt i beslutninger vedrørende deres far, hvorfor et øget fokus på at tale om forholdet til far, er en fordel i arbejdet med børn på krisecentre. Som Hart selv påpeger, sker der sjældent en deltagelse på trin otte, børne-initiativ, beslutninger i fællesskab, grundet manglende understøttelse fra voksne (ibid.: 14). Ud fra vores interviews vurderer vi, at de krisecenterfaglige medarbejdere ville være i stand til at understøtte børnenes egne initiativer på krisecentrene, hvorved børnene kunne opnå en deltagelse på trin otte. Imidlertid vurderer vi også, at en deltagelse

på trin seks, voksen-initiativer, beslutninger i fællesskab, som er gennemgående på alle krisecentrene, er hensigtsmæssig i det sårbare arbejde med medfølgende børn på krisecenter, da børnene sandsynligvis har traumer og derfor ikke er i stand til at tage initiativer på egen hånd.

Børnerådgiveren fra Frederiksværk Krisecenter taler ind i problematikken om at tale med børnene om deres far: *“Altså de [børnene] har jo det der dilemma med, at far er jo også vildt dejlig nogle gange, og han er vildt god /.../. De har virkelig nogle gode minder sammen”*. Vi vurderer, at børnefaglige krisecentermedarbejdere kan få gavn af at tage en snak om far med børnene og gøre det klart, at det stadig er okay at elske ham og have lyst til at se ham. Hvis ikke de på krisecentrene sørger for at enten de eller eksterne påtager sig opgaven, så kan det ende med at barnet får psykiske- eller personlighedsmæssige udfordringer senere i livet. Vi vurderer desuden, at det gode arbejde med medfølgende børn kan sikres i fremtiden ved, at man sikrer at far inddrages i processen, da det ikke kun går ud over far og mor, men i høj grad over barnet. Dog ser vi, at problematikken er, at jo mere far inddrages, jo mere skabes der et rum, hvor han kan chikanere mor. Det sker, at far udøver social kontrol og psykisk vold mod børnene, hvilket også påvirker mor. Derfor skal man som medarbejder være observant og skabe et overblik over den konkrete sag, for på trods af at det i det store billede er fordelagtigt at far inddrages i processen, er det ikke i alle tilfælde, det er gavnligt for barnet.

Konklusion

I dette speciale har vi undersøgt: *Hvilke problematikker kan identificeres ved sociale aktørers arbejde i relation til medfølgende børn på krisecentre, og hvordan sikrer man solide rammevilkår for dette arbejde?* Først kan vi ud fra vores analyser konkludere, at der eksisterer problematikker i forhold til medarbejdernes arbejde på krisecentrene i relation til medfølgende børn. Disse problematikker dækker over manglende lovgivning og rammesætning, et ønske om efterværn, samarbejde med kommunen, redskaber og metoder til arbejdet med børn, inddragelse af far og for få ressourcer helt generelt.

Den nuværende lovgivning på området skaber både begrænsninger og muligheder for medarbejderne på krisecentrene. Qua den næsten ikkeeksisterende lovgivning har medarbejderne et bredt skønsrum til selv at bestemme, hvad de finder relevant at tilbyde børnene på deres krisecenter. Dette ser flere som en mulighed, da de dermed kan tilpasse aktiviteter og tilbud til det enkelte barn. Der er ingen begrænsninger for, hvad medarbejderne må lave af tiltag som f.eks. efterværn, aktiviteter, indretning af børnerum samt hvilke værktøjer, de skal bruge i forbindelse med børnenes udfordringer. På trods af dette, oplever medarbejderne begrænsninger i deres arbejde. Flere giver udtryk for, at krisecentrene burde stå for behandling og efterværn, da de gennem opholdet lærer børnene og deres udfordringer at kende og dermed er bedre rustet til dette end kommunerne. Dette er dog et spørgsmål om ressourcer. Manglen på ressourcer er en gennemgående problematik i arbejdet på krisecentre i relation til børnene og er dermed en af de største udfordringer for medarbejderne. Under vores interviews har vi set medarbejdere, som brænder for deres arbejde, som indebærer at hjælpe de medfølgende børn med at bearbejde deres traumer. Hos krisecentrene er der et ønske om at etablere efterværn og ambulante rådgivning, men de mangler ressourcerne til det. En af grundene til de manglende ressourcer, er en mangel på takster for medfølgende børn. Kommunerne betaler en takst pr. kvinde indskrevet på krisecentrene, men får ingen for børnene. Generelt mangler der reelle retningslinjer for arbejdet med medfølgende børn for at sikre, at børnene får et godt ophold på krisecentrene.

Indholdet af § 109 er mangelfuld, da den kun omhandler, at børnene skal tilbydes fire til 10 psykologsamtaler under opholdet. Det er desuden uklart, hvem der bestemmer hvor mange samtaler, et barn skal have. Der skabes en diskrepans mellem krisecentrene, samt mellem

kommunerne og krisecentrene, da det ikke står klart, hvem der har til opgave at udføre de specifikke arbejdsopgaver i forhold til de medfølgende børn. Det kan desuden være problematisk, hvis mor og far har fælles forældremyndighed. Mor har sjældent mulighed for at få midlertidig fuld forældremyndighed, da dette er en proces, der tager lang tid. Herved er det svært for krisecentrene at beskytte mor og barn fra far, da far f.eks. via Aula kan tilgå informationer om, hvilken skole barnet er flyttet over på under opholdet. Dette skaber problematikker og begrænsninger i medarbejdernes arbejde, da de ikke oplever at kunne sende børnene i skole samtidig med, at de opretholder deres sikkerhed. Udover at være en problematik for krisecentrene, er det ligeledes en problematik for mor. Hvis en eventuel sag om forældremyndighed skal for Familieretshuset, er mor dårligere stillet end far, da hun ikke har fast bopæl og samtidig ikke sender sit barn i skole. Det kan dog være essentielt at inddrage far i arbejdet med børnene på krisecentrene, da børnene kan føle det som et tabu at tale om, at de f.eks. savner deres far, på trods af at han har været voldelig. Derudover er der noget bemærkelsesværdigt ved at hjælpe børnene med at bearbejde deres traumer uden at inddrage far, som har en skyld i disse, især hvis mor og barn ender med at flytte hjem til far efter opholdet, hvilket ofte er tilfældet. En problematik ved at inddrage far er dog også, at der bliver skabt et rum, hvor far kan chikanere mor yderligere. Vi vurderer derfor, at en inddragelse af far må evalueres i den enkelte sag.

På baggrund af vores analyser vurderer vi, at det gode arbejde med medfølgende børn på krisecentre kan overkomme nogle problematikker samt sikres i fremtiden ved, at der kommer en reel lovgivning på området med klare retningslinjer for, hvordan man kan sende børnene sikkert i skole, hvem står for behandling, hvordan skal dette foregå, samt hvad henholdsvis kommunen og krisecentret har ansvar for. På trods af, at krisecentre ikke er behandlingstilbud, ender de ofte med at blive det. Mor har ofte ikke overskud til at se sit barns behov, herunder hvor påvirket barnet er, hvorfor der er brug for, at medarbejderne træder til. Det kan derfor ikke undgås, at medarbejderne laver en form for behandlingsarbejde. Mange af medarbejderne er desuden interesserede i at hjælpe børnene med at bearbejde deres traumer og dermed også selve behandlingsdelen. Herved sker et krydspres, da krisecentrene på den ene side ønsker at agere behandlingstilbud for børnene, mens de på den anden side ikke har ressourcerne og retningslinjerne til det.

Vi har med dette speciale bidraget til en kvalitativ viden om, hvad medarbejdere på krisecentre ser som problematikker i forhold til medfølgende børn. Med specialet skriver vi os dermed ind i et forskningsfelt, der opfordrer til mere fokus på området, herunder hvad der kan gøres for at hjælpe medarbejderne på krisecentrene til at hjælpe børnene. Hvis man som krisecenterfaglig medarbejder mangler viden om hvilke metoder og værktøjer der findes til brug hos voldsramte børn, er der i dette speciale nævnt nogle metoder, som de interviewede krisecenterfaglige medarbejdere benytter. Især Face:it-metoden vurderer vi at være god i arbejdet med børn, da den både lægger op til leg og seriøsitet samt er fordelagtig, hvis børn har svært ved at åbne op om det, de har oplevet. Til fremtidig forskning, vil det være interessant at høre tidligere medfølgende børn på krisecentre, hvordan de oplevede opholdet, om de fik tilstrækkelig støtte samt hvilke metoder medarbejderne brugte i bearbejdningen af deres eventuelle traumer.

Litteraturliste

- Algren, M. H. & Laursen, B. (2022) *Vold og overgreb i Danmark 2021 - Analyser baseret på Sundheds- og sygelighedsundersøgelserne 2005, 2010, 2017 og 2021*, Statens Institut for Folkesundhed, https://www.sdu.dk/da/sif/rapporter/2022/vold_og_overgreb_i_danmark_2021 [20-05-2023].
- Ankestyrelsen & SFI (2013) *Evaluering af psykologhjælp til børn på krisecentre*, <https://www.lokk.dk/media/zqbotpbr/evaluering-af-psykologhjælp-til-born-pa-krisecentre-april-2013.pdf> [23-05-2023].
- Aula (u.å.) *Sådan er Aula*, <https://aulainfo.dk/leverandoerer/saadan-bliver-aula-2/> [10-05-2023].
- Barlach, L. & Stenager, K. (2010) *LOKK årsstatistik 2010*, LOKK, <https://www.lokk.dk/media/ctngxknx/lokkrstatistikkenendeligudgave2011.pdf> [20-05-2023].
- Bowlby, J. (1996) *At knytte og bryde nære bånd*, 3. oplag. Frederiksberg: Det lille Forlag.
- Bryd Tavsheden (2023) *En lysere fremtid for børn og unge efter krisecentre*, <https://brydtavsheden.dk/viden-om-vold/drenge/> [12-05-2023].
- Børne- og Undervisningsministeriet (2023) *Skolestart og undervisningspligt*, Center for Folkeskole, <https://www.uvm.dk/folkeskolen/fag-timetal-og-overgange/skolestart-og-boernehaveklassen/skolestart> [10-05-2023].
- Børns Vilkår (2022) *Vold mod børn i Danmark*, https://bornsvilkar.dk/wp-content/uploads/2022/04/Vold_mod_boern_i_Danmark_202291.pdf [20-05-2023].
- Damgaard, B. (2016) Fokusgrupper. I: Kristensen, C. J. & Hussain, M. A. (red.) *Metoder i samfundsvidenskaberne*. Frederiksberg: Samfundslitteratur. pp. 109-123.
- Danmarks Statistik (2022) Flere kvinder bor på kvindekrisecentre. I: *Nyt fra Danmarks Statistik*, Nr. 361, 27. oktober 2022, <https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/nyt/GetPdf.aspx?cid=38290> [12-05-2023].
- Dansk Institut for Spædbarnsterapi (u.å.a) *Spædbarnsterapi*, <https://spaedbarnsterapi.dk/terapi/spaedbarnsterapi/> [24-05-2023].
- Dansk Institut for Spædbarnsterapi (u.å.b) *Uddannelse som spædbarnsterapeut*, <https://spaedbarnsterapi.dk/kurser-uddannelser/> [24-05-2023].
- FN (2015) *Mål 16: Fred, retfærdighed og stærke institutioner*, <https://www.verdensmaalene.dk/maal/16> [25-05-2023].
- Foreningen Far (2020) *Falske krisecentre erklæringer*, <https://mailchi.mp/foreningenfar/krisecentre-2678045?fbclid=IwAR3U7t1sJTem14FG3laTEoUXYKLdF4UpoflqTpHP7BHM6Qba2qGYtsvK8E> [12-05-2023].
- Forældreansvarsloven (2020) LBK nr. 1768 af 30/11/2020, <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2020/1768> [26-05-2023].

- Good Tape (u.å.) *About*, <https://www.mygoodtape.com/about> [22-05-2023].
- Hansen, H. L. (2021) *Lav og høj Arousal - hvad er det?* Netsundhedsplejersken, <https://www.netsundhedsplejerske.dk/artikler/index.php?option=laes&type=ARTIKLER&id=725> [28-05-2023].
- Hart, R. (1992) Children's Partipation - From tokenism to citizenship. I: *Innocenti Essays*, nr. 4. Florence: UNICEF, https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf [25-05-2023].
- Hejnfelt, K. (2023) *Interview med Kirsten Hejnfelt, forstander på Ringsted Krisecenter*, <https://www.lokk.dk/nyheder/interview-med-kirsten-hejnfelt-forstander-pa-ringsted-krisecenter/> [22-05-2023].
- Honneth, A. (2003) *Behovet for anerkendelse*, 1. udgave, 3. oplag. København: Hans Reitzels Forlag.
- Juul, S. (2012): Hermeneutik. I: Juul, S. & Pedersen, B. K. (red.) *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori. En indføring*. København: Hans Reitzels Forlag. pp. 107-148.
- Kulturprinsen (u.å.) *Inddragelsesstigen*, Udviklingscenter for børne- og ungekultur, https://www.kulturprinsen.dk/wpcontent/uploads/2015/08/inddragelsesstige_dansk.pdf [29-05-2023].
- Larsen, A. (2020) *Krisecentre*, sundhed.dk, <https://www.sundhed.dk/borger/patienthaandbogen/socialt-ydelser/socialt-ydelser/andet/krisecentre/> [12-03-2023].
- Lev Uden Vold (u.å.) *Mig og min (særlige) rygsæk*, <https://levudenvold.dk/viden-om-vold/tal-og-fakta-om-vold/born-og-vold/mig-og-min-saerlige-rygsaek/> [15-05-2023].
- Lipsky, M. (1980) *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.
- LOKK (2012) *25 år - I kamp for voldsudsatte kvinder og børn*, <https://www.lokk.dk/media/4pid3c5g/25-%C3%A5r-i-kamp-for-voldsudsatte-kvinder-og-b%C3%B8rn.pdf> [16-05-2023].
- LOKK (2023) *LOKK: Børn bør indgå i nyt takstsystem på krisecenterophold*, <https://www.lokk.dk/nyheder/lokk-born-bor-indga-i-nyt-takstsystem-pa-krisecenterophold/> [20-05-2023].
- Lund, H. (2020) *Psykolog: Tre gode råd til at hjælpe et barn med traumer*, Folkeskolen.dk, <https://blog.folkeskolen.dk/blog-borneliv-dansk-som-andetsprog/psykolog-tre-gode-rad-til-at-hjaelpe-et-barn-med-traumer/198950> [26-05-2023].
- MEGAFON (u.å.) *Online interview er en nødvendig løsning, når vi ikke kan mødes fysisk. Men det har faktisk også sine fordele*, <https://megafon.dk/online-interview-har-sine-fordele/> [16-05-2023].
- Møller, C. (2022) *Nyt samtaleværktøj skal hjælpe børn på danske krisecentre: Det første af sin slags i Danmark*, LinkedIn, https://www.linkedin.com/pulse/nyt-samtalevaerktoej-skal-hjaelpe-børn-på-danske-det-første-møller/?trk=articles_directory&fbclid=IwAR3MIGKiT_gDnCNGBaTZQTO_rD_OJ6j0tkyGigqY11jmMh5Erv3ntjdCYOg&originalSubdomain=dk [12-03-2023].

- Nielsen, C. & Lauridsen, H. D. (2017) *Voldens børn*, Mødrehjælpen, https://moedrehjaelpen.dk/wp-content/uploads/2017/02/Mødrehjælpen_Rapport_VoldensBørn.pdf [20-05-2023].
- Oldrup, H. (2020) *Vold i familien - Viden for fagfolk*, København: Akademisk Forlag.
- Olesen, S. P. & Monrad, M. (2018) Indledning. I: Olesen, S. P. & Monrad, M. (red.), *Forskningsmetode i Socialt Arbejde*, 1. udgave, 1. oplag. København: Hans Reitzels Forlag. pp. 9-31.
- Ottosen, M., H., Frederiksen, S. & Henze-Pedersen, S. (2020) *Psykisk vold mod børn i hjemmet. Et vidensgrundlag*, Lev uden vold, <https://levudenvold.dk/media/ukyiwvya/psykisk-vold-mod-børn-i-hjemmet.pdf> [12-03-2023].
- Pedersen, H. L., Scharling, D., Christensen, M., Christensen, M. M., Lund, L. & Jebens, J. (2007) *Pædagogik og Praksis - på krisecentre*, 1. udgave, 1. oplag, København: LOKK.
- Poulsen B. (2016) Semistrukturerede interviews, I: Kristensen, C. J. & Hussain, M. A. (red.) *Metoder i samfundsvidenskaberne*. Frederiksberg: Samfundslitteratur. pp. 75-94.
- Psykologisk Perspektiv (2023) *Børnegruppeleder uddannelsen*, <https://psykologiskperspektiv.dk/undervisning/b-rnegruppelederuddannelse.html> [24-05-2023].
- Raal, K. (2001) *Metoder og metodeovervejelser i arbejdet med børn på krisecentre*. Esbjerg: Formidlingscentret for Socialt Arbejde.
- Red Barnet Ungdom (u.å.) *Ny indsats: Når krisen rammer hjemmet, står Red Barnet Ungdom klar til at hjælpe børnene*, <https://redbarnetungdom.dk/2022/09/ny-indsats-boern-paa-krisecentre/> [12-03-2023].
- Riber, K. (2022) *Kan man behandle traumer og PTSD?*, Psykologer i Danmark <https://psykologeridanmark.dk/2022/01/kan-man-behandle-traumer-og-ptsd/> [26-05-2023].
- ServiceLoven (2022) LBK nr. 170 af 24/01/2022, <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/170> [12-03-2023].
- Socialstyrelsen (2017) *Årsstatistik 2016*, <https://www.lokk.dk/media/rigjxi0/rsstatistik2016kvinderogbrnpkrisecenter.pdf> [20-05-2023].
- Social- og Ældreministeriet (2021) *Aftale mellem regeringen og Venstre, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Radikale Venstre, Enhedslisten, Det Konservative Folkeparti, Liberal Alliance, Alternativet og Kristendemokraterne om reformen Børnene Først*, https://sm.dk/Media/637583203842999255/Aftaletekst_Boernene_Foerst_maj2021.pdf [12-03-2023].
- Spektrumshop (u.å.) *FACE:IT - arbejde med følelser*, <https://spektrumshop.dk/shop/face-it-arbejde-211c1.html> [12-03-2023].
- Udenrigsministeriet (2017) *Handlingsplan for FN's verdensmål*, https://www.regeringen.dk/media/3242/150517-handlingsplan-for-fn-verdensmaalene_web.pdf [19-05-2023].

- Vang, M., Skøtt, L., Troensegaard, A. M. & Elklit, A. (2015): *Når livet slår fra sig - En eksplorativ undersøgelse af børn på Krisecenter Odense*, Videnscenter for psykotraumatologi <https://viden.sl.dk/artikler/boern-og-unge/socialt-udsatte/naar-livet-slaar-fra-sig/> [18-05-2023].
- VIVE (2020) *Psykisk vold mod børn i hjemmet*, <https://www.vive.dk/media/pure/14674/3738979> [19-05-2023].
- Warming, H. (2011) *Børneperspektiver*, 1. udgave. København: Akademisk Forlag.
- Willig, R. (2003) Honneths anerkendelsesteori. I: Honneth, A., *Behovet for anerkendelse*. 1. udgave, 3. oplag. København: Hans Reitzels Forlag, pp. 7-23.
- Young, K. (u.å.) *How to Teach Kids About the Brain: Laying Strong Foundations for Emotional Intelligence (by Dr Hazel Harrison)*, <https://www.heysigmund.com/how-to-teach-kids-about-the-brain-laying-strong-foundations-for-emotional-intelligence-by-dr-hazel-harrison/> [29-05-2023].